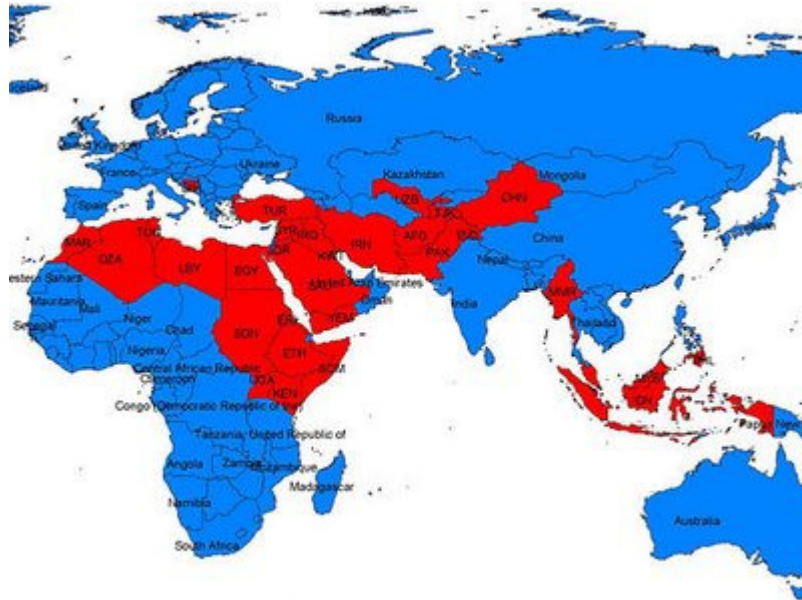

Al-Qaida i Midtøsten og Nord-Afrika

Ala Abou-Qassem

**Masteroppgave i Statsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Våren 2009**

Forord

Det er med stor lettelse og glede jeg nå kan si at arbeidet med min masteroppgave er over. Prosessen har vært lang og krevende, med mange opp- og nedturer underveis. Arbeidet med oppgaven har likevel vært svært lærerikt og givende, og det er på sin rette plass å rette en stor takk til personer som har bidratt direkte og indirekte til dette.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Arne Kommisrud for hans tålmodighet og hans raske konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntrende ord under hele skriveprosessen.

En spesiell takk går til min familie; Hussein Abou-Qassem, Khawla Abdul-Ghani og Tareq Abou-Qassem for deres oppmuntring, og ikke minst deres uavbrutt økonomisk støtte gjennom seks lange år. Jeg vil også rette en ekstra stor takk til mine gode venner Amr Ahmed Abdelrahim Gamil og Mohammad Bagher Farmani, som har vært der for meg når jeg har trengt dem og som har måttet holde ut med meg i min gode og dårlige tider gjennom hele skriveprosessen.

Jeg er utrolig takknemlig ovenfor Nils Jørgen Fossdal, Olav Morten og Hans-Henrik Pettersen, som fikk den ”heldige” oppgaven med å lese korrektur i ekspressfart, og for deres konstruktive tilbakemeldinger som har hjulpet oppgaven betydelig.

08.05.2009

Ala Abou-Qassem

Ordforklaringer

Al-Quds: Jerusalem

Dar al-islam: islams hus, et område der islamsk lov gjelder

Emir: Arabisk fyrste, kommandør

Fardh al-Ayn: Individuell plikt

Fardh Kifaya: Kollektiv plikt

Fatwa: Formell juridisk erklæring

Hadith: Normgivende fortellinger om profeten og hans nærmeste

Jahiliyya: brukes om den før-islamske perioden

Jihad: Anstrengelse, Hellig krig

Kafir: Ikke-troende, ateist

Takfir: Å anklage andre muslimer som vantro

Kalifatet: Symbolet på islamsk enhet/stat

Muhafazaht: Provinser

Mujahedin: Hellige krigere

Salafi: Forfedre, henviser til de første generasjonene etter profeten Muhammed

Sharia: Islamske lov slik den er åpenbart i Koranen.

Shura Majlis: Konsultasjons råd

Ulama: Islamsk lærde

Umma: Det overnasjonale muslimske riket

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Hensikt	2
1.3	Problemstilling	3
1.3.1	Drøfting av problemstilling	3
1.4	Avgrensning	3
1.5	Oppgavens struktur	4
Del I Teori og Metodologi		
2	Teori	7
2.1	Teorier om sosiale bevegelser	8
2.2	Teorien om nye sosiale bevegelser.....	9
2.3	Teorien om ressursmobilisering	11
	Tre begreper innenfor teorien om ressursmobilisering	12
2.3.1	Politiske mulighetsstrukturer – ”Political opportunity”	12
2.3.2	Mobiliseringsstruktur – ”Mobilizing structures”	13
2.3.3	Rammeprosesser – ”Framing processes”	14
2.4	Teorien om kulturelle rammer.....	14
2.5	Kort oppsummering av teoriene	15
3	Metode	17
3.1	Metode.....	17
3.2	Kildevurdering	17
3.3	Kildekritiske vurderinger	18
3.4	Reliabilitet og validitet	19
Del II Empiri		
4	Islamisme	21
4.1	Militant islamisme.....	21
4.2	Globale Jihadister	23
4.3	Hva er Jihad?	24
4.4	Ideologene	25
4.4.1	Sayyid Qutb (1906-1966).....	26

4.4.2	Abdallah Azzam (1941-1989).....	27
4.4.3	Osama Bin Laden	30
4.4.4	Ayman Al-Zawahiri	31
5	Al-Qaida	35
5.1	Hva er Al-Qaida? Bakgrunn og opprinnelse til gruppen.....	35
5.2	Ideologi, strategi og organisasjonsstruktur.....	38
5.2.1	Ideologi.....	38
5.2.2	Strategi	39
5.2.3	Organisasjonsstruktur.....	46
5.3	Al-Qaida i dag	47
5.4	Al-Qaida i Midtøsten og Nord-Afrika.....	50
5.4.1	Al-Qaida utvikler seg	50
5.4.2	<i>Al-Qa'ida fi Jazirat al-Arab</i> (al-Qaida på Den arabiske Halvøy).....	54
5.4.3	<i>Tanzim Qa'idat al-Jihad fi bilad al-Rafidayn</i> (al-Qaida i de to elvenes land). 59	
5.4.4	<i>Al-Qa'ida fi bilad Maghreb al islamiya</i> (al-Qaida i Det islamske Maghreb) ..	65
Del III Analyse og Oppsummering		
6	Analyse – Al-Qaida og de tre teoriene	71
6.1	Teorien om nye sosiale bevegelser anvendt på al-Qaida	71
6.2	Teorien om ressursmobilisering anvendt på de tre al-Qaida filialene.....	76
6.2.1	Et komparativt perspektiv på de tre al-Qaida filialene.....	80
6.3	Teorien om kulturelle rammer anvendt på al-Qaida	81
7	Oppsummering	83
	Litteraturliste	87

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kort tid etter 11. september 2001 erklærte den amerikanske presidenten George W. Bush ”krigen mot terror”¹, et korstog som ville vare i lang tid framover. Ifølge den amerikanske administrasjonen ville denne kampanjen resultere i en ”*Greater Middle East*”.² Målet var å forandre Midtøsten fra en fanatisk, voldelig og udemokratisk region, til en region hvor menneskerettigheter, frihet og demokrati blir respektert. Resultatet av ”krigen mot terror” var invasjon og okkupasjon av Afghanistan (2001) og Irak (2003) - to muslimske land - og direkte krigføring mot terrorbevegelsen al-Qaida hvor enn de måtte finnes. Invasjonen av Afghanistan var ifølge George W. Bush nødvendig for å sikre USA mot framtidige terrorangrep og samtidig ta opp kampen og utslette al-Qaida som bevegelse en gang for alle.

Åtte år senere pågår kamphandlingene fortsatt i Afghanistan og Irak, og flere fronter har blitt åpnet både fra den amerikanske siden og fra al-Qaidas side. USA har i det senere tid økt sine angrep mot mål innenfor pakistansk territorium, noe som har ført til at ekstremistene har fått større legitimitet og støtte fra sivilbefolkningen, samtidig som landets styresmakter blir marginalisert. Al-Qaida derimot har forflyttet seg over landegrensene og opererer nå fritt gjennom hele Midtøsten og Nord-Afrika. Krigen mot terror har forandret maktbalansen i regionen. Al-Qaida som bevegelse har forandret det sikkerhetspolitiske kartet i Midtøsten flere år fremover. Al-Qaida har i likhet med USA en ”*Greater Middle East*”- strategi,³ men med andre mål og premisser enn hva amerikanerne har.

Her ser al-Qaida på det såkalte ”*Greater Middle East*” som det muslimske *umma*, som siden 1900-tallet har vært under konstant angrep fra Vesten. Og nå som flere fronter har åpnet seg, mener bevegelsen at den islamske verden for første gang på 90 år har svart tilbake på den vestlige aggresjonen med stor suksess. Ikke siden det osmanske rikets fall i 1918 har den muslimske verden lykkes så godt i å motsette seg vestlig og amerikansk dominans, gjennom å bekjempe Vesten i både Afghanistan og i Irak. Al-Qaidas suksess i Midtøsten skyldes etableringen av flere al-Qaida-filialer i ulike deler av regionen, som hver opererer uavhengig av al-Qaida-kjernens ledelse og av hverandre.

Etter Taliban-regimets fall i Afghanistan høsten 2001 og den påfølgende opprullingene av betydelige deler av al-Qaida-nettverkets organisasjon, er det mye som tyder på at al-Qaida har desentralisert sin virksomhet i større grad enn tidligere. Al-Qaida har dermed knyttet tettere

---

¹ Georg W. Bush erklærte ”Krigen mot Terror” den 20. september 2001

² Bruce Riedel 2007:107

³ Jfr. Kapittel 4, avsnitt 4.3 ”*Al-Qaida som global aktør – Long Term Strategy 2020*”.

bånd til lokale islamistiske bevegelser i deres respektive land. Dagens og fremtidens trussel vil derfor etter all sannsynligvis være avhengig av de lokale islamistiske bevegelsene mer enn av al-Qaida i seg selv. Dette fører til spørsmål om i hvilken grad disse nye franchisene representerer det nye desentraliserte al-Qaida og dets verdensomspennende jihad-strategi. Dette kommer jeg nærmere inn på i mitt neste punkt.

1.2 Hensikt

I oktober 2001 ble Osama bin Laden intervjuet av al-Jazeeras korrespondent Taysir Aluni på et hemmelig sted i Afghanistan. Bin Laden fikk et spørsmål av Taysir Aluni som fanget min oppmerksomhet og gjorde at jeg ønsket å forske videre på dette emnet som jeg mener er enormt viktig for å forstå al-Qaida som helhet.

Taysir Aluni spurte bin Laden; ”*What’s al-Qaida’s strategic plan in the Arab world?*”, hvoretter bin Laden etter min mening svarte kortfattet; “*We are a part of that nation. We work hard to lift it out of oppression, and to stop those who want to manipulate its book and its God, Our goal is for our nation to unite in the face of the Christian crusade. This is the fiercest battle. Muslims have never faced anything bigger than this.*”⁴

Altså er hans plan å forene den muslimske nasjonen mot det kristne korstoget, men dette var en måned etter angrepene mot USA. Nå åtte år senere ser ting annerledes ut for bin Laden og al-Qaida. I dag finnes det flere al-Qaida-relaterte celler og søsterbevegelser enn noen gang, spredt over et stort område på størrelse med USA og med befolkning på 300 millioner mennesker. Dette betyr at den al-Qaida-bevegelsen vi kjente før 11. september, ikke lenger eksistere slik den var. Nå er gruppen blitt fragmentert, og i tillegg opererer søsterbevegelsene uavhengig av hverandre. Dette vil derfor bety at hver al-Qaida-gruppe har sin egen kommandostruktur og strategi for det området de operer i.

Mange amerikanske og europeiske eksperter innenfor internasjonal terrorisme, samt offisielle representanter for vestlige regimer, og vanlige mennesker framstiller al-Qaida og bin Laden som fanatikere, som hater frihet, demokrati og vestlig livsstil. De blir framstilt som noen som tilber”*the God of hate [and are] driven by pure hate and nihilism*” their faith is described as “*terrorist fundamentalism*”, and they are demonized as “*fiends [and] dedicated fanatics*” who hate “*every fiber of their twisted soul.*”⁵

Dette gir et feil bilde av en organisasjon som angrep verdens mektigste stat på hjemmebane og drepte 3000 mennesker på noen timer. Dette i seg selv tilsier at organisasjonen måtte ha

---

⁴ Thomas Hegghammer 2002a:98 ” Dokumentasjon om al-Qaida – intervjuer, kommuniqué og andre primærkilder, 1990-2002”. *FFI rapport 2002/01393*

⁵ Anonymous 2003:254.

brukt enorme ressurser av tid og mennesker for å planlegge angrepene og deretter utføre dem. Derfor mener jeg at det blir veldig overfladisk og uriktig å fremstille organisasjonen slik det ble gjort ovenfor.

Hensikten med denne oppgaven er derfor å jobbe videre med Taysir Alunis spørsmål til bin Laden angående al-Qaidas strategi for Midtøsten nærmere. Nå som det finnes flere al-Qaidaer, ønsker jeg å belyse hva slags strategi de har for Midtøsten og Nord-Afrika. Har alle disse gruppene samme strategi, eller kun lokale strategier og mål? Jobber de alle sammen for å forene den muslimske nasjon slik bin Laden påpekte i intervjuet, eller er det kun snakk om å styrte et regime for å erstatte det med et annet. Å belyse al-Qaidas strategi kan bidra til å gi et nyansert bilde av bevegelsen. Et mer nyansert bilde av al-Qaida vil kanskje gi oss svar på hvorfor al-Qaida handler slik de gjør og hva som er motivene for deres handlinger i Midtøsten og Nord-Afrika. Hvor langt de vil gå for å nå sine strategiske mål. Dette vil formodentlig gi en bedre forståelse av al-Qaidas store innflytelse i regionen.

1.3 Problemstilling

I oppgaven ønsker jeg å ta for meg følgende problemstilling;

”Hva er al-Qaidas strategi i Midtøsten og Nord-Afrika etter 11. september 2001?”

1.3.1 Drøfting av problemstilling

Når jeg snakker om al-Qaidas strategi i Midtøsten og Nord-Afrika, er det to ting som må forklares. For det første finnes det en hovedstrategi for al-Qaida som strekker seg over en periode på tjue år. Denne strategien er svært viktig å belyse, fordi den vil gi innsikt i al-Qaidas hensikter og målsettinger i regionen. Derfor er det svært viktig å gjennomgå den detaljert. For det andre: Etter 11. september forandret al-Qaida seg til å bli en fragmentert, men viktig aktør i regionen; derfor er det viktig for min oppgave å belyse filialenes strategier i de områdene de representerer. Etter å ha belyst al-Qaidas hovedstrategi, vil jeg derfor gå videre til å belyse filialenes strategier og sammenlikne dem med den opprinnelige strategien, for å se om det er noen ulikheter mellom bevegelsene, eller om de har samme mål og strategi som er satt av moderbevegelsen al-Qaida.

1.4 Avgrensning

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på to viktige regioner, Midtøsten og Nord-Afrika. Jeg finner det mest naturlig å avgrense det til disse to regionene fordi mesteparten av terrorismen som er gjennomført mot både vestlige interesser og arabiske land, har sin

opprinnelse i disse regionene. Videre vil jeg avgrense Midtøsten enda en gang og fokusere på to land i denne delen av regionen, Irak og Saudi-Arabia. Jeg har valgt å ikke avgrense Nord-Afrika til noen spesielle landområder, ettersom al-Qaida opererer over hele området.

For å gå dypere i detalj, vil jeg avgrense al-Qaida-bevegelsene til tre viktige bevegelser som tegner det bilde vi ser i Midtøsten og Nord-Afrika og som har mye å si for den sikkerhetspolitiske situasjonen i området. Disse bevegelsene opererer i Saudi-Arabia, Irak og i Nord-Afrika. Jeg kommer til å se bort fra Pakistan og Afghanistan. Selv om de også spiller en viktig rolle i al-Qaidas globale motstand mot Vesten, er det ikke dem jeg ønsker å fokusere på. I den senere tid har terroren økt kraftig i Saudi-Arabia, Irak og spesielt Nord-Afrika etter at al-Qaida fikk fotfeste der i 2006. Det er disse tre al-Qaida-franchisene som representerer det al-Qaida vi kjenner i dag. Disse tre gruppene utgjør den sikkerhetsutfordringen som USA og dets allierte står overfor i dagens Midtøsten og Nord-Afrika. Og det er disse tre som utgjør hoveddelen av min analyse.

1.5 Oppgavens struktur

Jeg har valgt å dele oppgaven inn i tre deler. Del består av kapittel 2 og 3 som omhandler teori og metodologi. Del II består av kapittel 4 og 5 som utgjør til sammen bakgrunnsdelen av oppgaven. Del III består av kapittel 6 og 7 som er oppgavens analyse og oppsummering del.

Kapittel 2 er et teorikapittel der jeg presenterer det teoretiske rammeverket som kan brukes i en slik oppgaven. Her redegjør jeg for hovedtrekkene i teorier om sosiale bevegelser og teorier om nye sosiale bevegelser, og kort om teoriens seks hovedelementer som kan brukes for å analysere radikale bevegelser. Videre blir tre sentrale begreper som vi finner i teorien om ressursmobilisering også presentert. Avslutningsvis presenterer jeg også teorier om kulturelle rammer.

Kapittel 3 er et metodekapittel. Her tar jeg for meg metodologiske spørsmål knyttet til oppgaven.

Kapittel 4 er viet islamismebegrepet, her vil jeg først gjøre kort rede for hva islamisme begrepet går ut på, og hvilken type islamisme som finnes i dag, og hva de forskjellige begrepene omhandler. Deretter vil jeg belyse de som har spilt og spiller viktige ideologiske roller innenfor al-Qaidas tolkning av jihad.

Kapittel 5 inneholder en mer konkret beskrivelse av al-Qaida. I dette kapitlet vil jeg belyse framveksten av al-Qaida som organisasjon og deres organisasjonelle struktur, og videre deres forvandling fra å være en strukturert bevegelse til å bli en ideologisk bevegelse. Deretter vil jeg gå dypt inn i hva deres hovedstrategi for regionen omhandler. Videre i kapitlet kommer jeg til å gå gjennom transformeringen av al-Qaida til en ideologisk bevegelse, hvor jeg fokuserer på de tre forskjellige al-Qaida filialene som ble opprettet i Midtøsten og Nord-Afrika som følge av dette. Her kommer jeg til å gå i detalj for hver av gruppene, og beskrive kort deres oppvekst og bakgrunn og deretter fokusere spesielt på deres strategier angående det landet de opererer i.

Kapittel 6 vil være analyse kapitlet, her vil jeg gå gjennom tre forskjellige teoriene som vi finner innenfor teorier om sosiale bevegelser og prøve å knytte disse teoriene opp mot al-Qaida og de tre uavhengige al-Qaida filialene som opererer i regionene.

I det avsluttende kapitlet, **kapittel 7**, vil jeg oppsummere hovedfunnene i oppgaven, samt drøfte kort hvorvidt strategiene til de tre forskjellige al-Qaida bevegelsene samsvarer med moderbevegelsens hovedstrategi.

2 Teori

Som teoretisk rammeverk for denne oppgaven har jeg valgt å bruke tre forskjellige teorier innenfor teorien om sosiale bevegelser: teorien om nye sosiale bevegelser, teorien om ressursmobilisering og teorien om kulturelle rammer. Jeg har valgt å bruke denne tilnærmingen fordi teorier om sosiale bevegelser etter min mening er både en velegnet og en relevant tilnærming som vi kan bruke for å analysere hvordan radikale islamistiske terrorist bevegelser som al-Qaida, kan forene seg, mobilisere seg, øke sine ressurser og utføre angrep mot vestlige mål. For det første kommer jeg til å bruke teorien om nye sosiale bevegelser med den hensikt å gi en forklaring på hvorfor Osama bin Ladens al-Qaida oppstod, og på hvilken bakgrunn bevegelse oppstod. Her kommer jeg derfor til å anvende seks viktige hovedelementer innenfor teorien om sosiale bevegelser som Stephen Vertigans og Philip W. Sutton mener er nødvendige å implementere i radikale islamistiske bevegelser, i dette tilfellet al-Qaida, dersom man ønsker å forstå deres oppvekst og utvikling på lik linje med andre sekulære sosiale bevegelser. For det andre; når det gjelder teorien om ressursmobilisering, kommer jeg til å anvende teorien eksplisitt på de tre al-Qaida filialene som ble opprettet i Midtøsten og Nord-Afrika. Ved å anvende teorien om ressursmobilisering kan vi få en forståelse på hvordan al-Qaida filialene oppstod i regionen. For å forstå hvordan al-Qaida(ene) oppstod i Midtøsten og Nord-Afrika bruker jeg derfor mer spesifikt de tre sentrale begrepene innenfor teorien om ressursmobilisering: politisk mulighetsstruktur, mobiliseringsstruktur og rammeprosesser. Disse tre viktige begrepene kan gi oss en nærmere forklaring på de forskjellige bakenforliggende årsakene til hvordan disse filialene kunne etablere seg i regionene. For det tredje, kommer teorien om kulturelle rammer til å brukes for å gi en forklaring på hvordan al-Qaidas kollektive handlinger legitimeres og inspireres og på hvilken bakgrunn dette kan gjøres.

I dette kapitlet skal jeg først redegjøre for hovedtrekkene i teorien om sosiale bevegelser, deretter kommer jeg til å gå gjennom de tre forskjellige teoriene som vi finner innenfor teorier om sosiale bevegelser. Her kommer jeg til å gå gjennom teorien om ”nye sosiale bevegelser”, så følger det en forklaring av teorien om ressursmobilisering, hvor jeg fokuserer på de tre sentrale begrepene innenfor teorien og avslutningsvis går jeg kort gjennom teorien om kulturelle rammer. Alle disse teoriene fungerer som et analytisk verktøy som kan bidra til å få en bedre forståelse av Osama bin Ladens al-Qaida, samt de tre al-Qaida filialene vi finner i Midtøsten og Nord-Afrika.

2.1 Teorier om sosiale bevegelser

En sosial bevegelse kan forstås som en gruppe enkeltpersoner som opptrer som en kollektiv aktør for å fremme felles interesser ut fra en kollektiv identitet eller handling. A. Scott (1990) i Kristian Stokke (1999) hevder at sosiale bevegelser skiller seg ut politiske partier og interessegrupper ved at de har massemobilisering som sin primære kilde for makt:

“A social movement is a collective actor constituted by individuals who understand themselves to have common interests and, for at least some significant part of their social existence, a common identity. Social movements are distinguished from other collective actors, such as political parties and pressure groups, in that they have mass mobilization, or the threat of mobilization, as their prime source of social sanction, and hence of power. They are further distinguished from other...in being chiefly concerned to defend or change society, or the relative position of the group in society.”⁶

Marion Diani (1992) definerer en sosial bevegelse som:

“A social movement is a network of informal interactions between a plurality of individuals, groups and/or organizations, engaged in a political or cultural conflict, on the basis of a shared collective identity”.⁷

Den vestlige verden opplevde en rekke uroligheter og ulike former for massemobilisering i perioden etter 2. verdenskrig, og særlig 1960-årene var preget av en oppblomstring av studentbevegelser, miljøbevegelser, kvinnebevegelser og fredsbevegelser. Denne typen kollektiv handling blir gjerne drøftet i litteraturen som sosiale bevegelser, og som følge av det, har det også vært en oppblomstring av empiriske studier av sosiale bevegelser i ulike deler av verden. I Nord-Amerika var det struktur-funksjonalistisk teori med innflytelse fra symbolsk interaksjonisme som rådet grunnen på 60-tallet. Den mest sentrale skikkelsen var Smelser, og paradigmet blir gjerne referert til som ”kollektiv oppførsel”. I Europa var det derimot marxistisk teori som i stor grad formet de samfunnsvitenskapelige forklaringene og, de sosiale bevegelsenes selvoppfatning. Utover 70-tallet ble det stilt spørsmålsteget ved disse forklaringsrammene. Dette dannet grunnlag for tre nye teoretiske tilnærminger innenfor litteraturen om sosiale bevegelser:⁸

1. Teorier om nye sosiale bevegelser
2. Teorier om ressursmobilisering
3. Teorier om kulturelle rammer

---

⁶ A. Scott (1990) i Kristian Stokke 1999:113

⁷ Marion Diani 1992:13, “The Concept of Social Movement”, *Sociology Review* 40(1): 1-25

⁸ Kristian Stokke 1999:114

Studiet av sosiale bevegelser ble dominert av en polarisert debatt mellom ”amerikanske” ressursmobiliseringsteorier og ”europiske” teorier om nye sosiale bevegelser. Den tredje tilnærmingen har blitt utviklet innenfor de nordamerikanske og vesteuropeiske teoriene og blir vanligvis framstilt som underordnede perspektiver innenfor disse.⁹

At utviklingen av teori ikke gikk i samme retning blir gjerne forklart ut fra to forhold: For det første skyldes det ulike sosiale forhold og at bevegelsen ikke tok lik form. I Europa hadde en sterk arbeiderbevegelse med tro på ideologisk fundert aktivisme lenge vært rådende. I USA skjedde det derimot tidlig en profesjonalisering av bevegelsene i organisasjoner. For det andre skyldes det ulike intellektuelle røtter og de allerede nevnte ulike forklaringsparadigmene. De nye teoretiske perspektivene var derfor også en reaksjon på teorier som til da hadde rådet grunnen, og som de mente var mangelfulle og derfor ønsket å erstatte.¹⁰

Med en grov forenkling kan man si at de europeiske bidragene hadde sitt tyngdepunkt på de strukturelle forklaringene. Derfor ble hvorfor-dimensjonen særlig forsøkt forklart. For de amerikanske teoriene var det derimot vektlegging av hvordan-dimensjonen som utgjorde et hovedgrunnlag for teoretiseringen. Ressursmobiliseringsteorien, i motsetning til nye sosiale bevegelser, legger til grunn at det alltid eksisterer misfornøyde grupper i samfunnet. Hvorfor-perspektivet er derfor mindre interessant. Det som er viktig for ressursmobiliseringsteori er å å forklare hvordan denne misfornøydheden går over til kollektiv handling.¹¹

2.2 Teorien om nye sosiale bevegelser

Et viktig fellestrekk ved de ulike teoriene innenfor denne tilnærmingen er at bevegelser som har vokst fram siden begynnelsen av 1960-tallet, framstilles som nye bevegelser. Nye sosiale bevegelser er lokalisert i sivilsamfunnet og ikke opptatt av å kjempe for formell politisk makt. De arbeider primært for endringer i verdier og livsstiler og for et forsvar av sivilsamfunnets autonomi i forhold til staten.¹² Nye bevegelser har en uformell nettverksorganisering på grasrotnivå og anvender direkte aksjoner og kulturelle innovasjoner som sine viktigste virkemidler. Det viktigste fellesstrekket ved de ulike teoriene om nye sosiale bevegelser, er at de søker å identifisere de økonomiske, sosiale og politiske samfunnsstruktur som ligger til grunn for framveksten av nye sosiale bevegelser. Kristian Stokke (1999) viser til Castells og Touraine som to sentrale skikkelser innenfor teorier om nye bevegelser. Castells var spesielt opptatt av urbane sosiale bevegelser. I sine studier så han de urbane sosiale bevegelsers kamp

---

⁹ Ibid

¹⁰ Donatella Della Porta & Marion Diani 2006:2-3, “Social Movements. An Introduction” *Malden, Mass: Blackwell. 2.utgave*

¹¹ Kristian Stokke 1999:114, 120

¹² Kristian Stokke 1999

for kollektive forbruksgoder som en fordekt form for klassekamp. Men i ettertid har han gått vekk fra denne tanken og heller gått over til å forstå klasserelasjoner som en blant flere kilder til kollektiv mobilisering på byer. Han hevder at urbane sosiale bevegelser ikke bare oppstår omkring spørsmålet om kollektiv forbruk, men også omkring spørsmål om kulturell identitet og om politisk makt og lokalt selvstyre.¹³ I sin siste studie om sosiale bevegelser (1997), hevder han at dagens sosiale bevegelser først og fremst utøver motstand mot pågående globaliseringsprosesser. Han presiserer at alle kollektive identiteter er sosiale konstruksjoner og at identitetsbevegelser må derfor forstås innenfor sin spesifikke politisk-økonomiske kontekst. Han peker på at et fellestrekk ved mange kollektive bevegelser, inkludert islamsk fundamentalisme er at de representerer identiteter og praksiser som er i opposisjon mot globalisering og framveksten av nettverkssamfunn.¹⁴ Touraine var derimot opptatt av å identifisere fundamentale politiske motsetninger i ulike epoker. Han skilte mellom industrisamfunn og postindustrielle samfunn. Industrisamfunnet er kjennetegnet av en grunnleggende konflikt mellom dominerende og underordnede klasser. I det postindustrielle samfunnet er den fundamentale politiske motsetningen mellom staten på den ene siden og enkelt personers forsøk på å forsvare og utvide sin individualitet på den andre siden, og er ikke direkte knyttet til klasserelasjoner. Han argumenterer ved at de nye sosiale bevegelsene er et uttrykk for ulike gruppers motstand mot administrative institusjoners forsøk på å dominere samfunnet, og en kamp for kulturell identitet, livsstil og selvstyre i sivilsamfunnet.¹⁵ Ifølge Touraine er fellesnevneren for teoriene om nye sosiale bevegelser at de vektlegger den strukturelle basis for sosial bevegelse. Han mener derfor at det er nødvendig å analysere de politiske og økonomiske strukturene for å forstå **hvorfor** sosiale bevegelser oppstår. Denne strukturelle konteksten er derfor tids- og stedsspesifikk.

I boken "Militant Islam" (2009), argumenter Stephen Vertigans og Philip W. Sutton for hvordan man kan bruke teorier om nye sosiale bevegelser til å analysere radikale islamistiske bevegelser som for eksempel al-Qaida:

"Bringing some of the central elements of NSM¹⁶ theory to bear on radical Islamic movements offers the potential to better explain their emergence and development as an alternative to current popular, individualistic explanations of violence in the name of religion as the consequence of brainwashing by irrational madmen or the last resort of the materially deprived".¹⁷

---

¹³ Ibid:116

¹⁴ Ibid:116

¹⁵ Kristian Stokke 1999

¹⁶ NSM= New Social Movement

¹⁷ Stephen Vertigans og Philip W. Sutton 2009:53, i Stephen Vertigans m.fl "Militant Islam: a sociology of characteristic, causes and consequences" *London: Routledge*

Ifølge dem kan seks viktige hovedelementer innenfor teorien om nye sosiale bevegelser brukes som analytisk verktøy. Ved å implementere disse elementene i radikale bevegelser, kan vi forstå deres oppvekst og utvikling på lik linje med andre sekulære sosiale bevegelser. Dersom man skal analysere nye sosiale bevegelser som har blitt opprettet i Europa, fra et Vesteupeisk perspektiv blir de analysert gjennom bruk av disse seks elementene:¹⁸

1. *Post-industrial and Postmaterial politics*
2. *New social constituencies*
3. *Anti-hierarchical organization*
4. *Symbolic direct actions*
5. *Self-limiting radicalism*
6. *New identities*

Her, i dette tilfellet hvor vi skal implementere disse seks elementene i en radikal islamistisk bevegelse som al-Qaida for å forstå bevegelsens oppvekst og utvikling på samme måte som andre sekulære bevegelser, blir elementene derfor seende ut slik:

1. *Al-Qaida, Non-material and Postmaterial Politic*
2. *Radical Islamic Constituencies*
3. *Organization: fluid networks*
4. *Use of Symbolic Violence*
5. *The Goals of Islamic Militancy*
6. *Radical Islamic Identities*

2.3 Teorien om ressursmobilisering

Denne teorien representerer en mer aktørorientert tilnærming til sosiale bevegelser. Disse teoriene er mindre opptatt av de samfunnsstrukturene som ligger til grunn for sosiale bevegelser. Utilfredsstilte behov eksisterer i alle samfunn og til alle tider og kan derfor ikke forklare framveksten av sosiale bevegelser i bestemte perioder og lokaliteter. Ressursmobiliseringsteorier er derfor primært opptatt av **hvordan** sosiale bevegelser oppstår.¹⁹ Disse teoriene poengterer at dannelsen av sosiale bevegelser er betinget av at det

---

¹⁸ Ibid:37-38

¹⁹ Kristian Stokke 1999:120

eksisterer ressurser som muliggjør kollektiv mobilisering. Tre viktige begreper blir framhevet her:²⁰

- Politiske mulighetsstrukturer – ”Political opportunity”
- Mobiliseringsstruktur – ”Mobilizing structures”
- Kulturelle ramme prosesser – ”Framing processes”

Tre begreper innenfor teorien om ressursmobilisering

Teorier om ressursmobilisering skaffer oss et analytisk rammeverk for hvordan bevegelser forener seg, mobilisere seg, øke sine ressurser og utføre angrep mot en sentral makt.²¹ Dette kan vi gjøre gjennom tre analytisk distinkte, men komplementære nivåer.

2.3.1 Politiske mulighetsstrukturer – ”Political opportunity”

Under dette nivået finner vi teorier som tar for seg den politiske konteksten som bevegelsene opererer innenfor. Dette har dannet grunnlag for forklaringer om bevegelsenes form med denne bakgrunnen som handlingsbetingelser. Klargjøringen av hva som skal anses som ”politiske muligheter” gjøres ved å trekke frem fire dimensjoner. Disse er:²²

1. Den relative åpenheten/lukketheten av det institusjonaliserte politiske systemet.
2. Stabiliteten/ustabiliteten av elite-sammensetninger som underbygger det politiske regimet.
3. Tilstedeværelsen/fraværet av eliteallierte.
4. Statens mulighet og tilbøyelighet til undertrykkelse/tvang

Quinton Wiktorowicz (2004) nevner blant annet også; brå regime skifte, eksternt invasjon, sosioøkonomisk krise eller folkelig opprør mot den sittende politiske eliten som andre politiske muligheter for fremvekst av bevegelser.²³ Som vi ser lar McAdam forklaringsnivået begrenses til politiske faktorer. Disse fire dimensjonene, og ulike sammensetninger av disse utgjør mulige forklaringsnøkler til både ”timing” og fremvekst av bevegelser, utfallet av bevegelsene, samt hvilken form bevegelsene tar (blir de voldelige, går under jorden eller tar

---

²⁰ Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (eds.) 1996:2-5, ”Comparative perspectives on social movements”. *Cambridge: University Press*

²¹ skrevet i innledningen i ”Teori kap.”

²² Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (eds.) 1996:10, ”Comparative perspectives on social movements”. *Cambridge: University Press*

²³ Quinton Wiktorowicz 2004:6-7, ”Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach”, *Bloomington Ind, Indiana University Press*

de form som en mer åpen aktør i det politiske spillet).²⁴ Det går også an å snu den kausale retningen og la ”politiske muligheter” bli den avhengige variabelen og dermed angi hvordan sosiale bevegelser påvirker de fire dimensjonene over. Dermed vil man for eksempel kunne avdekke hvordan ulike forandringer som suksessfulle sosiale bevegelser har fått i stand, og hvordan de latente konsekvensene kan gi åpninger for helt nye bevegelser.²⁵

2.3.2 Mobiliseringsstruktur – ”Mobilizing structures”

Mobiliseringsstrukturer dreier seg om hvordan sosiale bevegelser organiserer seg og hvordan enkeltpersoner og grupper mobiliseres til å delta i kollektive bevegelser. McAdam (1996) definerer mobiliseringsstrukturen som:

“[T]hose collective vehicles, informal as well as formal, through which people mobilize and engage in collective action.”²⁶

Som eksempler på uformelle institusjoner, framhever McAdam (1996) familier, vennskapsnettverk, nabolag og arbeidsnettverk. Uformelle nettverk og institusjoner kan også eksistere innenfor sosiale bevegelser. Eksempler på dette kan være nettverk av nåværende eller tidligere aktivister med felles erfaringer og minner.²⁷

Med dette nivået forsøker de å utvikle en teori hvor de legger vekt på viktigheten av at mobilisering skjer innenfor allerede eksisterende nettverk. Nivået inkluderer også måter å aksjonere på. Denne variabelen legger vekt på ulike sosiale nettverk som de sosiale bevegelsene oppstår i (se tabell 1).

	Utenfor bevegelse	Innenfor bevegelse
Uformelt	Vennskapsnettverk Nabolag Arbeidsnettverk	Aktivistnettverk Nettverk basert på felles minner
Formelt	Kirker Fagforeninger Yrkesorganisasjoner	Eksisterende bevegelser Lokale protestkomiteer Opplæringsskoler

Tabell 1. (Basert på McAdam m.fl (1996) i Kristian Stokke 1999:124)

²⁴ Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (eds.) 1996:29-31, “Comparative perspectives on social movements”. Cambridge: University Press

²⁵ Ibid:35-7

²⁶ Ibid:3

²⁷ Kristian Stokke 1999

Dette nivået utbroderer perspektiver som ser nærmere på hvilken betydning ulike organisasjonstyper har for mobilisering, valg av taktikker og strategier etc. De er for øvrig aldri så entydige empirisk som de her fremstilles analytisk. Snarere kan de fleste kollektive aktører og sosiale bevegelser beskrives ut fra en rekke ulike konfigurasjoner av de ulike formene som er trukket frem ovenfor.²⁸

2.3.3 Rammeprosesser – ”Framing processes”

Med dette nivået gjeninnføres meningsaspektet som ressursmobiliseringsteorien forsøkte å avskrive i sin kritikk av Smelsers teori ”kollektiv oppførsel”. Med utgangspunkt i Goffmans rammeanalyse, og en del poenger fra ”kollektiv oppførsel”, utviklet Snow, Rochford, Worden og Benford (1986) en teori som beskriver nødvendigheten av aktørers definering og meningsinnramming av situasjoner for at handling skal finne sted. Poenget er da at sosiale problemer må konstrueres som et sosialt problem for å oppfattes som det. I Europa gjorde NSM det samme.²⁹ Nivået har gjerne blitt fremhevet på grunn av nødvendigheten av et kompletterende meningsperspektiv for de andre teoriene, men også fordi det er en dimensjon ved dagens bevegelser som er særlig relevant. Det økte fokuset kan også sees i sammenheng med økt bruk av kulturelle og språklige perspektiver som for alvor tok seg opp i samfunnsvitenskapene på 60-tallet. I hvor stor grad man lykkes avhenger av i hvilke grad den sosiale bevegelsen kan overføre sin forståelsesramme til populasjonen, som kan sees i sammenheng med tidligere repertoar, hvilke kulturelle ressurser som er tilgjengelige for gruppen som mobiliseres og den større kulturen de er en del av.

2.4 Teorien om kulturelle rammer

Teorien om kulturelle rammer henger sammen med en konstruktiv virkelighetsforståelse. Poenget er da at kollektiv handling ikke er mulig uten et handlingssystem hvor de aktivt konstruerer mening som i sin tur danner grunnlaget for persepsjonen og dermed ulike reaksjoner ovenfor omverden:

”(...) det som bestemmer enkeltpersoners deltakelse i kollektive handlinger, er ikke en objektiv realitet, men persepsjoner og fortolkninger av virkeligheten.(...) [Videre] at sosiale bevegelser spiller selv en aktiv rolle i å konstruere og formidle fortolkninger av denne virkeligheten”³⁰

---

²⁸ Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (eds.) 1996:141-51, “Comparative perspectives on social movements”. *Cambridge: University Press*

²⁹ Ibid:5-7

³⁰ Klandermans (1991) i Kristian Stokke 1999:125

For å klargjøre hvilket nivå rammeteorien omhandler kan vi ta utgangspunkt i Tarrow's inndeling av den idealistiske dimensjonen. Han skiller mellom tre nivåer. Det første og overordnede nivået gir han navnet "sosial mentalitet". Under her faller den veven av generelle meningssammenhenger som vi kan kalle verdier, symboler og praksiser. Det neste nivået kaller Tarrow for "politisk kultur". Innenfor denne kategorien innlemmer han de praksisene og ideene som er direkte knyttet opp mot reguleringen av de politiske relasjonene. Det tredje, og siste, nivået kaller han "kollektive handlingsrammer". Her finner vi de intensjonelle konstruerte handlingsrammene som en gruppe aktivt utformer og benytter seg av.³¹ Det er dette siste nivået jeg kommer til å bruke. Her definerer vi kulturelle rammer som:

" (...) conscious strategic efforts by groups of people to fashion shared understandings of the world and of themselves that legitimate and motivate collective action"³²

Ved å ta i bruk teorien om kulturelle rammer kan vi si noe om hvordan kollektiv handling legitimeres og inspireres, samt hvorfor noe oppfattes som riktig og uriktig hos både bin Ladens al-Qaida og hos de tre forskjellige al-Qaida filialene i regionene.

2.5 Kort oppsummering av teoriene

Tre generelle tilnæringer kan identifiseres innenfor litteraturen om sosiale bevegelser. Den første er teorier om nye sosiale bevegelser, den andre er teorier om ressursmobilisering, og den tredje er teorier om kulturelle rammer. Den første tilnærmingen (teorien om nye bevegelser) legger særlig vekt på **hvorfor** sosiale bevegelser oppstår. Den andre tilnærmingen (teorien om ressursmobilisering) er mer opptatt av **hvordan** sosiale bevegelser oppstår. Kollektiv mobilisering blir i denne sammenheng særlig sett på som et produkt av mobiliseringsstrukturer og politiske mulighetsstrukturer. Til slutt fokuserer den tredje tilnærmingen (teorien om kulturelle rammer) på hvordan kulturelle prosesser danner basis for og er et produkt av kollektive handlinger. Alle disse tre representerer komplementære tilnæringer med forskjellige vektlegginger og flytende grenser seg imellom.

---

³¹ Sidney Tarrow 1992:186-7

³² Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (eds.) 1996:6

3 Metode

3.1 Metode

"En metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilken som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder".³³

I forskningssammenheng er metode knyttet til det å komme fram til ny kunnskap. Metode er redskapet som trengs for å nå målet. En skiller mellom to hovedformer for metodisk tilnærming i samfunnsvitenskapene: *kvalitativ* metode og *kvantitativ* metode. Metodevalget bør derfor skje med grunnlag i den problemstillingen som skal besvares, men det er ikke uvanlig at man benytter seg av begge metodene i samme forskningsarbeid.

Den *kvalitative* metode går ut på å skape forståelse for det man undersøker. Det sentrale blir at en gjennom ulike former for innsamling av data makter å skape en dypere forståelse for den problemstillingen en studerer, og i hvilken totalsammenheng dette står. Derfor kjennetegnes denne typen metode av nærhet til datakilden.³⁴

Den *kvantitative* metode er mer formalisert og strukturert. Den definerer hvilke forhold som er av spesiell interesse ut fra den problemstillingen som er valgt, samtidig som den definerer hvilke svar som er mulige. Denne typen metode er preget av selektivitet og avstand til datakilden. Dette er nødvendig for å kunne gjennomføre de formaliserte analysene, gjøre sammenligninger og utforske hvorvidt de resultatene man har kommet fram til, gjelder for alle de enhetene en ønsker å si noe om.³⁵ Ut fra min egen problemstilling har jeg valgt å bruke den *kvalitative* metoden, gjennom omfattende dokumentanalyser. Her leser man skriftlig materiale og gjør bruk av det i analyse og rapport i den grad man finner at det bidrar til å kaste lys over problemstillingen. Dokumentanalyse er altså en metode der man gir visse tekster status som kilder eller data for selve undersøkelsen, på samme måte som feltnotater, intervjuutskrifter og liknende er data.³⁶ Når det gjelder anvendelse av nedskrevne tekster, i forskningsarbeidet, oppstår det noen problemer i forbindelse med kildevurdering.³⁷

3.2 Kildevurdering

Ifølge Pål Repstad (1998) foregår det en siling gjennom flere ledd fra en hendelse finnes sted til forskeren sitter med et skriftlig dokument om hendelsen foran seg. Det er ikke alt som nødvendigvis blir skrevet ned, og det som blir skrevet ned, blir av og til ikke tatt vare på for

---

³³ Ottar Hellevik 2002:12

³⁴ Ida Magne Holme og Bernt Krohn Solvang 1996

³⁵ Ibid

³⁶ Pål Repstad 1998:86

³⁷ Ibid:87

ettertiden. Problemet angående tekstlige kilder er derfor at disse kildene kan feiltolkes dersom man ikke kjenner til den konteksten de ble skapt i. Derfor er det et sentralt ledd når man foretar kildevurdering å tenke på tekstens intensjon og funksjon i sin samtid. Intensjon og funksjon trenger ikke nødvendigvis være identiske. Forfatteren av en tekst kan ha sine egne intensjoner med teksten han skrev, mens den kan bli tolket annerledes av andre som bruker hans tekst til sine formål.³⁸ Stilt overfor en gitt kilde kan man derfor foreta en rekke forskjellige kategoriseringer. Kilder kan ha normative eller kognitive hensikter. Dersom man er opptatt av hvordan forholdene var, bør man lete i kognitive kilder. Men er man opptatt av aktørens intensjoner, holdninger og krav, vil de normative kildene gi det beste bildet³⁹. I min oppgave hvor jeg ønsker å kartlegge al-Qaidas holdninger, krav og intensjoner, vil normative kilder derfor være det beste og rette valget.

Et annet viktig skille i kildevurdering er skillet mellom førstehånds og annenhånds kilder. Et originaldokument om en hendelse er en førstehåndskilde. Grunnen til dette er at beretninger skrevet av deltakere har høyere kildeverdi enn beretninger basert på hva man har hørt av andre. Jo flere ledd informasjonen passerer gjennom, desto mindre blir kildeverdien. I historisk sammenheng skilles det videre mellom primærkilder og sekundærkilder. Primærkilder vil være den første kjente versjonen av en kilde forskeren har tilgang til. Senere kilder som for eksempel avskrifter, oversettelser og referater vil derfor være kategorisert som sekundærkilder. Den beste måten å bestemme kildens troverdighet på vil være å forsøke å finne flere uavhengige kilder om samme emne og kryssjekke informasjonen man får ut.⁴⁰

3.3 Kildekritiske vurderinger

Selv om det finnes et stort mangfold av potensielle kilder, er det viktig at valg av kilder for en bestemt studie baseres på grundige overveielser. Samtidig må disse kildene brukes på en forsvarlig måte fagmessig. Derfor er det viktig at før man bruker bestemte kilder i en studie, bør man forta kritiske vurderinger av kildene. Sigmund Grønmo framhever fire typer av kildekritiske vurderinger:⁴¹

- 1- **Tilgjengelighet:** Kilder som prinsipielt sett ville være interessante, er kanskje ikke tilgjengelige. Konsekvensen av dette kan være at det ikke blir mulig å finne data som kan belyse problemstillingene. Dette kan føre til at kun visse aspekter ved en problemstilling

---

³⁸ Pål Repstad 1998:87

³⁹ Ibid:88

⁴⁰ Ibid:89

⁴¹ Sigmund Grønmo 2004:121-122

blir belyst. I slike tilfeller kan også mangelen på tilgjengelige kilder føre til at undersøkelsen eller problemstillingen ikke lar seg gjennomføres. Derfor er det viktig å avklare dette problemet før man starter med sin undersøkelse.

- 2- **Relevans:** De kildene som er tilgjengelige, trenger ikke nødvendigvis være relevante for problemstillingen i den aktuelle studien. Derfor er det viktig å velge de tilgjengelige kildene som kan bidra med den mest relevante informasjonen i forhold til problemstillingen i den aktuelle studien.
- 3- **Autentisitet:** Før man bruker kilder, er det viktig å være sikker på at disse kildene er autentiske eller ekte. Derfor er det viktig når vi bruker dokumenter som kilder, at vi også vurderer om disse dokumentene egentlig er hva de tilsynelatende framstår som. Skriftlige framstillinger kan være laget av andre enn dem som er oppgitt som forfattere. Å avklare dette er spesielt viktig i studier der dokumenter brukes som kilde til å analysere bestemte aktørers hensikter.
- 4- **Troverdighet:** Selv om kilden kan være autentisk, må man i tillegg ha tillit til informasjonen man får. For eksempel kan dokumenter inneholde feilaktig informasjon, kanskje fordi de er utformet for å fremme bestemte interesser. Derfor er det strengt nødvendig å ta i betraktning hvorvidt og eventuelt hvordan datagrunnlaget for en studie kan være påvirket av slike troverdighetsproblemer.

3.4 Reliabilitet og validitet

Dette er to sentrale begreper innenfor samfunnsvitenskapelig forskning. *Validitet* referer til datamaterialets gyldighet i forhold til de problemstillingene som skal belyses. Validiteten vurderes som tilfredsstillende dersom det er åpenbart at de innsamlede data er treffende i forhold til studiets intensjon.⁴² *Reliabilitet* handler i bunn og grunn om hvor pålitelig og troverdig kildematerialet jeg som forsker har samlet inn til min studie, er.⁴³

For å øke reliabiliteten og validiteten på min oppgave har jeg valgt å støtte meg til litteratur skrevet av anerkjente forskere som har sin spesialisering innenfor det emnet jeg undersøker.

---

⁴² Ibid:231

⁴³ Ibid:222

4 Islamisme

"Islamisme er en ideologisk retning som framhever at religionen islam ikke bare berører den enkeltes trosforhold, men inneholder gudegitte retningslinjer som bør styre også samfunnsmessige, juridiske og politiske forhold i muslimske samfunn. For de fleste islamister innebærer dette synet et krav om at Sharia, den islamske loven basert på Koranen og Profetens Sunna, må være basis for lovverket."⁴⁴

I dette kapitlet vil jeg kort gå gjennom framveksten av de forskjellige "ismene" vi finner i dagens islam. Spesielt "militant islamisme" og "global jihadisme" har stor betydning for hvordan vi kan forstå al-Qaida og deres jihad-doktrine i dag. Samtidig vil jeg belyse dem som har spilt og spiller viktige ideologiske roller innenfor al-Qaidas tolkning av islam. Dette mener jeg er viktig for å få en forståelse av hvordan al-Qaida opererer og på hvilket grunnlag de rettfærdiggjør sine handlinger.

4.1 Militant islamisme

Militant islamisme kan kanskje best beskrives som et ideologisk brytningsfelt for rivaliserende dogmer og doktriner,⁴⁵ der det retoriske kjernepunktet er om *sverdets jihad*. Det sentrale er forståelse av jihad som en kamp med militære virkemidler som legitimerer bruken av voldelige metoder med et symbolspråk hentet hovedsakelig fra islam.

Det som definerer den militante islamismen, er mer en felles form enn et entydig innhold.⁴⁶ Som et middel for jihad er vold tillatt i det godes tjeneste.

Ifølge Thomas Hegghammer (2005c) deler de fleste islamistiske terroristgrupper den oppfatning at løsningene på alle politiske og militære utfordringer de står overfor, er å finne i islam, og spesielt i en tolkning av islam som vektlegger "kamp på Guds vei".⁴⁷ Deres fremste mål er opprettelsen av den islamske staten "kalifatet". Men de har ulike syn på hva som nå utgjør den mest presserende politiske utfordringen. Av den grunn deler han disse gruppene inn i tre hovedtyper av militante islamistiske terroristgrupper;

1. Sosiorevolusjonære

Disse gruppene bruker sin terrorkampanje i en kamp om statsmakten. De kjemper mot det som ifølge dem er korrupte og despotiske statsledere for å innføre *sharia* gjennom revolusjonær virksomhet. Disse gruppene betrakter seg ikke som en folkebevegelse, men tvert

---

⁴⁴ Bjørn Olav Utviks definisjon av islamisme i forelesningsnotat i MØNA 4522 Politisk islam den 19.08.2008 UiO.

⁴⁵ Åshild Kolås 2005:25, "Militant islamisme og 'legitim vold'", *Babylon, Tidsskrift om Midt-Østen og Nord-Afrika Vol 3. NR 2*

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Thomas Hegghammer 2005c:22 i Bjørn Erik Rasch (red) "Islamistisk terrorisme"

imot som *fortropper*, som har som sin hovedoppgave å forandre samfunnet ovenfra.⁴⁸ Spesielt fra 1970 oppstod det mange forskjellige sosiorevolusjonære grupper i Egypt, inspirert av islamistideologen Sayyid Qutb og hans radikale doktriner, som gikk ut på å opprette fortropper som var i stand til å styrte tyranniske statsledere og bringe muslimene ut av ”*jahiliyya*”, ignoransens tid. To kjente militante grupper som opererte på den tiden i Egypt og som hadde inspirasjon fra Sayyid Qutbs doktriner, var Jamaat al-Muslimin og Al-Jihad.⁴⁹

2. Nasjonalistiske/separatistiske grupperinger

Til forskjell fra sosiorevolusjonære grupper bruker nasjonalistiske/separatistiske terror i kamp om territorier som de betrakter okkupert av ytre fiender. Deres jihad handler imidlertid ikke om å forandre samfunnet gjennom revolusjon, men om å yte motstand mot okkupasjon. Disse gruppene har ifølge Hegghammer (2005c) ofte en sterk politisk forankring i lokalbefolkningen. De er ofte store og slagkraftige og gjennomfører sjelden aksjoner utenfor territoriet de kjemper for. Eksempler på slike grupper kan vi finne i både Palestina og Libanon, henholdsvis Hamas og Hizbollah. Disse gruppene har i stor grad vært lokalt orientert og har i veldig liten grad gjennomført terroraksjoner internasjonalt.⁵⁰ Samtidig har de bevisst distansert seg fra al-Qaida og andre globale jihadister og til og med motarbeidet dem, spesielt i Palestina.

3. Globale jihadistgrupper

Disse gruppene er oftest flernasjonale og består av islamister som har flyktet fra sitt land. Deres terror er begrunnet med at de er i en global forsvarskamp mot islams ytre fiender.⁵¹ Den islamske verden står ovenfor en militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land ledet av ”den store satan” USA, og derfor kreves det umiddelbare forsvarstiltak i form av terrorangrep mot disse landene. Jeg skal komme tilbake til globale jihadister i et eget avsnitt hvor jeg går dypere inn i deres framvekst og doktrine.

Disse tre forskjellige militante islamistiske gruppene som er beskrevet ovenfor, kan sies å være kun idealtyper.⁵² Det kan derfor være nyttig å plassere dem i en trekant i samsvar med deres egenskaper, for å forstå dem bedre:

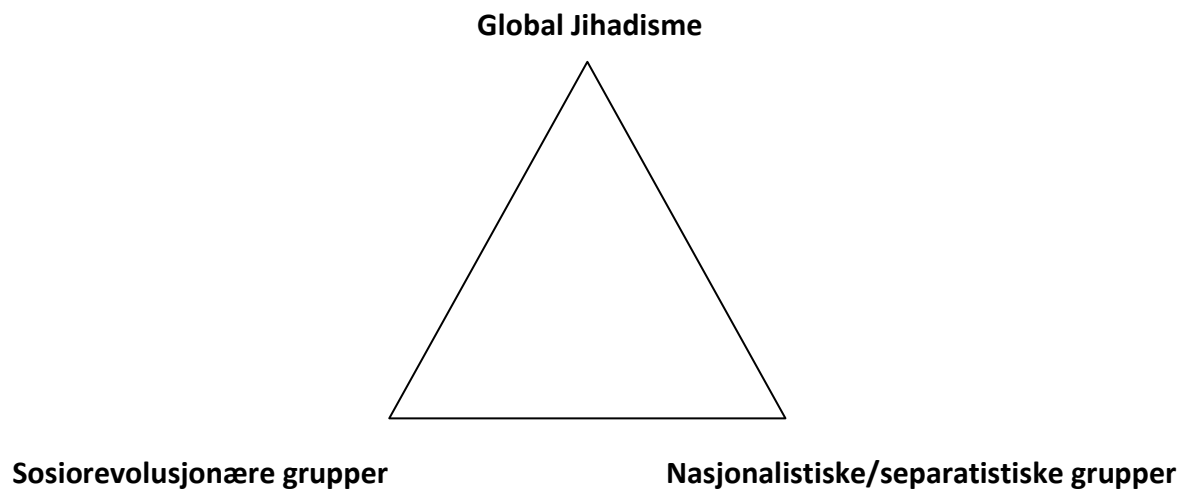
⁴⁸ Ibid:26

⁴⁹ Ibid:26

⁵⁰ Ibid:30

⁵¹ Hegghammer 2005c:24

⁵² Ibid:24

4.2 Globale Jihadister

Den såkalte globale jihadismen oppstod tidlig på 90-tallet etter at de sovjetiske styrkene hadde trukket seg ut av Afghanistan, og er et relativt nytt fenomen. Årsakene til at slike grupper oppstod, var for det første, en reaksjon på USAs nye stilling i den nye verdensordningen etter den kalde krigens slutt,⁵³ og for det andre et resultat av at lokale islamistoprør ble knust av vantro regimer som ble støttet av USA og Vesten. Dernest er disse gruppene et produkt av de ideologiske og sosiale forholdene og prosessene som oppstod i treningsleirene i Afghanistan på midten av 90-tallet.⁵⁴

Det som er særpreget for denne type gruppe, er fokuset de har på å angripe USA og Vesten uavhengig av om det er en sosiorevolusjonær eller separatistisk konflikt.⁵⁵ Disse nye gruppene kjemper ikke om et spesifikt territorium, tvert imot slåss de for å forsvare alle de muslimske territoriene samtidig. Osama bin Laden formulerte kanskje den doktrinen som kjennetegner dagens globale jihadister: *"før man kan bygge en islamsk stat i Egypt eller frigjøre Palestina, må man forsvare hele den islamske verden mot den akutte militære trusselen fra USA og Vesten"*.⁵⁶ Her var ikke lenger deres motstandere de lokale regimene i Midtøsten, men den fjerne fienden USA og Vesten.⁵⁷ Han formulerte dette slik *"Det er slangens hode som må knuses"*.⁵⁸ Den ideologiske diskursen til de globale jihadistene er karakterisert av en retorikk som beskriver forholdet mellom Vesten og den muslimske verden som en eksistensiell konflikt. En annen hovedårsak til at globale jihadister hadde mulighet til

⁵³ Ibid:40-41

⁵⁴ Se også Thomas Hegghammers artikkel "Al-Qaidas rekruttskoler" basert på et foredrag holdt på FFI-seminaret "Hvordan trener al-Qaida i dag" i *Oslo Militære Samfund*, 9.mai 2007

⁵⁵ Hegghammer 2005c:41

⁵⁶ Thomas Hegghammer 2005b:353 i "Irak og global jihadisme" i *Internasjonal Politikk Nr 4,63.årgang, NUPI*.

⁵⁷ Se Fawaz Gerges 2005, "The Far Enemy"

⁵⁸ Torbjørn Knutsen 2003:136 i "Blodspor"

å vokse fram i det tempoet de gjorde på 90-tallet, og i tillegg gjennomføre stor-skala-angrep, var tilgangen til territorium og etableringen av en fysisk møteplass, samt en egen treningsarena. En passende beskrivelse på Afghanistan på den tiden er et ”Disneyland for terrorister”.⁵⁹ Disse treningsleirene bidro til flere forhold innad i jihadist-bevegelsen: For det første bidro leirene til operasjonalisering av et stort antall unge eventyrlystne og politisk frustrerte muslimer, ved å fremme en voldskultur og øke deres militære kompetanse. For det andre bidro disse leirene med å homogenisere ideologien til de forskjellige gruppene, og med dette fremmet de et forenklet verdensbilde hvor hatet mot den ytre fienden vokste for hver dag de var i leirene. For det tredje bidro oppholdet i leirene til intern lojalitet blant rekruttene og sterke personlige bånd som holdt dem samlet gjennom hele oppholdet og seinere.

Det som gjør globale jihadister så forskjellige fra andre militante islamister og mer globale enn dem, er for det første at Vesten med USA i spissen blir framhevet som den primære hovedfienden mot islam. Derfor ser de seg selv i en verdensomspennende konfrontasjon med USA og Vesten, som de mener er nødvendig for å beskytte det muslimske umma. For det andre har de et operasjonsmønster som er transnasjonalt, de har mange forgreininger rundt i konfliktområder de mener er under angrep av den jødisk-kristne koalisjonen. Altså vil det si at de selv kan bestemme om de ønsker å føre sin kamp lokalt eller ta den utenfor sine lokale kampsoner, slik som vi for eksempel ble vitne til den 11. september 2001 i USA, Madrid 2004 og i London 2005.

4.3 Hva er Jihad?

Som vi så i forrige avsnitt, blir begrepet jihad brukt i de forskjellige ”ismene” i den betydningen som er mest kjent i Vesten, nemlig som ”hellig krig”, sverdets jihad, hvor ingen begrensninger gjelder for voldsbruk og terror. Men jihad har også en annen betydning, som representerer mye mer enn krig og terrorisme, og som i tillegg har mye større betydning i det daglige liv for mange muslimer. Betydningen av jihad kan best gjengis med ”*anstrengelse på Guds vei*”.⁶⁰ Ifølge Kari Vogt (2005a) har begrepet jihad en mangetydig mening. På den ene siden kan jihad bety fredelig innsats for islams sak, på den andre siden kan den oppfordre til væpnet oppgjør med de vantro. Ifølge den islamske tradisjonen, *hadith*, skiller profeten selv mellom ”den lille jihad” og ”den store jihad”.⁶¹ Den lille jihad innebærer både væpnet kamp mot invaderende styrker – altså en defensiv jihad - og å utbre islam gjennom å bekjempe de vantro, i form av offensiv jihad. Den store jihad derimot henviser til menneskets indre kamp

---

⁵⁹ Hegghammer 2007:15 ”Al-Qaidas rekruttskoler”

⁶⁰ Kari Vogt 2005a:136, ”Islam – tradisjon, fundamentalisme og reform”

⁶¹ Ibid

mot fristelser og onde tilbøyeligheter. Her streber man etter å gjøre samfunnet mer moralsk og rettferdig, etter å følge koranens bestemmelser.

Ifølge Torkel Brekke finnes det fire forskjellige former for jihad:⁶²

- Jihad ved *hjertet*; kampen om å bekjempe djevelen og hans ondheten.
- Jihad ved *tungen* og ved *hånden*; dette handler om å tale og handle rettmessig og rettferdig, og motstå det som er galt.
- Jihad ved *sverdet*; dette gjennomføres under krig.

Jihad ved hjertet, tungen og hånden tilhører det store jihad, mens jihad ved sverdet innebærer krigsutbrudd, enten gjennom en defensiv eller offensiv jihad, og derfor tilhører den typen den lille jihad.⁶³ De sunni-muslimske lovskolene og juristene definerte væpnet jihad som en kollektiv plikt, og forkastet den som en sjette søyle i islam slik for eksempel Muhammed Abd al-Salam Faraj hevdet i sin jihad-doktrine i skriftet ”Den glemte plikt”.⁶⁴ Jihad skulle først og fremst være forsvar mot ytre trusler eller fiender, og derfor ble det utviklet strenge regler for hva som var rettferdig krig, ”*jus in bello*”, og regler for behandling av krigsfanger, våpenhvile og fredsavtaler.⁶⁵ En krigserklæring var bare gyldig dersom den var godkjent av en høy religiøs autoritet, og fredsavtaler ble bare akseptert dersom de bekreftet islams overlegenhet.⁶⁶ Dette forutsetter naturligvis at den islamske parten var den seirende part. Derfor måtte reglene følges nøye for å sikre seier. Men 90 år etter oppløsningen av det osmanske riket hersker det i det islamske samfunnet, og spesielt innenfor sunni-islam, ikke lenger enighet om hvem som har autoritet til å erklære hellig krig. Derfor har det vært åpent for hvem som helst å erklære hellig krig, slik som for eksempel Osama bin Laden og Ayman al-Zawahiri har gjort siden 90-tallet. Selv om de ikke blir ansett som individer med stor autoritet, har de klart å mobilisere massene på en måte som ingen andre har klart før dem.

4.4 Ideologene

Følgende avsnitt vil ta for seg de viktigste ideologene og deres bidrag til framveksten av militante og radikale islamistiske doktriner blant ekstremistiske grupper. Blant dem er Sayyid Qutb, kanskje den viktigste av dem alle, man kan kalle han for ”*gudfaren*” innen moderne militant islamistisk tenkning, ettersom hans doktrine forstst er gjeldende for mange grupper

---

⁶² Torkel Brekke 2004:114

⁶³ Cecilie Hellestveit 2005:71 i Bjørn Erik Rasch (red) ”Islamistisk terrorisme”

⁶⁴ Ibid:88

⁶⁵ Ibid:93

⁶⁶ Kari Vogt 2005a:139

både innenfor og utenfor Egypt, og spesielt for al-Qaidas rolle. Ved å gjennomgå deres doktriner får vi innsikt i blant annet hvordan ideologien til Al-Qaida er utformet.

4.4.1 Sayyid Qutb (1906-1966)

Sayyid Qutb hadde et fiendebilde som pekte innover i det muslimske samfunnet så vel som utover i den ikke-muslimske verden. Kort sagt ønsket Sayyid Qutb at det muslimske samfunnet skulle drive en *offensiv jihad* mot islams fiender, både i og utenfor hans eget hjemland Egypt. Han påpeker videre at det moderne samfunnet er preget av likegyldighet og uvitenhet, og den eneste løsningen for å befri samfunnet er at alle muslimene må engasjere seg i hellig krig, som beskrives som:

”et totalt opprør mot alle former for menneskeskapt institusjoner, en altomfattende revolusjon som berører hele kloden, en jakt på dem som tilranet seg guddommelig makt og som styrer ved menneskeskapt lover. Dette betyr at menneskets herredømme skal knuses og erstattes av Guds herredømme”.⁶⁷

Sayyid Qutb var medlem i Det muslimske brorskapet, en bevegelse som ble dannet i Egypt i 1928 av Hassan al-Banna. Da var det osmanske riket nylig oppløst, et rike som lenge hadde symbolisert den muslimske verdens enhet, og de vestlige kolonimaktene hadde delt de muslimske områdene mellom seg. Det muslimske brorskapet ville gjeninnføre en islamsk politisk myndighet. Deres ideelle islamske stat skulle være upåvirket av vestlige verdier. De mente alt var klargjort i koranen, og at de moralske prinsippene som fremkom der var universelle. I løpet av få år var Det muslimske brorskapet blitt en massebevegelse som appellerte til den vanlig egypter.⁶⁸ Allerede i 1954 ble Det muslimske brorskapet erklært ulovlig i Egypt, og bevegelsen måtte gå under jorda. De var nå kommet i uoverensstemmelse med Nasser og hans nasjonalistiske politikk, noe som førte til at mange av muslimbrødrene ble fengslet, og hengt. Andre dro i eksil. Dette gjorde at bevegelsen spredte seg til andre land i Midtøsten og videreutviklet seg der.⁶⁹ På 1960-tallet var det statlig nasjonalisme som preget den muslimske verden. Dette gikk imot tanken om det forente ”*dar al-islam*” og satte ”*ulama*” til side. De nasjonalistiske intellektuelle hadde stort sett fått sin utdanning ved europeiske skoler i den muslimske verden, men ikke fått tilgang til høyere stillinger i kolonimaktens administrasjon. Etter at kolonimaktene trakk seg tilbake, fikk disse nasjonalistiske intellektuelle mer makt. De ønsket å fremstille historien med vekt på de muslimske landenes

---

⁶⁷ Kari Vogt 2005b:63 i Bjørn Erik Rasch (red) ”Islamistisk terrorisme”

⁶⁸ Ibid:57

⁶⁹ Kepel 2002:30

nylig gjenvinne selvstendighet. Blant talsmennene mot denne nasjonalismen var Sayyid Qutb.⁷⁰ Sayyid Qutb fremmet i sitt felttog mot nasjonalismen islam som kulturell, politisk og sosial standard for muslimer. For ham hadde tiden etter frigjøringen fra kolonimaktene ingen spesiell verdi, og han omtalte denne perioden som jahiliyya (uvitenhet). Ifølge Sayyid Qutb viste nemlig Nasser og de andre nasjonalistene i hans egen tid like mye likegyldighet overfor islam som de før-islamske araberne. Med dette ønsket han at en ny muslimsk generasjon – fortropp – skulle bygge et islamsk samfunn på nasjonalismens ruiner, slik som de første muslimene hadde bygget det første muslimske samfunnet på hedenske ruiner.⁷¹ Sayyid Qutb forklarer det slik:

”Vi må frigjøre oss fra det faste grepet jahili-samfunnet har på oss, fra jahili-tradisjoner og jahili-lederskap. Vi må unngå ethvert kompromiss med jahili-samfunnet, og vi skal heller ikke være lojale mot det. [...] Vårt fremste mål er å forandre praksis; vi må forandre jahili-samfunnet fra grunnen av – alt dette som i grunnleggende konflikt med islam og som ved makt og undertrykkelse hindrer oss i å leve det livet vår Skaper krever av oss”.⁷²

De som støttet slike jahili-samfunn og lederskap, ble ansett som *kafir* (vantro), og ble derfor ikke regnet som muslimer. Denne praksisen med ikke lenger å regne andre som muslimer – *takfir* – skal i prinsippet kun brukes av ulama, da dette kan føre til en uønsket splittelse av umma. Sayyid Qutb rakk aldri å forklare sin bruk av jahiliyya-begrepet og dets konsekvens takfir, ettersom han ble hentrettet på 60-tallet.⁷³ Sayyid Qutb er blitt en av ideologene bak moderne militant og radikal islamisme, hvor hans jihad-budskap hadde stor appell etter hans død. Det gjaldt ikke bare qutbistene i de nye jihad-gruppene i Egypt mot slutten av 1970-tallet. Også på 1980- og 1990-tallet gjorde militante grupper seg gjeldende over store deler av Midtøsten og Nord-Afrika, hvor de videreførte hans doktrine.⁷⁴

4.4.2 Abdallah Azzam (1941-1989)

”Jihad og rifle alene. Ingen forhandlinger. Ingen konferanse eller dialog”

Disse kompromissløse ordene tilhører Abdallah Azzam, 1980-årenes store ideologiske drivkraft bak den afghanske jihad mot Sovjetunionen. Han radikaliserer jihad-begrepet, samtidig som han populariserte budskapet om hellig krig og satte opp et viktig

---

⁷⁰ Ibid:24-25

⁷¹ Ibid:26

⁷² Kari Vogt 2005b:62

⁷³ Kepel 2002:31

⁷⁴ Kari Vogt 2005b:64

rekrutteringsnettverk for frivillige islamister.⁷⁵ Abdallah Azzam ble født nær Jenin på Vestbredden i 1941 og begynte å studere sharia i 1954 ved universitetet i Damaskus. På dette tidspunktet ble han medlem av Det muslimske brorskapet og avanserte raskt til bevegelsens representant ved universitetet. I 1970-årene brøt Azzam med det palestinske lederskapet på grunn av "Svart september"-hendelsen. Han anklaget palestinerne for å bruke sine styrker til å styrte kongen av Jordan istedenfor å slåss mot den jødiske staten.⁷⁶ Han mente dessuten at palestinske aktivister hadde distansert seg for mye fra det virkelige islam, og at deres politikk var påvirket mer av marxistisk tenkning enn av Muhammad. Etter at han brøt med palestinerne, dro han videre til Egypt hvor han fortsatte sin doktorgrad i sharia ved Al-Azhar-universitetet. I disse tre årene i Egypt knyttet han flere kontakter som skulle påvirke ham senere i livet. Han ble kjent med Sayyid Qutbs familie, samt "den blinde sjeiken" Omar Abdel Rahman, en innflytelsesrik radikal islamist. Etter fullført utdanning dro Azzam til Jeddah i Saudi-Arabia, hvor han fikk en stilling ved Kong Abdul Aziz-universitetet. Her var også Muhammed Qutb, Sayyid Qutbs bror som blant annet redigerte og kommenterte sin brors verker samtidig som han underviste på universitetet. Ved samme universitet var også den unge Osama bin Laden, som ble undervist av Abdallah Azzam.⁷⁷ Mens Azzam var i Saudi-Arabia, formulerte han sin radikale doktrine om jihad. Azzam anså seg selv som en verdensborger, en person som regner hele verden som sitt fedreland, en kosmopolitt. For ham var jihad ikke knyttet til et spesifikt område eller land, tvert imot var den knyttet til det overnasjonale muslimske fellesskapet – umma. Han la vekt på at jihad skulle beskytte det islamske samfunnet. Han støttet seg mye til den hanibalittiske skolen og spesielt den kjente Ibn Taymiyyas jihad-doktrine.⁷⁸ I Azzams doktrine om jihad, oppfordres de troende til krig mot de vantro: Enhver muslim har plikt til å delta moralsk og økonomisk i hellig krig. Azzam la vekt på at jihad er en samfunnsplikt for hver enkelt muslim så lenge islamske land er underlagt vantro okkuperanter:

"If the enemy has entered Muslim lands, the jihad becomes an individual obligation according to all doctors of the law, all commentators of the Sacred Texts, and all the scholars of tradition".⁷⁹

Hans doktrine om jihad går ut på "*Jihad Fardh al-Ayn*", altså den individuelle plikten enhver muslim har til å beskytte muslimske land. Azzam hadde tidlig begynt å arbeide med en bok

---

⁷⁵ Torbjørn Knutsen 2003:130

⁷⁶ Kepel 2002

⁷⁷ Kepel 2002:145

⁷⁸ Torbjørn Knutsen 2003, Kepel 2002

⁷⁹ Kepel 2003:146

som skulle rettferdiggjøre hans doktrine og gi den feste i islamsk teologi, og på 80-tallet midt under den sovjetiske okkupasjonen ble boken klar og ble utgitt under tittelen *Forsvar for muslimske land*. Her ble hans doktrine presentert i eksegetisk detalj. Denne boken betoner viktigheten av prinsippet om individuelt ansvar ”*Fardh al-Ayn*”. Han forklarer dette slik:

”[Ingen god muslim] kan overse denne plikten like lite som han kan overse bønn eller faste, slik at en sønn må gå selv uten tillatelse fra sin far, en skyldner må gå uten tillatelse fra den han skylder, en kvinne uten tillatelse fra sin mann og en slave uten tillatelse fra sin herre. Det individuelle ansvar for *jihad* vil fortsette å være til stede til landet er rensset for de vantros urenheter... Synden vil ikke løftes fra muslimes nakker så lenge noe land, som tidligere var muslimsk, fortsatt er i de vantros hender. Ingen vil da oppnå frelse fra synd, bortsett fra dem som utfører *jihad*”.⁸⁰

For Azzam vil jihad alltid forbli et individuelt ansvar for alle muslimer, inntil alle andre land som tidligere var muslimske, blir befridd og blir regjert under islam igjen. Men samtidig som han betonet *Fardh al-Ayn*-doktrinen, argumenterte han også for ”*Jihad Fardh Kifaya*”, som innebærer en forestilling om hellig krig som kollektiv plikt.⁸¹ Denne typen jihad oppfordrer alle muslimer til hellig krig mot de vantro. Dersom ingen svarer på oppfordringen, er alle å regne som syndige, men dersom noen tar denne oppfordringen til seg, ville de påta seg ansvaret og plikten på vegne av alle de andre, og derfor fri dem fra synd. *Jihad Fardh Kifaya*-prinsippet kan sees som en hellig krig som kjempes av utvalgte martyrer på vegne av umma. Begrepet ble mer aktuelt etter at Sovjetunionen trakk seg ut av Afghanistan, og Azzam begynte å tenke globalt: Han rettet blikket utover Afghanistan og tok betraktet andre konflikter, hvor muslimene var i krig mot kristne eller vestlige soldater. Med dette i bakhodet foreslo han at det burde dannes en ny organisasjon av frivillige islamister som kunne kjempe overalt hvor islam ble angrepet av de vantro. Han framstilte disse frivillige islamistene som en fortropp for kalifatet – det islamske riket - og som ga den navnet ”*al-Qaida al Sulbah*” (den faste basen).⁸² Denne type fortropp av frivillige som påtok seg oppgaven å kjempe på vegne av islam, lot seg forene med forestillingen om *Jihad Fardh Kifaya*. Men selv om han hadde denne tanken om *Jihad Fardh Kifaya*, fravek han aldri sin kjerne-doktrine *Jihad Fardh al-Ayn*, og forble trofast mot denne helt til sin død i 1989.⁸³

---

⁸⁰ Torbjørn Knutsen 2003:133

⁸¹ Ibid:134

⁸² Ibid:135

⁸³ Abdallah Azzam ble drept av en bombe plassert under bilen hans i Peshawar 1989

4.4.3 Osama Bin Laden

Osama bin Laden ble født i 1957 i Riyadh i en velstående familie, hvor han studerte, jobbet og bodde mesteparten av sitt liv før han dro i "eksil" tidlig på 1990-tallet og startet sin verdensomfattende jihad-bevegelse mot USA og Vesten fra sin base i Afghanistan. Osama bin Laden ble religiøs i ung alder. Han ble oppdratt i den wahhabiske tradisjonen av sin far. Men det var først under universitetsutdannelsen at han virkelig ble dypt religiøs. Han ble påvirket av tre islamske lærde Taqi al-Din Ibn Taymiyya, Muhammad Qutb og Abdallah Azzam. Sistnevnte kom senere til å spille en sentral rolle i Osamas liv under den afghanske jighaden.⁸⁴

I løpet av ungdomstiden møtte Osama velkjente islamister gjennom sosiale og religiøse samlinger organisert av hans far under den årlige pilgrimsmåned, og det var gjennom disse begivenhetene at han ifølge Anonymous begynte å "*forme sitt islamske ansvar*".⁸⁵ Ifølge *Frontline* møtte Osama ved disse religiøse og sosiale samlingene flere høytstående islamske lærde og ledere av muslimske bevegelser, som han innledet gode relasjoner med,⁸⁶ relasjoner som senere skulle vise seg å være viktig for hans verdensomspennende jihad mot USA og Vesten. Bin Laden selv presiserer at han erklærte jihad ikke fordi han ønsker å bli muslimenes kalif, men fordi han som muslim må oppfylle sin personlige plikt å beskytte det muslimske umma mot de vantro. Det finnes flere offentlige uttaleser fra bin Laden der påpeker at han ikke er den passende lederen av jihad mot korsfarerne, tvert imot beskriver han seg selv som en enkel muslim som venter på å bli veiledet av dem han mener er riktige jihad-lærde:

"I am a humble man of God who only wants to please his God. I don't care what people say about me. It neither hurts nor gives satisfaction. Thousands of people like me are working at their place for the glory of Islam. I do not consider myself superior to any of them. I always seek guidance from many great religious scholars".⁸⁷

Dersom vi ser på bin Ladens jihad-doktrine, er det tydelig at finnes store likheter mellom hans doktrine og hans mentor, Abdallah Azzams-doktrine. Men til forskjell fra Azzam går bin Laden nærmere inn på og spesifiserer hvem fienden er og hvordan man skal beskytte det muslimske umma. For bin Laden vil Vesten alltid være islams største fiende, og han legger ikke skjul på hvilke land han mener utgjør korsfarerne. Anonymous (2003) forklarer dette slik:

---

⁸⁴ Anonymous 2003:85

⁸⁵ Ibid:86

⁸⁶ <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/bio.htm>

⁸⁷ Anonymous 2003:70

”Led by the United States and allied with Israel—and, more recently, with India, Russia, and China—bin Laden identifies the U.S.-led West as “the Crusaders,” and as the primary and most vicious, aggressive, and rapacious enemy of the Islamic world”.⁸⁸

Bin Laden begrunner sine handlinger overfor USA og Vesten ut fra flere kriterier som er viktige å forstå. For det første mener bin Laden at USA har ført en angrepskrig mot muslimene helt siden 1945, og han begrunner dette ved å vise til for eksempel USAs krigføring og sanksjoner mot den irakiske befolkningen, dets betingelsesløse støtte til staten Israel og sist men ikke minst Vestens okkupasjon av de hellige stedene på den arabiske halvøyen.

Dette mener bin Laden er ”*crimes and sins committed by the Americans, and these actions are a clear declaration of war on God, his messenger, and Muslims*”.⁸⁹

Ut fra disse kriteriene argumenterer bin Laden at det er påkrevd for muslimene å føre en defensiv jihad for å beskytte seg selv, sin tro og sitt land mot de nye korsfarerne. Og på bakgrunn av dette utstedet han i 1996 ”*Declaration of Jihad*” mot USA og Vesten. Hans jihad-doktrine har en blanding av både ”*Jihad Fardh al-Ayn*” og ”*Jihad Fardh Kifaya*”, og i tillegg støtter han seg en god del til Ibn Taymiyyas forståelse av defensiv jihad. Han mener at den islamske defensive jighaden mot Vesten bør bli utført av både organisasjoner og individuelle muslimer. Han mener at absolutt alle muslimer, uansett om det er på et organisatorisk nivå eller individuelt nivå, har en gudegitt plikt til å drepe amerikanerne hvor enn man finner dem for å frigjøre muslimske land:

”The ruling to kill Americans and their allies—civilians and military—is an individual duty for every Muslim who can do it in any country in which it is possible to do it, in order to liberate the al-Aqsa Mosque and the holy mosque from their grip, and in order for their armies to move out of all the lands of Islam, defeated and unable to threaten any Muslim”.⁹⁰

4.4.4 Ayman Al-Zawahiri

Ayman al-Zawahiri ble født 19. juni 1951 i Kairo. Han vokste opp i en av Egypts beste familier blant politikere, leger, diplomater og forskere, i den eksklusive bydelen Maadi⁹¹. Faren var professor i farmakologi og onkelen var den høyeste imamen ved Al-Azhar-universitetet. Morfaren var rektor ved Kairo-universitetet, og dennes bror var den første generalsekretæren i Den arabiske liga.⁹² I en ung alder utmerket al-Zawahiri seg som en

---

⁸⁸ Ibid:46

⁸⁹ Anonymous 2003:53

⁹⁰ Simon og Benjamin 2002:8

⁹¹ Montasser al-Zayyat 2004:16

⁹² Jason Burke 2004:151, ”Al-Qaeda- the true story of radical Islam”

dyktig elev. Etter eksamen i 1968 fra al-Maadi videregående skole, registrerte han seg på det medisinske universitetet i Kairo, og i 1978 tok han mastergrad i kirurgi, og ble utdannet som lege. I 1979 giftet han seg med Izzat Ahmad Nuwair. Allerede i ung alder var al-Zawahiri fasinert av islamistiske tenkere som Sayyid Qutb, Abu Alaa al-Mawdudi og Hassan al-Nadwya,⁹³ og i en alder av 15 år, ble han aktiv medlem i en hemmelig gruppe kalt Islamske Jihad. Dette var en voldelig ekstremist bevegelse, bestående av små og sammenknyttede celler. Ayman al-Zawahiri ble spesielt påvirket av Sayyid Qutb og hans ideologi. I sin bok "Knights under the Prophet's Banner" sier han om Qutb:

"He (Sayyid Qutb) affirmed that the issue of unification in Islam is important and that the battle between Islam and its enemies is primarily an ideological one over the issue of unification. It is also a battle over to whom authority and power should belong – to God's course and shari'ah, to man-made laws and material principles, or to those who claim to be intermediaries between the Creator and mankind."⁹⁴

Som følge av arabernes nederlag i seksdagers krigen mot Israel i 1967, og desillusjonering over arabisk nasjonalisme og sosialisme, ble al-Zawahiri en trofast tilhenger av politisk islam og jihad.⁹⁵ Al-Zawahiri steg relativt raskt i Islamske Jihad og før han fylte 20 år var han en prominent leder, strateg og verver for sin bevegelse. Som mange andre ble han arrestert av politiet etter drapet på Egypts president Anwar Sadat i 1981. Han ble anklaget for å være delaktig i drapet og forsøk på å styrte regimet, noe som viste seg vanskelig å bevise. Han ble likevel funnet skyldig for å frakte en pistol og ble dømt til tre års fengsel. I 1986 dro han til Pakistan for å behandle sårede under den sovjetiske okkupasjonen, og der kom han i kontakt med Abdallah Azzam og Osama bin Laden. Disse tre mennene knyttet sterke bånd sammen, gjennom en felles ideologi, global jihad. I 1998 dannes det en allianse mellom Ayman al-Zawahiris Islamske Jihad og bin Ladens Al-Qaida og erklærer krig mot USA og Vesten.⁹⁶ Ayman al-Zawahiri spilte en viktig ideologisk rolle i å overbevise bin Laden nødvendigheten i å angripe den fjerne fienden og anså det som viktig for jihad bevegelsens framtid. I sin bok "Knights under the Prophet's Banner" forklarer han hvorfor:

"The Islamic movement and its jihad vanguards, and actually the entire Islamic nation, must involve the major criminals-the United States, Russia, and Israel-in

---

⁹³ Nimrod Raphaeli 2002, "Ayman Muhammad Rabi' Al-Zawahiri: The Making of an Arch-Terrorist". *Terrorism and Political Violence*, 14:4, 1-22

⁹⁴ Ayman al-Zawahiri 2001:13, "Knights under the Prophet's Banner", lastet ned fra:

"[http://tawhed.110mb.com/books/Knights Under the Prophet Banner_english.pdf](http://tawhed.110mb.com/books/Knights_Under_the_Prophet_Banner_english.pdf)." (02. April 2009)

⁹⁵ Nimrod Raphaeli 2002

⁹⁶ Ibid

the battle... [T]he masters in Washington and Tel Aviv are using the regimes to protect their interests and to fight the battle against the Muslims on their behalf...Therefore, we must move the battle to the enemy's ground to burn the hands of those who ignite fire in our countries."⁹⁷

Videre forklarer han hvorfor jihad bevegelsens framtid avhenger av å angripe den fjerne fienden:

"It is clear that the Jewish-crusade alliance, led by the United States, will not allow any Muslim force to reach power in any of the Islamic countries. It will mobilize all its power to hit it and remove it from power. Toward the end, it will open a battlefield against it that includes the entire world...Therefore, to adjust to this new reality we must prepare ourselves for a battle that is not confined to a single region, one that includes the apostate domestic enemy and the Jewish-Crusade external enemy... [T]he jihad movement must realize that half of the road to victory is attained through its unity...The movement must seek this unity as soon as possible if it is serious in its quest for victory."⁹⁸

Ayman al-Zawahiri blir ansett for å være den som har hatt størst påvirkning på bin Ladens verdensbilde. Sammenlignet med bin Laden regnes han som mer intellektuell og organisatorisk erfaren. Og derfor som al-Qaidas nestkommanderende formulerer han al-Qaidas filosofi, ideologi og strategiske mål. For al-Zawahiri er det endelige målet med global jihad å gjenopprette det islamske kalifatet.⁹⁹

---

⁹⁷ Ayman al-Zawahiri 2001:65

⁹⁸ Ibid:65-66

⁹⁹ Nimrod Raphaeli 2002

5 Al-Qaida

5.1 Hva er Al-Qaida? Bakgrunn og opprinnelse til gruppen.

Ifølge Hegghammer hersker det ingen enighet, innen fagmiljøet, om hva al-Qaida er lenger.¹⁰⁰ Den inkonsekvente, utstrakte og politisk motiverte bruken av begrepet, både i media, men også innen forskningslitteraturen, har undergravd begrepets analytiske verdi, men han går videre og definerer al-Qaida på to måter; gjennom en *ideologisk tilnærming* og en *organisasjonstilnærming*.¹⁰¹ Den første definisjonen beskriver et al-Qaida-nettverk som er knyttet sammen gjennom en felles militaristisk, anti-amerikansk ideologi. Den andre definisjonen tar utgangspunkt i de menneskene som holdt til i Afghanistan i perioden mellom 1996 og 2001 og deres kontaktnettverk. Her definerer Hegghammer al-Qaida som ”*alle de personene som har hatt systematisk kontakt med denne kjernen av al-Qaida-medlemmer gjennom et begrenset antall ledd av sikkerhetsmessige årsaker*”.¹⁰² En annen definisjon finner vi hos Peter L. Bergens (2002) beskrivelse av al-Qaida som et multinasjonalt holdingselskap, ”hvis ledelse delvis eller i sin helhet kontrollerer andre selskaper”.¹⁰³ Hans definisjon kan i stor grad også bli sett på som en ideologisk tilnærmet definisjon. Simon og Benjamin (2002) definerer al-Qaida også gjennom en ideologisk tilnærming: Ifølge deres definisjon representerer al-Qaida en sammensmelting av to komplementære ideologiske grupper fra Saudi-Arabia og Egypt, som begge ble etablert på 70-tallet og har sine røtter i islamske reformbevegelser på 1700-tallet. Begge så som sitt hovedmål å gjenopprette enheten mellom religion og stat, slik det hadde vært i de første muslimske statene. Spesielt var de opptatt av å forsvare islamske verdier - gjennom bruk av makt om nødvendig.

Disse to gruppenes framvekst har sin bakgrunn i to viktige hendelser på 70- og 80-tallet: Den islamske revolusjonen i Iran ledet av Khomeini- og Sovjetunionens invasjon av muslimske Afghanistan.¹⁰⁴ Gruppen fra Egypt (*Al-Jihad*) hadde som målsetning å forandre samfunnet ovenfra gjennom en religiøs-politisk revolusjon. Gruppen bestod hovedsakelig av unge menn fra den øvre middelklasse med universitetsutdannelse. Deres målsetning om en revolusjon slo helt feil, og flere av gruppens ledere og medlemmer ble enten drept, satt i arrest eller flyktet fra landet. En av dem som ble tatt av sikkerhetstjenesten i Egypt, er den nå velkjente dr. Ayman Al-Zawahiri, bedre kjent som en av al-Qaidas definitive toppledere og sjefsideolog.¹⁰⁵ Gruppen fra Saudi-Arabia har røtter i wahhabistisk islamistisk ideologi og har sin

---

¹⁰⁰ Thomas Hegghammer 2005c i Bjørn Erik Rasch (red) ”Islamistisk terrorisme”

¹⁰¹ Thomas Hegghammer 2004, ”Betraktninger om al-Qaidas ideologiske utvikling”, *FFI/NOTAT-2004/00811*

¹⁰² Ibid

¹⁰³ Peter L. Bergen 2002

¹⁰⁴ Rohan Gunaratna 2002

¹⁰⁵ Simone og Benjamin 2002

organisatoriske opprinnelse i Det muslimske brorskapet på 70-tallet. Denne saudiarabiske gruppen analyserer verden som helhet og ser på alle angrep på muslimer eller okkupasjon av muslimsk land som like viktig å kjempe mot, uansett av hvor i verden dette måtte foregå. På bakgrunn av de vantros ”okkupasjon” av Saudi-Arabia, *Al-Quds* (Jerusalem) og Irak mener de at de står overfor en militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land og derfor kjemper en global forsvarskamp. Den saudiarabiske gruppen mener at kampen først og fremst må rettes mot den ytre fienden og føres på et globalt nivå, i motsetning til den egyptiske gruppen som hadde sitt fokus rettet mot den nære fienden.¹⁰⁶

Dersom man skal forstå al-Qaida, er det umulig å ikke inkludere al-Qaidas *emir-general* Osama bin Laden og hans betydning for organisasjonen. Han er gruppens ubestridte leder siden 1989 og har sin opprinnelse i den saudiarabiske grupperingen.¹⁰⁷ Osama, som på arabisk betyr ”den unge løven” ble født i 1957 i Saudi-Arabia. Han var den syttende sønnen til Mohammed bin Laden, en av de mest og fremgangsrrike entreprenører i Saudi-Arabia. I 1967 da Osama var kun ti år, døde hans far i en flyulykke. I etterkant av begravelsen ble det tydelig hvilke sterke bånd det var mellom konge-familien og Osamas far: kong Faisal reagerte på nyheten om Mohammed bin Ladens død ved å si at hans ”*høyre hånd har brukket*”.¹⁰⁸ I en alder av sytten år gifter Osama bin Laden seg med en syrisk slektning, den første av fire koner. Osama begynte å studere ved universitetet i Jeddah, hvor han tar eksamen i økonomi og offentlig administrasjon i 1981.¹⁰⁹ Ved samme universitet fikk han også undervisning i islam av Abdallah Azzam og Muhammad Qutb. Dette var første gang han kom under innflytelse av disse to læremestrene i islam, som begge gjorde dypt inntrykk på ham. Dette blir Osamas første møte med islamistgruppen Det muslimske brorskapet.

Få uker etter den sovjetiske invasjonen av Afghanistan i 1979 var Osama bin Laden på plass i Pakistan for å vurdere situasjonen i landet. Der møtte han to kjente afghanske religiøse konservative islamister og ledere, Burhanuddin Rabbani og Abdur Rab Rasool Sayyaf, som han hadde truffet tidligere under hajj-samlinger i Saudi-Arabia.¹¹⁰ Disse to var blant de syv hovedkommandanter som ledet den anti-sovjetiske jighaden i Afghanistan med militær, logistisk og finansiell bistand fra blant annet Saudi-Arabia, Kina, Storbritannia, Pakistan, Egypt og USA.¹¹¹ Osama bin Laden tok også del i dette arbeidet, og i 1984 bygde han et gjestehus – *Beit al-Ansar* – i Peshawar for muslimer som støttet den afghanske jighaden og

---

¹⁰⁶ Thomas Hegghammer 2004, Fawaz Gerges 2005

¹⁰⁷ Hamdi A. Hassan 2004

¹⁰⁸ Anonymous 2003

¹⁰⁹ Peter L. Bergen 2002 og Anonymous 2003

¹¹⁰ Rohan Gunaratna 2002, Peter L. Bergen 2002

¹¹¹ Rohan Gunaratna 2002

som skulle delta i den. I begynnelsen var dette huset kun en mellomstasjon for dem som skulle få opplæring hos en av motstandsgruppene i Afghanistan. Under dette arbeidet traff Osama etter hvert sin tidligere lærer sjeik Abdallah Azzam.¹¹² Han var på den tiden en av de ledende islamister i sin generasjon. Han var både ideologisk gudfar og hovedperson bak den ny jihad-doktrinen som skulle mobilisere arabere og afghanske frivillige til afghansk jihad mot den sovjetiske okkupasjonen. Sammen dannet bin Laden og Azzam i 1984 **MAK** (*Maktab al-khadamat*). Dette var et servicebyrå for muslimer som meldte seg frivillig til hellig krig i Afghanistan, en rekrutteringsorganisasjon som i utgangspunktet benyttet seg av det internasjonale kontaktnettverket til sjeik Abdallah Azzam.¹¹³ Byråets målsetning var å registrere og rekruttere hellige krigere fra hele den muslimske verden i tillegg til Europa og USA. Samtidig ble det i denne perioden bygd et titall leirer innenfor og utenfor Afghanistan med formål å trene dem som siden skulle delta i hellig krig mot de sovjetisk-afghanske regjeringsstyrkene på bakken i Afghanistan. Dette trengte finansiell støtte, og Osama selv bidro med betydelige beløp fra sin personlige formue. Arven han hadde fått etter sin far, hadde gitt god avkastning ettersom han hadde investert mye av den utenfor Saudi-Arabia. Tilførselen av finanser kom fra et bredt globalt spekter, alt fra hans egen formue, til statlig støtte fra arabiske regimer, organisert kriminalitet, frivillig donasjon og narkotika-virksomhet.¹¹⁴ Men uansett hvor stor formuen hans er, har hans finansielle bidrag til organisasjonene gitt ham et meget godt omdømme blant krigerne:

“He not only gave us money, but he also gave himself. He came down from his palace to live with the Afghan peasants and the Arab fighters. He cooked with them, ate with them, dug trenches with them. This is Bin Ladin’s way”.¹¹⁵

I 1987 grunnlegges al-Qaida av Abdallah Azzam som både bevegelse og organisasjon. Men det vil være riktig å si at Osama bin Laden tar æren for å ha videreutviklet al-Qaida som organisasjon, ifølge *Abu Mahmud*, en av Osamas medarbeidere på 80-tallet:

“The al Qaeda idea ran through Osama’s mind for the first time in 1988, namely after the establishment of al-Masadah and after young Arabs began to join the jihad in larges numbers with the emergence of the signs of victory in Afghanistan. Osama believed that he could set up an army of young men responding to jihad call”.¹¹⁶

---

¹¹² Peter L. Bergen 2002

¹¹³ Torbjørn Knutsen 2003

¹¹⁴ Anonymous 2003:33-44

¹¹⁵ Rohan Gunaratna 2002:20

¹¹⁶ Anonymous 2003:102

I 1989 trekker Sovjetunionen de siste sovjetiske soldatene ut av Afghanistan. Samme år blir Osamas mentor Abdallah Azzam drept av en 20 kilo TNT-bombe som eksploderte under bilen hans. Den dag i dag har ikke denne forbrytelsen blitt oppklart.¹¹⁷ Osama har siden vært den ubestridte *emir-generalen* og drivkraften bak organisasjonen.¹¹⁸ Treningsfasiliteter og den operasjonelle infrastrukturen som hadde blitt sponset av Saudi-Arabia og ironisk nok USA på 80-tallet, var godt tilrettelagt for al-Qaida. Samtidig ble en ny generasjon hellige krigere rekruttert ut fra den store databasen over *Mujahedin*, som Osama bin Laden selv hadde utarbeidet under den anti-sovjetiske jighaden. I fem år, fram til 1994, fikk al-Qaida være i fred, før flere regjeringer i Midtøsten innså den økende trusselen al-Qaida utgjorde mot de sittende pro-vestlige regimene.

5.2 Ideologi, strategi og organisasjonsstruktur

5.2.1 Ideologi

“Hvis man skal oppsummere på en lettfattelig måte de viktigste elementene i al-Qaidas ideologi som skiller den fra andre radikale islamistbevegelser, vil man kunne beskrive den som *militarisert, økumenisk og globalt orientert*”.¹¹⁹

Det *militaristiske* perspektivet står sentralt i al-Qaidas verdensbilde, fordi det har bidratt til å flytte fokuset fra islamske religiøse verdier og over på islamske materielle verdier (som territorium). Det vil si at det militaristiske perspektivet gjenspeiler seg i deres vekt på å gjenerobre territorium og deres særegne forståelse av når og mot hvem det er legitimt å erklære jihad. *Økumenismen* er den andre hjørnesteinen innen al-Qaidas ideologi. Her fremheves viktigheten av å samle alle muslimer under en og samme fane til kamp mot felles fiender, samtidig tones kontroversielle spørsmål ned som kan forårsake uenighet innad i gruppen, mens forskjeller og motsetninger mellom muslimer og ikke-muslimer framheves for å skape samhold innen ummaet. Her har al-Qaida generelt og bin Laden spesielt unngått den tradisjonelle ”*takfir*”- debatten, om hvordan man skal forholde seg til falske muslimer, ettersom de vet at dette vil være splittende og hemmende for muslimes kamp mot den ytre fienden. Det tredje sentrale elementet er det *globale utsynet* som inneholder to ting. Den består for det første av at al-Qaida ”analyserer verden som helhet, og i prinsippet anser alle angrep på muslimer eller okkupasjoner av muslimsk jord som like mye verdt å kjempe mot,

---

¹¹⁷ Ibid, Gunaratna 2002, Peter L.Bergen 2002

¹¹⁸ Rohan Gunaratna 2002

¹¹⁹ Thomas Hegghammer 2004:10

uavhengig av hvor i verden dette måtte foregå. Det andre er at al-Qaida mener kampen må føres mot den eksterne fienden og at den må føres på et globalt plan”.¹²⁰ Her blir det spørsmål om hva som er viktigst for gruppen, eller som Thomas Hegghammer selv påpeker:

”Spørsmålet om hvilke mål som bør prioriteres i muslimenes kamp for å opprette islamsk styre. Bør man forsøke å styrte de lokale regimene eller bør man angripe USA og Vesten som understøtter disse regimene? For å si det veldig enkelt så ligger dilemmaet i at den førstnevnte strategien kan gi de raskeste resultatene (i form av vellykkede aksjoner), men er langt mer kontroversiell fordi dette innebærer drap på muslimer; mens den andre strategien er vanskeligere å gjennomføre på en effektiv måte, men skaper mindre intern debatt. Al-Qaida med sin så å si rendyrkede globalisme representerer noe helt spesielt i det radikale islamske landskapet”.¹²¹

Man kan forstå al-Qaidas ideologi som internasjonalistisk: De lokale konfliktene spiller en vesentlig rolle og er en integrert del av den globale kampen mot de vantro og frafalne.¹²² I sin helhet er al-Qaidas ideologi en versjon av det som kalles ”*salafi-jihadisme*”. Den første retningen kalles for ”jihadisme”. Det vil si at den ser på offensiv jihad som en individuell plikt for absolutt alle muslimer. Den andre retningen stammer fra Saudi-Arabia og kalles for ”salafisme”. Den representerer en bevegelse som søker en ren form for islam gjennom en bokstavtro tolkning av de religiøse skriftene. Det som gjør al-Qaida så forskjellig fra andre islamistiske bevegelser, er den ideologien de representerer. Salafi-jihadismen er annerledes enn andre ideologier av tre grunner: For det første har denne type jihadisme et globalt fokus for sin militære kamp. For den andre ser den på jihad mer eller mindre som et mål i seg selv, på veien mot en forent islamsk verden styrt av Guds lover. Dernest appellerer salafi-jihadisme i sin rekruttering direkte til individet: Her er det pan-islamisme som gjelder uansett hvilket land den enkelte kommer fra. Derfor dyrkes jihad i salafi-jihadisme som den eneste og beste måten å tjene Gud på.¹²³ På grunn av dette står ideologien så sterkt som den gjør blant al-Qaidas medlemmer, og derfor er det ekstremt vanskelig å bryte den lojalitetsfølelsen de besitter overfor hverandre og overfor selve organisasjonen.

5.2.2 Strategi

Al-Qaida er blitt så suksessfull og unik fordi organisasjonen har utviklet en langsiktig strategi for å beseire sine fiender basert på gruppens erfaringer, observasjoner og forskning gjennom

---

¹²⁰ Ibid

¹²¹ Ibid:11

¹²² Angel Rabasa m.fl 2006 ”Beyond al-Qaeda, Part 1: The Global Jihadist Movement” *RAND Corporation*

¹²³ Thomas Hegghammer 2002b, ”Al-Qaida etter Afghanistan” *Det norske Atlanterhavskomite. Kortinfo nr 12*

flere tiår. Denne strategien vil være det styrende prinsippet for al-Qaida i framtiden. Al-Qaida har fire viktige aspekter ved sin strategi som er nødvendige for å bekjempe fiender:¹²⁴

- Den ideologiske og politiske strategien innenfor den islamske verden
- Den ideologiske og politiske strategien overfor USA og dets allierte og
- Al-Qaidas økonomiske strategi
- Militærstrategi

1. Den ideologiske og politiske strategien innenfor den islamske verden

Når det gjelder den ideologiske og politiske strategien i den muslimske verden, har al-Qaida fått både støtte og kritikk for sine handlinger og operasjoner. Det finnes mange muslimer som ikke støttet al-Qaidas handlinger den 11. september og kritiserte handlingen for å stride imot islamske prinsipper. Selv høytstående al-Qaida-ledere har kritisert denne handlingen. De mente at den istedenfor å være til nytte for organisasjonen og det muslimske umma, har ødelagt mye av organisasjonens omdømme blant muslimer, og i tillegg har ført til invasjon og okkupasjon av to muslimske nasjoner.¹²⁵ Mens de som støtter al-Qaida mener at USA må bli straffet for sine handlinger i Midtøsten, spesielt når det gjelder den betingelsesløse støtten til Israel, den hensynsløse behandlingen av palestinerne og støtten til de despotiske arabiske regimene som gjør at de kan styre med jernhånd. 11. september-angrepene var derfor ifølge al-Qaida og deres støttespillere et direkte svar på den politikken USA fører i området. Det er viktig å påpeke at al-Qaidas strategi i den muslimske verden er å vinne støtte og tillit blant befolkningen og til syvende og sist bli anerkjent som en global islamistisk motstandsgruppe mot det de kaller en amerikansk-sionistisk allianse. Ayman al-Zawahiri skriver i sin bok *”Knights under the Prophet’s Banner”* (2001), om viktigheten av å ha støtte blant befolkningen i det muslimske umma. Han skriver blant annet:

“We must win the people’s confidence, respect, and affection. The people will not love us unless they felt that we love them, care about them, and are ready to defend them.”¹²⁶

Han forklarer også videre i boken hvordan organisasjonen kan få den støtten de trenger fra det muslimske umma:

“by winning over the nation when we choose a target that it favours, one that it sympathizes with those who hit it.”¹²⁷

---

¹²⁴ Abdel Bari Atwan 2006:221

¹²⁵ Abdel Bari Atwan 2006

¹²⁶ Ayman al-Zawahiri 2001:63

Altså, det ”målet” al-Qaida trengte for å få støtte fra den muslimske verden, fikk de i 2003, da USA invaderte og okkuperte Irak. Her fikk al-Qaida den PR-støtten de trengte, ettersom den muslimske verden nå så på USA som sin hovedfiende og derfor åpenlyst støttet al-Qaida. Det er viktig å forstå at det ikke er regimene jeg referer til som støttet al-Qaida, men den vanlige muslimske mannen i gaten, og diverse islamistiske organisasjoner. Al-Qaida ble derfor virkelig sett på som det Abdallah Azzam kalte for en fortropp. En fortropp som skulle forsvare det muslimske umma, og som kunne kjempe overalt islam var under angrep fra de vantro, og derfor i stor grad har fått økonomisk, materiell og menneskelig støtte fra mange aktører i den muslimske verden.

2. Den ideologiske og politiske strategien overfor USA og dets allierte

Når det gjelder USA og dets allierte, prøver al-Qaida å splitte dem, og til en viss grad har al-Qaida lyktes med dette. Holdningene blant noen europeiske land forandret seg kraftig etter at de ble angrepet på hjemmebane av al-Qaida-relaterte celler. Spesielt kan man se hvordan Spania og i noen grad Storbritannia, har forandret syn på okkupasjon av Irak og den såkalte krigen mot terror, etter at både London (2005) og Madrid (2004) ble angrepet. Spania trakk tilbake sine styrker fra Irak som et resultat av at Madrid ble angrepet, og den britiske opinionen forandret syn på Tony Blair og den politikken regjeringen hans førte i Midtøsten og spesielt i Irak, på bakgrunn av de blodige angrepene som ble utført i Londons undergrunnsbane.

Ifølge Abdel Bari Atwan (2006) prøver al-Qaida å mane til en konflikt mellom det kristne Vesten og den islamske verden, en bekreftelse på Samuel P. Huntington's ”Clash of Civilizations” teori – en konflikt hvor al-Qaida ønsker å se USA kjempe kampen alene uten sine allierte. Derfor har organisasjonen satt seg som mål å splitte den angloamerikanske koalisjonen og isolere USA. En annen strategi al-Qaida har tatt i bruk er å tale direkte til befolkningen istedenfor til deres regjeringer. I disse talene vil al-Qaida vise hvordan befolkningen blir ført bak lyset av sine regjeringer. Både Ayman al-Zawahiri og Osama bin Laden har de siste årene sendt beskjeder gjennom lyd- og videoopptak til befolkningen i vestlige land. Al-Zawahiri talte til den britiske befolkningen i kjølvannet av angrepene i London, og påpekte at angrepene skyldtes Tony Blairs politikk i området. Bin Laden snakket til den amerikanske befolkningen 29. oktober 2004 om hvordan den var blitt ført bak lyset av Bushs politikk og sa at det var amerikanerne selv og USAs økonomi som var den tapende part i den politikken Bush-administrasjonen fører i og utenfor landet:

---

¹²⁷ Ibid:65

“Even though we are in the fourth year after the events of 11 September, Bush is still engaged in distortion, deception and hiding from you the real causes.”¹²⁸

3. Al-Qaidas økonomiske strategi

I motsetning til de fleste terroristorganisasjonene er al-Qaida oppmerksomme på de sosiale og økonomiske kostnadene og virkningene av sine angrep. De vet hvordan økonomiske forhold kan forandre maktbalansen mellom de stridende partene. Et av de mest illustrerte eksemplene bin Laden bruker, er hvordan Sovjetunionen brøt sammen økonomisk på grunn av sitt engasjement i Afghanistan. Det samme mener han vil skje med USA, nå som landet er involvert i en utmattelseskrig mot Taliban og al-Qaida:

“having experience in using guerrilla warfare and the war of attrition to fight tyrannical superpowers, as we, alongside the *mujahidin*, bled Russia for 10 years, until it went bankrupt and was forced to withdraw in defeat. All praise is due to God. So we are continuing this policy in bleeding America to the point of bankruptcy. God willing and nothing is too great for God.”¹²⁹

Han går videre og forklarer hvordan angrepene i New York og Washington har skadet USAs økonomien langsiktig, og hva krigen i Irak fører til for den amerikanske økonomien:

“al-Qaida spent \$500,000 on the event, while America, in the incident and its aftermath, lost - according to the lowest estimate - more than \$500 billion. Meaning that every dollar of al-Qaida defeated a million dollars by the permission of God, besides the loss of a huge number of jobs. As for the size of the economic deficit, it has reached record astronomical numbers estimated to total more than a trillion dollars. And even more dangerous and bitter for America is that the *mujahidin* recently forced Bush to resort to emergency funds to continue the fight in Afghanistan and Iraq, which is evidence of the success of the bleed-until-bankruptcy plan - with God's permission.”¹³⁰

Hovedsakelig er al-Qaidas strategi her den samme som mot Sovjetunionen på 80-tallet; det er å la USAs økonomi gå konkurs på bekostning av krigene i Afghanistan og Irak. De vet at USA ikke vil klare å holde ut lenge og derfor vil trekke seg tilbake så fort de har sjansen til dette, spesielt når kostnaden for Irak-krigen har oversteget 250 milliarder dollar siden 2005,¹³¹ det vil si at krigen i Irak koster de amerikanske skattebetalerne 5 milliarder dollar månedlig. Ifølge bin Laden vil dette til slutt føre til at USA går konkurs og miste sitt økonomiske og militære hegemoni.

---

¹²⁸ Thomas Hegghammer 2005a:66”AL-QAIDA STATEMENTS 2003-2004 - A compilation of translated texts by Usama bin Ladin and Ayman al-Zawahiri” *FFI Rapport 2005/01428*

¹²⁹ Ibid:68

¹³⁰ Ibid:69

¹³¹ Abdel Bari Atwan 2006

4. Al-Qaidas militærstrategi ”Long-term strategy 2020”

Kort tid etter hendelsen som rystet verden den 11. september, ble det gitt ut et viktig dokument om hvordan al-Qaidas strategi skulle se ut de neste tjue årene, som ble kalt for ”Al-Qaidas strategi til 2020”. Her har organisasjonen gjort rede for sine planer for hvordan de vil seire i kampen mot de vantro. Ved å belyse deres militære strategi i detalj, kan vi forstå helheten av al-Qaidas verdensbilde. I tillegg kan vi gjennom denne strategien for første gang forstå al-Qaidas hensikter i regionen, samt hva de ønsker å oppnå med sine handlinger og hvor langt de er villige til å gå for å nå disse strategiske målene som strekker seg over en periode på tjue år.

Al-Qaida er som tidligere påpekt annerledes enn andre organisasjoner av flere grunner, men det som gjør den unik, er primært hvordan den har lært av andre islamistiske bevegelsers erfaringer og opplevelser på 1900-tallet. Ifølge Fouad Hussein (2005) har de store al-Qaida-teoretikerne og -strategene fått muligheten til å utforske de store islamske bevegelsenes historie og erfaring gjennom snart et århundre.¹³² De utforsket bevegelser som for eksempel Det muslimske brorskapet, Hizb al-Tahrir, de islamistiske motstandsbevegelsene i Nord-Afrika under den europeiske koloniseringen, og de islamske bevegelsene i India og Pakistan, samt Jamal al-Din al-Afghani og Muhammad Abduhs forsøk på å skape islamsk oppvåkning tidlig på 1900-tallet, til dagens jihadistiske bevegelser som befinner seg blant annet i Egypt, Palestina og Afghanistan. Men al-Qaida-teoretikernes undersøkelse er ikke kun av akademisk art, tvert imot er den både en realistisk og direkte undersøkelse, ettersom mange av lederne og strategene som kommer fra al-Qaida i realiteten har forskjellig etnisk bakgrunn. Mange av dem er arabere, tyrkere, afghanere, pakistanere og tsjetsjenere. De kommer fra forskjellige bevegelser og har forskjellige ideologisk og geografisk bakgrunn: Noen kommer fra Østen andre fra Vesten. Denne store spredningen har i virkeligheten styrket al-Qaida som en tilpasningsdyktig og fleksibel bevegelse, ettersom den ikke er bundet til en spesifikk homogen gruppe eller område.¹³³ Som følge av den omfattende undersøkelsen av de tidligere islamistiske bevegelsenes historie, fant al-Qaidas teoretikere og strategere flere årsaker til hvorfor de islamske bevegelsene mislyktes i å samle ummaet under den islamske fanen, blant annet:

- Interne stridheter blant medlemmene i de forskjellige bevegelsene og bevegelsene seg imellom.

---

¹³² Fouad Hussein, ”الزرقاوي الجيل الثاني للقاعدة”: (Al-Zarqawi... The Second Generation of Al-Qaida”) 2005; lastet ned fra: http://www.alkarnee.files.wordpress.com/2007/01/the_second_generation.doc. (08. Januar 2009)

¹³³ Ibid

- Det fantes ingen strategi, som bevegelsen kunne handle ut ifra, som kunne spesifisere hva slags mål bevegelsen har og hvilke midler skal brukes for å nå målene.
- Ingen av de islamske bevegelsene våget å utrope seg til legitime ledere for det muslimske ummaet, istedenfor de illegitime regimer som styrte imot befolkningens interesser.
- De utnyttet ikke ummaets materiale og menneskelige ressurser til fordel for deres sak.¹³⁴

Ut fra den omfattende undersøkelsen al-Qaidas teoretikere og strategere utførte, og for ikke å gjøre den samme feilen som de andre bevegelsene hadde gjort, kom de fram til en plan som var både realistisk og mulig å utføre. Planen deres går ut på å videreutvikle den islamske jighaden til å inkludere ikke bare lokale regioner, men hele verden. Ifølge dem vil dette terrorisere og avskrekke deres fiender fra å blande seg inn i det muslimske ummaet mer.¹³⁵

Fouad Hussein har gjennom boken ”*Al-Zarqawi – al-jil al thani lil-Qa'idah*” (The Second Generation of Al-Qaida) gitt oss et unikt innblikk i hva al-Qaidas hovedstrategi består i, gjennom sine intervjuer og samtaler med flere al-Qaida-medlemmer og toppledere.

Fouad Hussein argumenterer med at al-Qaida ser på sin kamp som en langsiktig krig som består av syv viktige faser som alle er tilkopleet en tidsplan som vil vare fram til 2020.¹³⁶

1) **”Vekkelsen”**: Denne fasen er allerede utført og skulle vare fra 2000 til 2003, eller mer presist fra terroristangrepene i New York og Washington 11. september 2001 til Bagdads fall i 2003. Målet med angrepet 11. september var å provosere USA til å erklære krig mot den islamske verden og vise sitt sanne ansikt mot islam og dermed ”vekke opp” muslimene som følge av USAs handling overfor islam. Ifølge strategene i al-Qaida var denne fasen vellykket ettersom USA hadde erklært krig og i tillegg invaderte to muslimske land. Med dette var USA et legitimt angrepsmål, og ble dermed et lettere mål for bevegelsen. Samtidig ble al-Qaidas jighadistiske budskap hørt overalt i verden. Som følge av dette ble radikaliseringsprosessen av unge mennesker enda enklere, raskere og viktigere.

2) **”Åpne øyene”**: Denne fasen startet med Bagdads fall i 2003 og varte fram til 2006. Hensikten med denne fasen er å gjøre det muslimske samfunnet oppmerksom på den vestlige

¹³⁴ Ibid

¹³⁵ Abdel Bari Atwan 2006:221

¹³⁶ Fouad Hussein, ”الزرقاوي الجيل الثاني للقاعدة”: (Al-Zarqawi... The Second Generation of Al-Qaida”) 2005; lastet ned fra: http://www.alkarnee.files.wordpress.com/2007/01/the_second_generation.doc. (08. Januar 2009)

konspirasjonen mot det islamske ummaet, spesielt ved å vise til invasjonene av Afghanistan og Irak. Samtidig vil al-Qaida i denne fasen forandre seg fra en organisasjon til å bli en verdensomspennende ideologisk bevegelse. Dette vil gjøre det enklere for deres ideologi å spre seg over landegrensene og rekruttere unge menn. Samtidig vil Irak være senter for all global virksomhet, og som en del av den globale virksomheten vil en hær av unge muslimske menn bli bygd opp i Irak for å videreføre jihad i andre arabiske land. Samtidig vil det bli dannet hemmelige organisasjoner og baser i mange arabiske land, som vil være klare når som helst når nye jihad-fronter åpnes.

3) **”Utviklingen og Stå oppreist”**: vil vare i ca tre år, fra 2007 til 2010. Her vil al-Qaida fokusere på landene som grenser til Irak. Spesielt er Syria og Tyrkia viktige i denne fasen, fordi begge grenser mot hovedfienden Israel. Gjennom disse to landene vil al-Qaida angripe Israel med stor kraft, samtidig vil de også angripe jødiske interesser i blant annet Tyrkia for å destabilisere regionen. Dette vil ifølge dem øke den legitimiteten de trenger for å bli anerkjent som en islamistisk verdensomspennende bevegelse blant befolkningen i regionen. Samtidig vil dette føre til massiv rekruttering blant unge muslimske menn som ønsker å bidra i den verdensomspennende jighaden mot USA og Israel.

4) **”Stadium for gjenvinne vitalitet og i posisjon av styrke til å foreta forandringer”**: Al-Qaida vil starte fasen i 2010 og avslutte den i 2013. Bevegelsen vil fokusere på å styrte de korrupte arabiske regimene gjennom direkte militær konfrontasjon. Samtidig vil al-Qaidas hovedvekt også ligge på å angripe oljeinstallasjoner og -forsyninger for å svekke den amerikanske støtten til de arabiske regimene. Dette vil i tillegg til å svekke regimene skade den amerikanske økonomien kraftig. I og med en svekket økonomi vil al-Qaida gjøre slutt på dollarens økonomiske hegemoni gjennom kyber-terror mot amerikanske økonomiske institusjoner. Dette vil ifølge gruppen være dødsstøtet for den amerikanske økonomien.

5) **”Å erklære den islamske staten”**: Denne fasen vil ifølge strategene i al-Qaida starte i begynnelsen av 2013 og avsluttes i 2016 med erklæringen og opprettelsen av den islamske staten kalifatet. Dette vil være mulig å gjennomføre ettersom den vestlige innflytelsen i den islamske verden vil være kraftig redusert og Israel betydelig svekket som følge av de mange jihadistiske frontene. På grunn av deres svekkede posisjon vil en ny internasjonal verdensorden oppstå med kalifatet i spissen. Opprettelsen av kalifatet står dermed som al-Qaidas absolutte strategiske mål.

6) ”**Total konfrontasjon**”: Al-Qaida har kalkulert at begynnelsen av 2016 vil være starten på ”den totale konfrontasjonen” mellom de troende og de ikke-troende. Konfrontasjonen vil starte umiddelbart etter at det islamske kalifatet har blitt erklært. Verden vil dele seg i to militære blokker, på den ene siden de troendes hær, på den andre de ikke-troende.

7) ”**Absolutt seier**”: Ifølge al-Qaidas teoretikere vil den totale konfrontasjonen avsluttes i løpet av noen få år, og senest 2020. Resultatet vil bli at de troende kommer seirende ut av konfrontasjonen, spesielt fordi kalifatet har evne til å mobilisere halvannen milliard muslimer til kamp. Dette i seg selv vil avskrekke de ikke-troende fra å angripe eller fortsette kampen videre og dermed få dem til å erkjenne at slaget er tapt. Som følge av den absolutte seieren vil dette gi al-Qaida troverdighet og legitimitet på en måte ingen andre islamistiske bevegelser noen gang har fått. Og det islamske kalifatet vil igjen styre etter Guds ord – sharia – og en global dominans.

5.2.3 Organisasjonsstruktur

Organisasjonen før 11. september

En vanlig oppfatning om al-Qaida er at den er en organisasjon med solid organisatorisk struktur, spesielt i form av en kjernegruppe med støttespillere lojale til bin Laden og al-Zawahiri.¹³⁷ Fenomenet al-Qaida kan i stor grad sammenliknes med en utdanningsinstitusjon, slik Hegghammer (2002b) påpeker. Den kan også defineres som det Peter L. Bergen (2002) referer til som et multinasjonalt holdingselskap. Al-Qaida kjennetegnes av et bredt ideologisk fundament og en robust evne til å fornye og erstatte sine medlemmer når det trengs. Samtidig er den en organisasjon hvor medlemskap ikke nødvendigvis bestemmes ut fra klasse, land eller rase.¹³⁸ Her er det islamsk tilhørighet som gjelder som ”inngangsbillett” til gruppen. Flere analytikere og forskere¹³⁹ hevder at al-Qaida som organisasjon begynte å ta form i Sudan i 1996. Men det var i Afghanistan at organisasjonen al-Qaida slik vi kjenner ble utformet og dannet; her lå alt til rette for at bin Laden og hans følge kunne videreutvikle og finpusse al-Qaidas struktur, som ifølge Gunaratna:

”comprised a core base or bases in Afghanistan, satellite terrorist cells worldwide, a conglomerate of Islamist political parties, and other largely independent terrorist groups that it draws on for offensive actions and other responsibilities.”¹⁴⁰

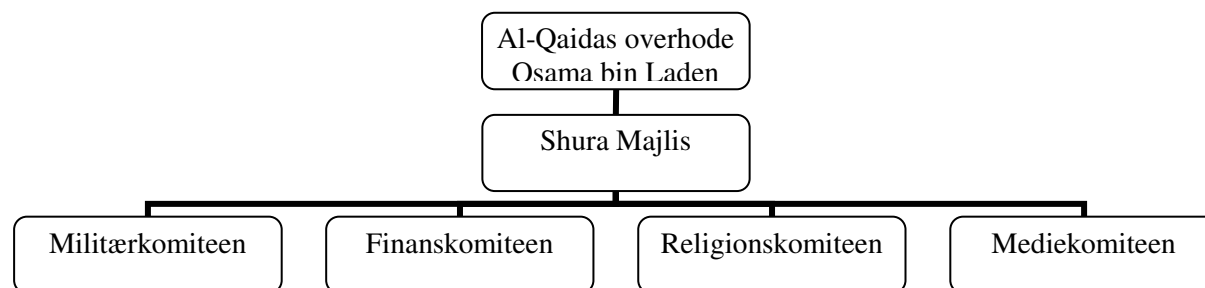
¹³⁷ Rohan Gunaratna 2002

¹³⁸ Ibid:54

¹³⁹ Se Rohan Gunaratna 2002 og Angel Rabasa m.fl 2006 ”Beyond al-Qaeda, Part 1. The Global Jihadist Movement” *RAND Corporation*

¹⁴⁰ Rohan Gunaratna 2002:54

Videre påpeker Gunaratna at gruppene som utgjorde størsteparten av organisasjonen al-Qaida, i bunn og grunn bestod av en løs koalisjon, hvor hver autonom gruppe hadde sin egen kommando-, kontroll-, og kommunikasjonsstruktur,¹⁴¹ uavhengig av andre grupper innenfor koalisjonen. Det som derfor gjorde disse gruppene så unike og annerledes enn andre grupper er at det under visse omstendigheter var påkrevd og nødvendig å inngå som en integrert del av al-Qaidas overkommando. Altså, når det var nødvendig, skulle disse gruppene fusjoneres og samarbeide ideologisk, økonomisk og teknisk som en enhetlig gruppe.¹⁴² Som al-Qaidas overhode formulerte bin Laden organisasjonens generelle politikk i samråd med en gruppe av nære rådgivere, i det som kalles for *Shura Majlis* (figur 1).¹⁴³ Denne komiteen (Shura Majlis) var i praksis al-Qaidas øverste besluttede organ, og som øverste organ mottok dette Shura Majlis rapporter fra lederne av fire andre underkomiteer som i praksis utgjorde al-Qaidas struktur. Disse var *Militærkomiteen*, *Finanskomiteen*, *Religionskomiteen* og *Mediekomiteen*.¹⁴⁴ Når en politisk beslutning blir tatt av det øverste organet (Shura Majlis), blir denne beslutningen brakt videre til den relevante komiteen, som deretter på et passende tidspunkt informerer de lavere nivåene i hierarkiet om den beslutningen som har blitt tatt. Her forklarer Gunaratna et al-Qaida som er flytende og dynamisk, målorientert snarere enn regelorientert organisasjon som alltid kan tilpasse sin struktur ut fra omstendighetene den befinner seg i.¹⁴⁵

(Figur 1. Oversikt over al-Qaidas struktur før 11. september.)

5.3 Al-Qaida i dag

Som følge av den amerikansk-ledede *Operation Enduring Freedom* (OEF)¹⁴⁶ i Afghanistan, falt al-Qaida mer eller mindre sammen. Den USA-ledede invasjonen av Afghanistan i kjølvannet av terrorangrepene 11. september 2001, fjernet det som i høy grad holdt al-Qaida

¹⁴¹ Ibid:57

¹⁴² Ibid:54

¹⁴³ Peter L. Bergen 2002, Torbjørn Knutsen 2003, Rohan Gunaratna 2002

¹⁴⁴ Torbjørn Knutsen 2003:196

¹⁴⁵ Rohan Gunaratna 2002:58

¹⁴⁶ OEF startet 7. oktober 2001

sammen, nemlig territoriet og treningsfasilitetene som ble bygget opp i de årene bevegelsen opererte fritt i Afghanistan. Samtidig har al-Qaida mistet de fleste respekterte geistlige sjeikene som hadde religiøs legitimitet til å fungere som ideologer for hele global jihad-bevegelsen. Etter 11. september har mange av dem enten blitt fengslet eller satt i husarrest.¹⁴⁷ Gjennom (OEF) måtte lederskapet gå under jorden i grenseområdene mellom Pakistan og Afghanistan, mer spesifikt i Waziristan-området. Målet for den USA-ledede invasjonen var å frata al-Qaida dets de facto-kontroll over store deler av Afghanistan, og samtidig å styrte Taliban-regimet. USAs strategi var basert på forutsetningen om at det var tilgangen til friområder og gjemmesteder som var hovedkilden til al-Qaidas styrke som internasjonal terrorbevegelse. Denne strategien har ifølge Hegghammer ført til at det som holdt al-Qaidanettverket sammen **før** 2001 – de personlige relasjonene og den ideologiske enigheten – smuldret opp raskt og uventet **etter** 2001. Lederskapet ble som følge av invasjonen også kraftig svekket etter at flere av deres ledere enten ble drept eller tatt til fange av amerikanske og allierte styrker.¹⁴⁸

Internasjonalt har det også skjedd viktige ting i jakten på al-Qaida. Økt internasjonalt etterretningssamarbeid mellom de forskjellige nasjonene har ført til en rekke arrestasjoner over hele verden. Noen av de mest sentrale cellene man har avdekket, har ifølge Hegghammer hatt tilholdssted i Italia, Spania, Tyskland, Marokko og Singapore, og i disse landene har man også avverget større aksjoner,¹⁴⁹ selv om al-Qaida har klart å angripe noen vestlige mål de siste årene. Dette internasjonale samarbeidet har ført til at al-Qaida har problemer med å flytte penger, informasjon og personell over landegrensene uten at dette skal føre til uønsket oppmerksomhet fra de forskjellige etterretningstjenestene i de områdene al-Qaida ønsker å operere i. Invasjonen av Afghanistan har rett og slett ødelagt al-Qaida som organisasjon i ordets analytisk nyttige forstand. I stedet har det oppstått en ekstremt kompleks og løst forbundet ideologisk bevegelse som man etter 2001 kaller for ”al-Qaida-inspirerte islamister”.¹⁵⁰ Denne heterogene bevegelsen består av aktører med til dels forskjellige politiske og strategiske prioriteringer. Her deler de en anti-amerikanisme og en sterk vilje til å gjennomføre massedrapsaksjoner mot vestlige mål. Likevel er det viktig å påpeke det faktumet at selv om al-Qaida etter 11. september har mistet kontrollen over afghansk territorium, treningsleirene er totalt uskadelliggjort og sentrale lederskikkelser enten har blitt drept eller tatt er til fange, har al-Qaida allikevel vist seg å være en rask, fleksibel og

---

¹⁴⁷ Thomas Hegghammer 2005b:356 i ”Irak og global jihadisme” i *Internasjonal Politikk Nr 4,63.årgang, NUPI*

¹⁴⁸ Angel Rabasa m.fl 2006 ”Beyond al-Qaeda, Part 1: The Global Jihadist Movement” *RAND Corporation*

¹⁴⁹ Thomas Hegghammer 2002b, ”Al-Qaida etter Afghanistan” *Det norske Atlanterhavskomite. Kortinfo nr 12*

¹⁵⁰ Ibid

tilpasningsdyktig enhet.¹⁵¹ I ettertid har det vist seg at tapet av Afghanistan ikke har påvirket al-Qaidas evne til å utføre terrorangrep, slik det først ble antatt av det amerikanske militæret i 2001. Dette kan sees i sammenheng med blant annet angrepene i Tunisia (2002), Kenya (2002), Madrid (2004), Bali (2005) og i London (2005). Noen forskere hevder at al-Qaidas største prestasjon, var at de klarte å forandre seg så sterkt etter 2001. Ifølge Jason Burke eksisterer al-Qaida i dag mer som ideologi eller konsept enn som en identifiserbar enhetlig organisasjon.¹⁵² Med andre ord utgjør al-Qaida nå det som kalles for ”SPIN”-strukturert nettverk eller organisasjon (*Segmented, Polycentric, Ideologically Integrated Network*).¹⁵³ Bruce Hoffman viser til en forskjell mellom den hierarkiske, pyramideformede strukturen, som var typisk for terroristorganisasjoner tidligere, og framveksten av det nåværende al-Qaida, som i helhet er flatere, mer lineær og organisatorisk nettverksbasert.¹⁵⁴ Dette har ført til at det i dag finnes flere al-Qaida(er), og ikke lenger kun én organisasjon med dette navnet, slik det var før 2001. Han viser til hvordan al-Qaida i dag har lavt organisasjonsnivå, og samtidig som bevegelse er løst sammenkople: de varierer organisatorisk og operativ stil etter omstendighetene og ut fra hva hvert enkelt oppdrag krevet. Hoffman går også videre og påpeker at selv om al-Qaida er blitt en løst organisert bevegelse, er det feil å tro at gruppen ikke lenger har en viss organisasjons- eller kommandostruktur, selv om bevegelsen er blitt svakere eller kraftig redusert etter 2001. Bruce Hoffman går derfor så langt som å begrepsfeste dagens al-Qaida i fire forskjellige, men gjensidige dimensjoner:¹⁵⁵

1. Al Qaeda Central. This category comprises the remnants of the pre-9/11 al Qaeda organization. Although its core leadership includes some of the familiar, established commanders of the past, there are a number of new players who have advanced through the ranks as a result of the death or capture of key al Qaeda senior-level managers such as KSM, Abu Atef, Abu Zubayda, and Hambali, and most recently, Abu Faraj al-Libi and Abu Hamza al-Masri. It is believed that this hardcore remains centered in or around Pakistan and continues to exert some coordination, if not actual command capability, in terms of commissioning attacks, directing surveillance and collating reconnaissance, planning operations, and approving their execution.

2. Al Qaeda Affiliates and Associates. This category embraces formally established insurgent or terrorist groups who over the years have benefited from bin Laden’s largesse and/or spiritual guidance and/or have received training, arms, money and other assistance from al Qaeda. Among the recipients of this assistance have been terrorist groups and insurgent forces in Uzbekistan and Indonesia, Chechnya and the Philippines, Bosnia and Kashmir, among other places.

---

¹⁵¹ Bruce Hoffman 2004:551 “The Changing Face of Al Qaeda and the Global War on Terrorism”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 27

¹⁵² Jason Burke, “Think Again: Al Qaeda”, *Foreign Policy* (Mai/Juni 2004)

¹⁵³ Thomas Hegghammer 2002b:1, “Al-Qaida etter Afghanistan” *Det norske Atlanterhavskomite. Kortinfo nr 12*

¹⁵⁴ Bruce Hoffman 2006:3 “Combating Al Qaeda and the Militant Islamic Threat”, *RAND Corporation*

¹⁵⁵ *Ibid*:3-5

3. Al Qaeda Locals. These are amorphous groups of al Qaeda adherents who are likely to have had some prior terrorism experience, will have been bloodied in battle as part of some previous jihadi campaign in Algeria, the Balkans, Chechnya, and perhaps more recently in Iraq, and may have trained in some al Qaeda facility before 9/11. They will therefore have had some direct connection with al Qaeda—however tenuous or evanescent. Their current relationship, and even communication, with a central al Qaeda command and control apparatus may be equally tenuous, if not actually dormant.

4. Al Qaeda Network. These are home-grown Islamic radicals—from North Africa, the Middle East, and South and South East Asia—as well as locals converts to Islam mostly living in Europe, Africa and perhaps Latin America and North America as well, who have no direct connection with al Qaeda (or any other identifiable terrorist group), but nonetheless are prepared to carry out attacks in solidarity with or support of al Qaeda's radical jihadi agenda. They are motivated by a shared sense of enmity and grievance felt towards the United States and West in general and their host-nations in particular.

Ifølge Bruce Hoffman, har al-Qaida som følge av denne transformeringen blitt ett stort foretak, en internasjonal franchise, med likesinnede lokale representanter spredt omkring i områder som Nord-Afrika, Midtøsten og Sentral-Asia. Disse franchisene er løselig koplet til en sentral ideologisk base, hvor de jobber for samme mål, men er allikevel uavhengige av hverandre. Hoffman kommer derfor med samme forklaring som Peter L. Bergen og Thomas Hegghammer. Det er at al-Qaida har spredt seg og ikke lenger har den samme strukturen den hadde før 2001, men likevel er en viktig ideologisk kilde for andre bevegelser. Samtidig viser *Rand Corporation*-rapporten fra 2006 hvordan al-Qaida har forandret seg siden 11. september, og dette kan gi oss et godt innblikk i hvordan al-Qaida virkelig er i dag:

"Since September 11, al-Qaeda has gone through several phases: from a well-structured terrorist organization with headquarters in Afghanistan, to the hunted remnants of bin Laden's inner circle during and after Operation Enduring Freedom, to a disaggregated and atomized enterprise with reduced command and control but a continued capability to operate. Moreover, al-Qaeda still serves as the source of motivation and inspiration for regional terrorist groups that are not formally affiliated with it but that share its ideology of global jihad and its concept of operations."¹⁵⁶

5.4 Al-Qaida i Midtøsten og Nord-Afrika

5.4.1 Al-Qaida utvikler seg

Siden 11. september er de fleste forskere og analytikere enige i at al-Qaida har kommet ut annerledes enn det som var forventet etter invasjonen av Afghanistan. Selv om organisasjonen har mistet sitt grep om landet og sine viktige baser, har den likevel vist seg å være en fleksibel og tilpasningsdyktig enhet. Den er ikke lenger den samme organisasjonen som bestod av en

---

¹⁵⁶ Angel Rabasa m.fl. 2006:xvi "Beyond al-Qaeda, Part 1. The Global Jihadist Movement" *RAND Corporation*

hierarkisk struktur, hvor ett fåtall mennesker og bevegelser sverget troskap til bin Laden og hans bevegelse og ble dermed integrert som en del av al-Qaidas administrasjon og overkommando. Al-Qaida i dag derimot er mer fragmentert, desentralisert og er en ideologisk basert bevegelse. Dette i seg selv har resultert til at al-Qaida i nåværende form er enda farligere og står til og med sterkere enn den har gjort på lenge.¹⁵⁷ Dette kan sees i sammenheng med de forskjellige, men tildels overlappende fasene al-Qaida har gjennomgått de siste tiårene. Her bruker vi Jason Burkes klassifikasjon av hva begrepet al-Qaida betyr. I hans bok *"The True Story of Radical Islam"* (2004), skiller han mellom tre faser i utviklingen og transformeringen av al-Qaida.¹⁵⁸ Han ser på hvordan navnet al-Qaida har forandret seg gjennom tre faser; fra å være en fortropp, til å bli en "base" og til slutt transformeringen til en ideologisk plattform for andre jihadistiske bevegelser. Ifølge Jason Burke varte den første fasen fra omkring 1989 til 1996, hvor i denne perioden:

"hundreds of activists who had been involved in the war against the Soviets or were fighting local struggles against regimes in the Middle East worked, often independently, at radicalizing and mobilizing those who had hitherto shunned extremism. These activists saw themselves as "the vanguard" – 'al-qaeda al-sulbah' – and saw their role as enlightening and then leading the masses into war and into a just society".¹⁵⁹

Den andre fasen fant sted mellom 1996 til 2001 og i løpet av disse årene har ifølge Jason Burke:

"Much of this vanguard came together in Afghanistan, where an unprecedented terrorist infrastructure was available. Though many remained independent, a large number became associated with bin Laden, who by the autumn of 1998 had the highest profile of all the alumni of the war against the Soviets. Using that profile...bin Laden was able to create something that approximated 'the Base'.¹⁶⁰

Jason Burke påpeker at den andre fasen ble avsluttet som følge av USAs reaksjon på 11. september og landets invasjon av Afghanistan hvor al-Qaida som "base" ble ødelagt. Videre peker Burke på at fase tre av utviklingene til al-Qaida startet mellom 2003 og 2004:

"We are now in the third phase, were 'al-Qaeda', neither a vanguard nor a base, is instead accurately characterized by the third translation...; the methodology, the maxim, the precept, the rule, the way of seeing the world."¹⁶¹

---

¹⁵⁷ Bruce Hoffman 2004

¹⁵⁸ Jason Burke 2004:290, "Al-Qaeda : the true story of radical Islam"

¹⁵⁹ Ibid

¹⁶⁰ Ibid:290

¹⁶¹ Ibid:290

I den tredje fasen har al-Qaida dermed utviklet seg fra å være en gruppe, til å bli ett nettverk, og til slutt til dets nåværende form – en internasjonalistisk jihadistbevegelse som omfavner en sterk og militarisert anti-vestlig ideologi. Denne transformeringen kan begrunnes av to faktorer; For det første, som følge av den amerikansk-ledede invasjonen av Afghanistan, har koalisjonsstyrkene klart å redusere al-Qaidas hovedkjerne kraftig og samtidig nekte dem fotfeste i landet, dette har som et resultat ført til at al-Qaida har oppfostret en ny andre-generasjons ledere, samtidig tillot deres celler å bli ledet på lavere nivåer, uanhengige av sentralkommandoen, til forskjell fra det som var før 2001 og til slutt har den gjenstående ledelsen, deriblant bin Laden og al-Zawahiri forandret sine posisjoner fra å være militære ledere til å bli åndelige og symbolske veiledere for fremtidige jihadistbevegelser.¹⁶² Den andre faktoren kan være den beskrivelsen Rohan Gunaratna og andre forskere viser til al-Qaida, nemlig at den er en enhet som har god fleksibilitet og kapasitet til å tilpasse seg de nye omstendighetene som råder over bevegelsen, og i dette tilfelle har bevegelsen tilpasset seg rollen som en ideologisk plattform for nåværende og fremtidige jihadistbevegelser. Et hovedtrekk ved denne rollen som en ideologisk og religiøs base for andre bevegelser er uttrykket i de mange terroraksjoner som er blitt gjennomført av det som Bruce Hoffman refererer til som sin andre dimensjon i hans beskrivelse av dagens al-Qaida bevegelse, nemlig det som kalles for – ”**al-Qaeda affiliates and associates**” – altså lokale grupper som hevder å ha tilknytning til al-Qaida. Derfor, åtte år etter den amerikansk-ledede Operation Enduring Freedom, har al-Qaida faktisk tilpasset seg ganske godt de mange tilbakeslagene som ble påført organisasjonen som følge av invasjonen. Randy Borum & Michael Gelles (2005) viser til hvordan organisasjonen har utnyttet den situasjonen som råder åtte år senere til sin fordel:

“Al-Qaeda has expanded its areas and mode of operation by acting through a network of associated or affiliates organizations in various parts of the world. They have modified their tactics and targets selection strategy, and re-vamped their recruitment and training methods.”¹⁶³

Videre forklarer de også at:

“Al-Qaeda has essentially morphed into web of affiliated networks that work to recruit, train, and operate at a local level. While overall coordination by senior leadership and Usama Bin Laden has been reduced significantly, the campaign of information to the world, and to the extremist sectors in particular, has led to more operational successes since 9/11 than prior to 9/11.”¹⁶⁴

---

¹⁶² Randy Borum & Michael Gelles 2005. ”Al-Qaeda’s Operational Evolution: Behavioral and Organizational Perspectives”, *Behavioral Sciences and the Law* nr23,467-483

¹⁶³ Ibid:481

¹⁶⁴ Ibid:474

I dag, blir al-Qaida generelt betraktet av forskere og analytikere som den mest truende og farligste terroristorganisasjonen verden noen gang har sett. Men hvorvidt dette er sant eller ei, har mange av de mest spektakulære og dødelige terrorangrepene som har funnet sted i Midtøsten og Nord-Afrika de siste årene blitt tilskrevet al-Qaida. Dersom vi snakker om al-Qaida som ideologisk bevegelse, kan man med sikkerhet si at de som har utført disse angrepene er derfor de regionale grupperingene som hevder å være bevegelsens filialer, og i mange tilfeller har de bruket merkenavnet al-Qaida når de påtar seg ansvaret for sine terroraksjoner. De mest anerkjente al-Qaida filialer finnes nå i Irak, Saudi-Arabia og Nord-Afrika.

I Irak slo al-Qaida seg sammen med den nå avdøde jordaneren Abu Musab al-Zarqawis ”*Jamaat al-Tawhid wal Jihad*” 17. oktober 2004, da han formelt erklærte sin lojalitetsforpliktelse ovenfor bin Laden og al-Qaida, og begynte offisielt å operere under det nye navnet *Tanzim Qaidat al-Jihad fi bilad al-Rafidayn* (al-Qaida i de to elvenes land). Fra starten av var Irak et hovedfokus for al-Zarqawi og hans bevegelse før og etter regimets fall. Samtidig var amerikanerne og deres allierte også et hovedmål for bevegelsens operasjoner. Målsetningene med angrepene til al-Qaida i Irak var å velte den midlertidige irakiske regjeringen, tvinge de amerikanske og internasjonale styrkene ut av Irak og etablere en islamsk stat i Irak styrt av sharia, samtidig har al-Qaida i Irak også angrepet sjia- muslimene og deres støttespillere for å marginalisere deres rolle i Irak og dets framtid, dette har ført til en sekterisk vold som har resultert til en borgerkrigsliknende tilstand i landet.

En annen al-Qaida filial ble også raskt aktiv i bin Ladens hjemland, Saudi-Arabia. Saudiske Afghanistan-veteraner opprettet våren 2003 en bevegelse ved navnet *al-Qaida fi Jazirat al-Arab* (al-Qaida på Den arabiske Halvøy). Etter at bin Laden i et lydopptak i 2003 anmodet sine saudiske brødre til å styrte den saudiske kongefamilien¹⁶⁵, har al-Qaida på Den arabiske Halvøy gjennomført en rekke brutale og dødelige aksjoner både mot vestlige mål og saudiske installasjoner. Det er litt uklart om gruppen i Saudi-Arabia har sverget troskap til bin Laden, men ettersom deres første leder Yusef al-Ayeri hadde vært i afghanske treningsleirer og i tillegg hadde en sterk forbindelse til bin Laden på den tiden, er det naturlig å forstå deres aksjoner i Saudi-Arabia som støtteerklæringer til bin Laden og hans kamp mot amerikanerne og det saudiske regimet og derfor har brukt navnet al-Qaida i sin egen kamp i Saudi-Arabia.¹⁶⁶ Et tredje filial er den nye fusjonerte gruppen *Al-Qaida fi bilad maghreb al islamiya* (al-Qaida i Det islamske Maghreb). Denne gruppen har operert i Algerie siden 1996 under

---

¹⁶⁵ Bruce Riedel 2007:112

¹⁶⁶ Abdel Bari Atwan 2006

navnet Salafistgruppen for forkynnelse og kamp (GSPC). Dette er en utbrytergruppe fra GIA som gikk i oppløsning i løpet av 2000-tallet. Derfor har GSPC etter at GIA gikk i oppløsning vært den som har blitt stående igjen som den eneste motstandgruppen i Algerie. Gruppen har også utvidet sine operasjoner utenfor Algerie de seneste årene. Hovedmålet med gruppen er å styrte den sekulære algeriske regjering og opprette en islamsk stat. I 2006 var det samtaler mellom GSPC og al-Qaida om en mulig sammenslåing, og samme år godkjente al-Zawahiri offentlig fusjoneringen av begge gruppen, og startet å arbeide sammen mot franske og amerikanske interesser i regionen. I januar 2007, erklærte GSPC formelt endringen av navnet sitt til al-Qaida i det Islamske Maghreb og starten på en ny epoke i Nord-Afrika.

I de kommende avsnittene kommer jeg til å gå gjennom de tre forskjellige al-Qaida-bevegelsene og prøve å gi et innblikk i hva deres strategi går ut på og hvordan den blir implementert i de forskjellige områdene bevegelsene opererer i.

5.4.2 *Al-Qa'ida fi Jazirat al-Arab* (al-Qaida på Den arabiske Halvøy)

5.4.2.1 Bakgrunn

I Saudi-Arabia har et alvorlig terrorismeproblem utviklet seg. Siden mai 2003 har kongedømmet opplevd en terrorkampanje som foreløpig har tatt livet av nesten 300 mennesker, hvorav ca. 90 sivile og 21 vestlige statsborgere. Voldsbølgen er utvilsomt den verste i moderne saudisk historie. Terroraksjonene er utført av en organisasjon som kaller seg "al-Qaida på Den arabiske Halvøy" som ble opprettet våren 2003 av saudiske Afghanistan-veteraner. Organisasjonens røtter går tilbake til 1999 da det saudiske jihadistmiljøet gjennomgikk en renessanse og en ny generasjon saudiere reiste til Afghanistan for å trene i al-Qaidas treningsleirer.¹⁶⁷ På slutten av 2001, etter den amerikansk-ledede invasjonen av Afghanistan og Talibans fall, reiste flere hundre saudiere tilbake til Saudi-Arabia fra Afghanistan. Noen av dem hadde spesifikke ordre om å starte forberedelser til en terrorkampanje i Saudi-Arabia. I løpet av 2002 jobbet disse personene med rekruttering, våpeninnsamling, bygging av tilfluktssteder og opprettelse av treningsleirer.¹⁶⁸ Bin Laden har alltid gjort det klart at hans mål i Saudi-Arabia er å styrte det saudiske monarkiet, og isolerer landet politisk og økonomisk fra vestlig innflytelse. Etter at USA gikk inn i Afghanistan i 2001 og gjorde det umulig for al Qaida å opprettholde treningsleire der, bestemte al Qaidas leder Osama bin Laden seg for åpne en ny front i Saudi Arabia. Tidlig i 2003 ga han ordre til

---

¹⁶⁷ Thomas Hegghammer 2008, "Islamist violence and regime stability in Saudi Arabia", *International Affairs* 84:4, 701-715

¹⁶⁸ Anthony H. Cordesman & Nawaf Obaid 2005, "Al-Qaeda in Saudi Arabia: Asymmetric Threats and Islamist Extremists", *Center for Strategic and International Studies*

saudiske al-Qaida medlemmer om å danne en organisasjon og starte sin offensiv i Saudi-Arabia. Al-Qaida på Den arabiske Halvøy bestod av et løst tilkoplett nettverk, bestående av fem celler med 10-15 medlemmer hver, som opererte uavhengige av hverandre.¹⁶⁹ Fellesnevneren for disse cellene var at de så på seg selv som en del av et verdensomspennende jihadistisk nettverk, med et mål å frigjøre Saudi-Arabia fra det de oppfattet som en amerikansk militær okkupasjon og velte det saudiske monarkiet.

I begynnelsen var Yusef al-Ayeri lederen av al-Qaida i Den arabiske Halvøy og rapporterte direkte til bin Laden. Al-Ayeris løytnanter, som hadde ansvaret for de uavhengige cellene, rapporterte videre til ham. Den første cellen var den største og sterkeste og var under ledelse av Turki al-Dandani. Cellen var ansvarlig for 12. mai 2003 angrepene, da tre store bilbomber eksploderte ved boligkomplekser for vestlige arbeidere i hovedstaden. Dette kan sies å være gruppens "kunngjøring" om at al-Qaida i Den arabiske Halvøy eksisterer og dermed utgjør en seriøs politisk trussel mot den saudiske kongefamilien. Den andre cellen var under ledelsen av hovedarkitekten bak 12. mai angrepene, Abu Bakr al-Azdi, mens den tredje var ledet av den jemenittiske borgeren Khaled al-Hajj og den fjerde cellen var under ledelsen av Abdulazziz al-Muqrin.¹⁷⁰ Da de saudiske myndighetene startet sin mot-offensiv mot bevegelsen, klarte de i løpet av noen få måneder å uskadeliggjøre store deler av cellene, dette førte til at jihadistene måtte gjennomføre en improvisert omorganisering til en femte og siste celle. Den siste cellen ble faktisk den mest produktive cellen i Saudi-Arabia, og gjennomførte en serie enkle men spektakulære aksjoner gjennom hele 2004 under al-Muqrins lederskap.

5.4.2.2 Strategi

De seneste angrepene i Saudi-Arabia har vist en forandring i al-Qaidas strategi mot det olje rike landet. Kort forklart har al-Qaida på Den arabiske Halvøy lansert en terrorkampanje i Saudi-Arabia med sikte på å ta kontrollen av landets enorme olje formue, som ifølge bevegelsen vil resultere i at det saudiske monarkiet svekkes og dermed kollapse, og da vil al-Qaida stå klare til å ta kontrollen over landet:

"The current state of al-Qaeda's war in the kingdom is an attempt to weaken the Saudi ruling family by hitting soft targets revolving around the two main pillars of the Saudi economy: Western workers and the oil industry."¹⁷¹

Etter at al-Muqrin tok over som leder av den femte og siste cellen, har strategien til al-Qaida i Saudi-Arabia forandret seg betydelig. Det ble store forandringer i måten al-Qaida utførte sine

---

¹⁶⁹ Elena Pavlova 2005, "Al-Qaeda in the Arabian Peninsula: A New Constellation of Militants", *RSIS Commentaries No.4*

¹⁷⁰ Anthony H. Cordesman & Nawaf Obaid 2005

¹⁷¹ Peter Patton 2004, "Saudi Arabia: Al-Qaeda's Rebellion Inside the Kingdom", *Center for Policing Terrorism*

angrep på. Bruken av store bilbomber ble nå byttet ut til fordel for å sende inn små taktiske grupper i store bolig- og industrikomplekser hvor utenlandske arbeidere (soft targets) eller internasjonale selskaper (oil industry) oppholdt seg. I slutten av mai 2004 kunngjorde Abdulazziz al-Muqrin al-Qaidas nye strategi i Saudi-Arabia.¹⁷² I en artikkel i ”*Camp al-Battar Magazine: The targets Inside the Cities*”¹⁷³ beskriver han svært grundig de viktigste målene som er å anse som fiender under geriljakrigføringer i byene. I andre og tredje del av artikkelen beskriver han de økonomiske og menneskelige målene som er å anse som legitime for organisasjonen. De inkluderer blant annet; jødiske og vestlige investeringer i muslimske land, og internasjonale selskaper, spesielt de som stjeler landets naturressurser (olje). Ifølge al-Muqrin er det nødvendig å angripe infrastrukturene som selskapene er avhengige av for å utvinne og transportere oljen i landet. Når det gjelder de menneskelige målene har al-Muqrin plassert jøder og amerikanere på de to første plassene som viktige mål, men ikke nok med at de er jøder eller amerikanere, han har i tillegg spesifisert hvilke type mennesker det er å foretrekke som mål. Her kommer forretningsmenn, økonomer og bankfolk som de viktigste i listen over potensielle mål. En annen gruppe han mener er viktig å angripe er de frafalne. På første plass finner vi regimer som står i ledtog med jødiske og kristne regjeringer, blant annet finner vi Hosni Mubarak og al-Saud familien høyt plassert i liste sin. I en kortere versjon av hans strategi kan vi se de forskjellige målene Abdulazziz al-Muqrin har utpekt som legitimt å angripe:

First: Faith Targets

1. Missionaries in Islamic countries, where they try to convert Muslims to Christians such as what happened in Yemen and as what is going on in Iraq as well as what was going on in the land of the two Holy Mosques (Saudi Arabia) where they were distributing bibles to homes.
2. Any (Jewish or Christian) personality that provides financial, military, or moral support against Muslims as with what happened with the crusades in the past.

Second: Economic Targets

“The purpose of these targets is to destabilize the situation and not allow the economic recovery such as hitting oil wells and pipelines that will scare foreign companies from working there and stealing Muslim treasures. Another purpose is to have foreign investment withdrawn from local markets.”

---

¹⁷² “al-Qaeda Targeting Guidance – v1.0”, *IntelCenter*, 1 Apr.2004. Lastet ned fra: <http://www.asisonline.org/newsroom/aq.pdf>. (16. Mars 2009)

¹⁷³ Ibid

1. Targeting of Jewish and crusader's investments in the Muslim lands.
2. Targeting international companies
3. Targeting international economic consultants and experts

Third: Human Targets

1. Jews: They are at different levels. American and Israeli Jews first, the British Jews and then French Jews and so on.

These groups are divided according to their importance:

- Businessmen, bankers, and economists, because money is very important in this age
  - Diplomats, politicians, scholars, analysts, and diplomatic missions.
  - Scientist, associates and expert.
  - Military commanders and soldiers.
2. Renegades: Their importance is as follows:
    - Anybody close to the Jewish and Christian governments such as Hosni Mubarak (Egypt's President) and the rulers of the Arabian Peninsula.
    - Seculars and those who spread evil between the believers and those who mock the faith."¹⁷⁴

Nedenfor følger en kort kronologisk rekkefølge av noen av angrepene al-Qaida på Den arabiske Halvøy har utført mot såkalte "soft targets" og oljerelatert industri:¹⁷⁵

2003:

- May 12: Suicide bombers attack housing compounds for foreign workers in Riyadh. Thirty-five are killed, including nine bombers, and 200 wounded. Al Hamra, Vinnell and Jedewahl compounds.
- November 8: Suicide bombers blow up Riyadh compound housing foreigners and Saudis, killing at least 18. Old B1 Boeing compound, now called Malaya compound.

2004:

- May 1: a group of four terrorists carried out an assault in the Red Sea oil town of Yanbu on the headquarters of Houston-based, ABB Lummus Global Inc. Five workers were killed including 2 Americans. Some 50 people are injured. The ninety Western employees working in that refinery compound have all since left Saudi Arabia.

---

¹⁷⁴ "al-Qaeda Targeting Guidance – v1.0", *IntelCenter*, 1 Apr.2004. Lastet ned fra: <http://www.asisonline.org/newsroom/aq.pdf>. (16. Mars 2009)

¹⁷⁵ Anthony H. Cordesman & Nawaf Obaid 2005:6-8

- May 22: Terrorist kill German ex-pat, Herman Dengel, head chef of Saudis Catering Company on a Riyadh street.
- May 29-30: A group of terrorists hit an office building housing major oil companies, an Arab Petroleum Investment Corporation compound, and a residential compound housing Western executives and employees. Killing 22 and slitting the throats of 9 victims in a ritualistic fashion.
- June 6: Simon Cumbers, an Irish cameraman working for the BBC, is shot dead in Riyadh.
- June 8: Gunmen kill American Robert Jacob, of Vinnell Corp., in Riyadh.
- June 12: American Kenneth Scroggs is shot dead in Riyadh. Al Qaeda claims responsibility.
- June 18: Kidnappers behead Lockheed Martin employee Paul M. Johnson Jr. in Riyadh.
- August 3: An Irish civil engineer, Tony Christopher, is shot dead in Riyadh.
- August 30: Gunmen fire on US Consulate vehicle in Jeddah.
- September 15: Edward Muirhead-Smith, a British engineer, is killed in Riyadh in an attack claimed by Al-Qaeda.
- December 6: Militants storm the U.S. consulate in Jeddah, killing five US employees and three gunmen
- December 29: Ministry of Interior and special forces recruitment office bombed; Bystander killed.

Som denne listen viser, er mange av al-Qaidas angrep rettet mot sivile i Saudi-Arabia. Angrepene har som mål å destabilisere kongedømmet gjennom å angripe de 6 millioner utenlandske arbeidere, som i realiteten styrer landets oljeindustri, og andre offentlige sektorer som den saudiske økonomien er helt avhengig av. 1. mai 2004 angrepet mot Yanbu komplekset viser hvordan al-Qaidas nye strategi ble implementert. ABB Lummus Global Inc. var et eksempel på et stort internasjonalt selskap, som ifølge al-Qaida "stjal" Saudi-Arabias naturressurser. Dette viser at al-Qaida medlemmene i Saudi-Arabia fulgte strategien al-Muqrin innførte under hans lederskap. Et annet karakteristisk trekk ved al-Qaidas strategi i Saudi-Arabia er de mange angrepene mot utenlandske borgere i landet. Listen viser hvordan bevegelsen fokuserte sine angrep på amerikanske borgere som bodde og jobbet i Saudi-Arabia. En av grunnene til dette kan være ønsket om å utnytte den sterke spenningen som oppstod i kjølevannet av 11. september angrepene, mellom Vesten og den muslimske verden, og splitte alliansen mellom Saudi-Arabia og USA.¹⁷⁶ En annen grunn kan være at al-Qaida anså dem som spioner. Videre viser listen også at flere saudiske sivile har måttet bøte med

---

¹⁷⁶ Anthony H. Cordesman & Nawaf Obaid 2005

livet som følge av terroraksjonene i landet. Et eksempel er 12. mai 2003 angrepene da tre store biler eksploderte i et boligkompleks og drepte 35 saudiske og vestlige sivile. Andre aksjoner hvor saudiske sivile ble drept var 8. november 2003 da en bombe drepte 18 personer. Dette viser at al-Qaidas endelige mål ikke bare er å frigjøre Saudi-Arabia fra det de kaller amerikansk ”okkupasjon”, men også å frigjøre landet fra al-Saud familien, gjennom bruk av alle tilgjengelige midler, selv om dette medfører til at saudiske sivile liv går tapt. Elena Pavlova (2005), forklarer terrorkampanjen al-Qaida på Den arabiske Halvøy fører i Saudi-Arabia slik:

“[...] the new insurgency is different. It is characterised by open hostility towards government, military, economic, and civilian targets simultaneously. Apart from the stated desire to destabilise the Saudi state and chase away Western influence, Al-Qaeda in the Arabian Peninsula now purports to fight against members of the Saudi royal family, the Saudi security forces, and the Saudi clerical establishment. Its definition of enemy targets has come to encapsulate both foreigners and local civilian and foreign and local economic infrastructure.”¹⁷⁷

Al-Qaida er klar over at å destabilisere Saudi-Arabia, og styrte monarkiet vil være det første skrittet mot å etablere et islamsk kalifat, som vil være sterkt nok til å frigjøre muslimenes tredje helligste sted – Jerusalem, og forene alle muslimer under en og samme fane til kamp mot den amerikansk-sionistiske alliansen. Derfor anses Saudi-Arabia som en viktig slagmark i al-Qaidas verdensomspennende strategi.

5.4.3 *Tanzim Qa'idat al-Jihad fi bilad al-Rafidayn* (al-Qaida i de to elvenes land)

5.4.3.1 Bakgrunn

Al-Qaida i Iraks opprinnelse går tilbake til 2002, før den amerikansk-ledede invasjonen av Irak. I 2002 da det ble for alvor snakk om en amerikansk invasjon, begynte den nå avdøde terrorist lederen Abu Musab al-Zarqawi å forberede seg på invasjonen og allierte seg med tidligere bekjentskaper fra sin tid i Afghanistan, og skaffet seg en base sammen med Ansar al-Islam i de kurdiske områdene i Nord-Irak. I irakiske Kurdistan trente de og samlet våpen og rekrutterte og dette ble kraftig forsterket etter det irakiske regimets fall i 2003. Den første gruppen han opprettet i 2002 var *Jamaat al-Tawhid wal Jihad* – (Enhet og hellig krig). På den tiden var han ikke tilknyttet bin Laden eller al-Qaida bevegelsen og var heller en slags konkurrent til bin Laden. I begynnelsen var hovedmålet for Zarqawis gruppe å styrte

---

¹⁷⁷ Elena Pavlova 2005:3, ”Al-Qaeda in the Arabian Peninsula: A New Constellation of Militants”, *RSIS Commentaries No.4*

kongedømmet i Jordan, men ble gradvis mer globalisert etter fallet av Baghdad til de amerikanske styrkene i 2003. Irak framstod derfor som et meget lovende land for å bedrive jihad. Den amerikansk-ledede invasjonen var en gjentakelse av den sovjetiske invasjonen av Afghanistan, ved at en ikke-muslimsk styrke invaderte et muslimsk land. Derfor ble Irak hovedfokuset for al-Zarqawis Jamaat al-Tawhid wal Jihad. Organisasjonens mål i Irak var å frigjøre landet fra amerikansk okkupasjon, styrte det nye sekulære regimet, angripe sjiamuslimene som de anså som frafalne og opprette en ren islamsk stat. Dersom målene ble oppnådd, skulle den globale jihad fortsette til en pan-islamsk stat ble etablert og fjerne vestlig påvirkning fra den muslimske verden. Organisasjonen ble raskt kjent i og utenfor Irak for sine brutale og spektakulære angrep på sivile og militære mål i landet. Blant de mest brutale angrepene organisasjonen påtok ansvaret for var bombingene av FN-bygningen i Irak 19. august 2003, hvorav 22 mennesker ble drept, inkludert FNs høykommissær for menneskerettigheter Sérgio Vieira de Mello. 29. august samme år blir 85 mennesker drept i Najaf, blant de drepte var den sjiiitiske lederen Baqir al-Hakim, og bombingene av den jordsanske ambassaden i Baghdad i 2003.

17. oktober 2004 omdøpes Abu Musab al-Zarqawis organisasjon til *Tanzim Qa'idat al-Jihad fi bilad al-Rafidayn* (al-Qaida i de to elvenes land) som følge av en formell lojalitetsforpliktelse til bin Laden og hans bevegelse al-Qaida, i et kommuniké lagt ut på islamistiske nettsider. Mandag 22. desember 2004 bekreftet bin Laden i en tale, sammenslåingen av al-Qaida med Abu Musab al-Zarqawis organisasjon og at han dermed er al-Qaidas mann i Irak. Med denne bekreftelsen ble det klart at al-Qaida formelt har etablert seg i Irak:

“We in the al-Qaida organisation warmly welcome their union with us... It should be known that the *mujahid* brother Abu Mus'ab al-Zarqawi is the *amir* of the al-Qaida organisation in the land of the Two Rivers. The brothers in the group there should heed his orders and obey him in all that which is good.”¹⁷⁸

5.4.3.2 Strategi

I 2005 utstedte sjeik Abu Hamza al-Baghdadi, daværende leder av sharia komiteen i al-Qaida i Irak, et dokument med tittelen ”*Hvorfor skal vi kjempe og hvem skal vi kjempe?*” I dette dokumentet skisserte al-Baghdadi noen av organisasjonens mål og strategi i Irak.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ Thomas Hegghammer 2005a:83, ”AL-QAIDA STATEMENTS 2003-2004 - A compilation of translated texts by Usama bin Ladin and Ayman al-Zawahiri” *FFI Rapport 2005/01428*

¹⁷⁹ Mohammed M. Hafez 2007:73. ”Suicide bombers in Iraq: the strategy and ideology of martyrdom” *Washington, D.C.: U.S. Institute of Peace Press*

1. Restore the rightly guided caliphate (*khilafa*) so that it rules according to God's law, the *Sharia*.
2. Reject rule by the Shia (*al-Rafidah*) who have betrayed Muslims," the people of the Sunna," in the past and today. They "pose a great threat to the life of the nation of Islam. Only the sharp and cutting sword will be the judge between us and them." The Shia in Iraq, the document continues, "provided [the United States] with an easy path into the land [just as they] supported the Tartars against the Muslims, which was a direct cause of the Abbaside Caliphate's overthrow [in 1258 CE]."
3. Oppose democracy because it is another form of religion opposed to the true religion of Islam. "The crusader democratic West no longer wants to convert the Muslims to the Christian religion, as they early missionaries tried to do... Now the West wants the Muslims to embrace its new religion, the religion of democracy, because that would bring it more gains and benefits than it had obtained from the church's religion."
4. Counter the falsehoods propagated by the "evil scholars" that divert people away from jihad until Judgment Day. Jihad is an obligation of Muslims in accordance with God's command: "Fight them until there is no more sedition [or disbelief, *fitna*] in the land, and all religion is for God. "Muslims must continuously strive until Islam is "the observable and prevailing religion in the entire world." This command is based on the prophetic imperative: "I was commanded to fight the people until they declare there is no God but God and Muhammad is his messenger, perform prayers, and pay alms tax. If they do so, they will safeguard their lives and property from my hand..."

Det er nødvendig å påpeke at al-Qaida i Irak og deres støttespillere i realiteten fører en trefronts krig i landet. Fiendene er de utenlandske okkupasjonsstyrkene, det irakiske regimet og sjiamuslimene. Siden 2004 har al-Qaida i Irak rettet sine angrep i hovedsak mot de utenlandske okkupasjonsstyrkene og mot landets sjiamuslimer. For å nå de strategiske målene som ble lagt fram av al-Baghdadi, bruker al-Qaida i Irak i terrorisme og terroraksjoner, som for eksempel bruken av selvmordsangrep, bilbomber, henrettelse, kidnappinger og politiske mord. Al-Qaidas voldelige aksjoner i Irak har flere strategiske og taktiske mål ved seg som er nødvendig å gå kort gjennom. I sin bok, "*The Terrorist of Iraq*" (2007), gir Malcolm W. Nance oss et innblikk i hva disse strategiske målene går ut på og hva deres taktiske hensikt er. Ved å implementere dem, håper al-Qaida ledelsen i Irak å oppfylle drømmen om et sterkt islamsk kalifat midt i hjertet av den arabiske og muslimske verden, som vil fortsette den globale kampen mot det de kaller en USA-ledet korsfarerallianse, samtidig er de også klar over at fortsettelsen av en amerikansk tilstedeværelse i landet vil gjøre det vanskeligere for organisasjonen å etablere det islamske kalifatet som skal videreføre kampen. Derfor har hensiktene med al-Qaidas aksjoner i Irak vært rettet først og fremst mot de amerikanske okkupasjonsstyrkene. Ifølge Malcolm W. Nance kan al-Qaida i Iraks taktiske mål deles inn i 4 kronologiske "epoker":¹⁸⁰

---

¹⁸⁰ Malcolm W. Nance 2007:274-75,"The Terrorists of Iraq: Inside the Strategy and Tactics of the Iraq Insurgency", *BookSurge Publishing*

- 1) **Påføre store amerikanske tap:** Hovedmålet for al-Qaida i Irak er å drepe så mange amerikanske soldater som mulig. Dette målet er av strategisk betydning for bevegelsen. Ved å påføre store amerikanske tap vil den amerikanske opinionen legge press på sin regjering på samme måte som de gjorde under Vietnam-krigen. Presset fra den amerikanske befolkningen for å få slutt på de store menneskelige tapene vil til slutt bli støttet av det politiske miljøet i Washington D.C. som videre vil legge press på den amerikanske administrasjonen i å trekke de amerikanske styrkene ut fra Irak.
- 2) **Tvinge frem en amerikansk tilbaketrekning fra Irak:** Al-Qaida i Irak vil utnytte det politiske presset fra opposisjonen i Washington D.C. og fra den amerikanske opinionen til sin fordel ved å øke sine angrep mot de amerikanske styrkene i landet for å framskynde tilbaketrekningen fra Irak.
- 3) **Opprette et islamsk kalifat:** Når de amerikanske styrkene har trukket seg ut av Irak, vil den religiøse krigen mot sjiaene og indoktrineringen av sunni-basert islam, bli gjennomført under banneret av de seirende al-Qaida styrkene. Et nytt islamsk kalifat vil også bli etablert i sunni-dominerte regioner, hovedsakelig i al-Anbar regionen, derfra vil al-Qaida fortsette kampen for å spre salafi-jihadisme til andre regioner i Irak og andre land i Midtøsten.
- 4) **Inspirere nye jihadister:** Som følge av etableringen av det islamske kalifatet vil dette være en inspirasjons kilde til massiv rekruttering av unge muslimske menn som ønsker å bidra i den globale jihad mot Vesten.

Det som er verdt å merke seg ved de strategiske målene al-Qaida implementerer i Irak, er at de fungerer som en integrert del av en langsiktig plan som inkluderer Midtøsten. For dem vil Irak etter at de amerikanske styrkene har blitt beseiret, være senter for all fremtidig global jihadistisk virksomhet. Organisasjonen har dermed en langsiktig visjon om en regional jihad etter at det islamske kalifatet har blitt erklært opprettet i Irak, med det formålet å styrte de eksisterende regimer i regionen, blant annet Jordan og Saudi Arabia. Drømmen for disse salafi-jihadistene i al-Qaida i Irak er å etablere en strategisk base for den globale jihadist bevegelsen i hjertet av den arabiske verden, for å kompensere for den de mistet i Afghanistan i slutten av 2001.¹⁸¹ I forhold til Afghanistan er det en rekke fordeler med å bedrive jihad i Irak for al-Qaida og sine støttespillere: Irak er for det første et arabisk land, og dermed er det lettere å bli integrert i lokalbefolkningen og samarbeide med befolkningen enn i Afghanistan hvor arabisk ikke var morsmålet. For det andre er Irak historisk viktigere enn Afghanistan

---

¹⁸¹ Truls Tønnesen "Internasjonal terrorisme i kjølvannet av Irak-konflikten" *OMS*, oktober 2006

ettersom Baghdad var hovedsete for det muslimske (Abbaside) kalifatet fra 749 til 1258,¹⁸² og for mange av de internasjonale jihadistene som utgjør mesteparten av al-Qaida i Irak, er målet å gjenopprette nettopp det islamske kalifatet, slik det foreligger i al-Baghdadis dokument fra 2005. En base i Irak vil gi den globale kampen mot Vesten en ny strategisk dybde, ettersom de internasjonale jihadistene med al-Qaida i spissen vil operere i et land med betydelig geografisk område som grenser mot Saudi-Arabia, Jordan, Tyrkia, Syria, Kuwait og Iran. Fire av disse landene er nære allierte av USA og står dermed på listen over potensielle legitime angrepsmål hos al-Qaida i Irak. Al-Qaida og støttespillerne deres i Irak, har allerede vist viljen til å angripe mål utenfor Irak, selv når de amerikanske styrkene er tilstedet i landet, så da blir spørsmålet hva vil skje når amerikanerne har trukket seg ut av Irak, og i hvilket omfang vil deres angrep da være. Likevel har angrepene til al-Qaida i Irak holdt seg hovedsakelig i Midtøsten-regionen. For eksempel har al-Qaida i Irak gjennomført flere angrep i Jordan – blant annet selvmordsangrepet mot hotellene i Amman 9. november 2005, et raketangrep mot en amerikansk båt i den jordanske havnebyen Aqaba og gruppen har påtatt seg ansvaret for noen raketter som ble skutt fra Libanon og inn i Israel. Det er også viktig å legge merke til den store forskjellen mellom hovedstrategiene til al-Qaida i Irak på den ene siden og de mer lokalorienterte motstandsbevegelsene i Irak på den andre siden. Mens de lokale irakiske gruppene ønsker også å opprette en islamsk stat i Irak i nær framtid, ser de på å frigjøre landet fra de amerikansk-ledede styrkene og styrte det de oppfatter som en forræderisk irakisk regjering som sitt hovedmål. De ønsker generelt ikke å spre konflikten utover Iraks grenser, tvert imot er de mer opptatt å bevare Iraks sunni-muslimske dominans. På den andre siden anser ledelsen i al-Qaida i Irak og de internasjonale jihadistene med sine globale jihadistiske visjoner, Irak som den ubestridte viktigste arena i kampen mot den amerikansk-sionistiske alliansen.¹⁸³ Iraks plassering i hjertet av den muslimske verden og den arabiske kulturfæren gjør landet til en strategisk viktig slagmark, og med dette oppfattes Irak-krigen som en skillevei i den overordnede kampen mellom sanne muslimer og Vesten. Derfor har al-Qaida i Irak lagt stor vekt i sin strategi på å beseire amerikanerne i Irak og spre konflikten utover landets grenser for å etablere kalifatet. Al-Qaida i Irak mener at utfallet av det ”endelige” slaget mellom korsfareralliansen og muslimene vil ha enorme konsekvenser for den muslimske verden dersom de taper. Ved et nederlag ligger veien åpen for opprettelsen av et Stor-Israel fra Nilen til Eufkrat med USAs hjelp og velsignelse.¹⁸⁴ Mens en seier for al-

---

¹⁸² Ibid

¹⁸³ Thomas Hegghammer 2005b, i ”Irak og global jihadisme” i *Internasjonal Politikk Nr 4,63.årgang, NUPI*

¹⁸⁴ Thomas Hegghammer 2005a:17, ”AL-QAIDA STATEMENTS 2003-2004 - A compilation of translated texts by Usama bin Ladin and Ayman al-Zawahiri” *FFI Rapport 2005/01428*

Qaidas jihadister vil gjøre Irak til en strategisk viktig ”framskutt base”.¹⁸⁵ Allerede i 2003 ble det lagt frem et dokument skrevet av en anonym forfatter med tilknytning til al-Qaida i Irak, hvor det ble lagt vekt på at en seier i Irak vil forandre hele det sikkerhetspolitiske kartet i Midtøsten. I dette dokumentet *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver* (2003), skriver forfatteren at:

“Hvis amerikanerne taper, vil slusene åpne seg for den islamske flodbølgen og, for første gang i moderne tid, vil vi få en framskutt base for den islamske renessansen og for jihad, nær lande med de to helligdommer og al-Aqsa-moskeen. [...] Det vil blåse liv i den islamske renessansen i regionen og i den islamske verden.”¹⁸⁶

15 oktober 2006 kunngjorde al-Qaida i Irak, sammen med sine støttespillere, at de hadde opprettet ”*Den islamske staten Irak*” (ISI), som i realiteten består av en allianse av irakiske opprørsgrupper. Politisk sett hevder al-Qaida i Irak at de har etablert en uavhengig sunni-islamsk stat, bestående av de åtte nordvestlige provinsene (*Muhafazaht*) i landet, i tillegg til hovedstaden Baghdad:

“The truthful Mujahideen in the land of the two rivers have unified and reinforced one another and announce to the Muslims everywhere and Ahl-as-Sunnah in Iraq especially, the glad tiding of the establishment of the State of Truth, the State of Islam that will implement Allah’s Shariah for the people in the land, that will protect Islam and be a strong shield for Ahl-as-Sunnah in the land of the two rivers”.¹⁸⁷

Spørsmålet her blir om denne islamske staten virkelig representerer en suksess i al-Qaidas strategi i Irak, eller er kun ment som propaganda for å bevise irakerne og amerikanerne at det islamske kalifatet er i sin startfase. Dersom dette viser seg å være vellykket så har al-Qaida i Irak etterfulgt sin strategi helt. Etter min mening, blir det for tidlig å avgjøre hvilken innvirkning staten kommer til å ha for den islamske verden siden den kun er noen få år gammel. Tiden vil vise oss etter 2010, hvilken rolle ISI har for regionen, da USAs president Barack Obama planlegger å trekke ut de amerikanske soldatene i Irak.

---

¹⁸⁵ Ibid:360

¹⁸⁶ Anonym 2003:2, ”Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver [på arabisk]. Tilgjengelig på www.mil.no. Lastet ned fra: “http://www.mil.no/multimedia/archive/00038/Jihadi_Iraq_Hopes_38063a.pdf” (19. April 2009)

¹⁸⁷ Malcolm W. Nance 2007:291

5.4.4 *Al-Qa'ida fi bilad Maghreb al islamiya* (al-Qaida i Det islamske Maghreb)

5.4.4.1 Bakgrunn

Den nyeste filialen i al-Qaidas globale kamp finner vi i Nord-Afrika, ”al-Qaida i Det islamske Maghreb”. Denne gruppen har operert i Algerie siden 1996 under navnet Salafistgruppen for forkynnelse og kamp (GSPC). GSPC oppstod som følge av den algeriske borgerkrigen på 1990-tallet, en av de mest brutale konfliktene i Nord-Afrikas moderne historie. I 1992 annullerte den algeriske regjeringen parlamentsvalget i landet, etter at det ble klart at det islamistiske partiet Front for islamsk frelse (FIS), ble den store vinneren. Like etter valget ble annullert, brøt det ut kamphandlinger over hele landet. Den islamistiske opposisjonen som fantes i landet splittet seg opp til forskjellige fraksjoner som kjempet mot den algeriske regjeringen og drepte sivile og hverandre. En spesiell fraksjon som gjorde seg gjeldende var den Islamske armègruppe (GIA). GIA utviklet seg i løpet av kort tid til å bli den mest ekstreme grupperingen i kampen mot myndighetene, og gikk ikke av veien for å angripe sivile mål og ble kjent for sin ekstreme krigføring. Gruppen fremsatte en *fatwa* over alle i den algeriske befolkningen som ikke deltok aktivt i kampen mot regjeringen, og utførte dermed terroraksjoner og masse mord av hele landsbyer. Som følge av sin ekstreme handlinger mot sivilbefolkningen dukket det opp en utbrytergruppe fra GIA, Salafistgruppen for forkynnelse og kamp (GSPC). Etter at GIA gikk mer eller mindre i oppløsning i løpet av 2002 som følge av at den mistet legitimitet blant sivilbefolkningen, har GSPC etter 2002 vært den som har blitt stående igjen som den eneste motstandgruppen i Algerie. Gruppen har også utvidet sine operasjoner utenfor Algerie de seneste årene, spesielt etter 2006. Gruppen har som hovedmål å styrte det sekulære algeriske regime og opprette en islamsk stat. På femårs dagen for 11. september angrepene annonserte al-Zawahiri i et intervju som ble publisert på forskjellige islamistiske nettsider, at al-Qaida hadde dannet en formell allianse med GSPC:

“[T]he GSPC has joined Qa'dat al-Jihad, under the blessing and mercy of Allah. We pray to Allah that this event would be a thorn in the neck of the Americans and French crusaders and their allies, and an arrow in the heart of the French traitors and apostates. We ask Allah to help our brothers of the GSPC to hit the foundations of the Crusader alliance, primarily their old leader the infidel United States, praise to be on Allah.”¹⁸⁸

13. september 2006 bekreftet GSPC alliansen med al-Qaida i en uttalelse som ble lagt ut på gruppens hjemmeside. Ifølge gruppen er det viktig at islamistiske bevegelser forener seg under en felles islamsk fane som en respons på amerikansk og europeisk aggresjon mot islam:

---

¹⁸⁸ Emily Hunt 2007:10, ”Islamist Terrorism in Northwestern Africa: A 'Thorn in the Neck' of the United States?” *Washington Institute for Near East Policy*, February

“We are glad to inform our Islamic nation and our Muslim brothers around the world about the great news which the mujahideen have been waiting for... the news of the merging of the Salafist Group for Prayer and Combat in Algeria with Al-Qaida, and swearing bayat [an oath of allegiance] to the Mujahid Shaykh Abu Abdullah Usama Bin Laden, may Allah protect him... [T]he United States of America will only be defeated by a United States of Islam... We have decided to swear bayat to Shaykh Usama Bin Laden and to continue our jihad in Algeria as soldiers under his command, for him to use us in the cause of Allah when and where he sees fit... The Salafist Group for Prayer and Combat considers itself to be one brick in constructing the future Islamic State.”¹⁸⁹

Som følge av alliansen med al-Qaida, forandret GSPC seg fra å være en regional aktør, til å adoptere en internasjonalistisk jihadistisk agenda. Ved å samle radikale islamister til å angripe amerikanske og franske mål i Nord-Afrika, har de nå i tillegg til sitt opprinnelige mål; å undergrave det sekulære algeriske regimet, også erklært total krig mot vestlige interesser i regionen, og dermed forplikter seg til al-Qaidas globale jihad. Fire måneder etter allianse inngåelsen, i slutten av januar 2007, begynte GSPC å omtale seg som ”al-Qaida i Det islamske Maghreb” (AQIM). Ved å knytte seg til Osama bin Ladens al-Qaida, har al-Qaida i Nord-Afrika fått nye og viktige støttespillere både økonomisk og materielt og tilført gruppen en global agenda. I tillegg blir det lettere for al-Qaida i Det islamske Maghreb å rekruttere unge menn til kampen som de mener tjener det muslimske samfunnet. Nå som al-Qaida har ”åpnet” en egen nordafrikansk filial trenger ikke unge nordafrikanske menn å reise til Irak for å slåss med al-Qaida mot USA og deres allierte. Kampen er flyttet til hjemlandet, men ”merkevaren” al-Qaida sørger for større rekruttering og følelsen av å kjempe i en større sammenheng, en global kamp.

5.4.4.2 Strategi

Som hos al-Qaida i Saudi-Arabia og al-Qaida i Irak er hovedmålet med al-Qaida i Nord-Afrikas aksjoner i Algerie å styrte det sekulære regimet og opprette et islamsk kalifat i Nord-Afrika. Angrepene har derfor vært rettet mot myndighetene i landet, spesielt de militære har vært under dødelige angrep fra GSPC de siste årene. Det er likevel viktig å understreke at fram til 2006 har de fleste terroraksjonene som har blitt gjennomført av GSPC vært innenfor Algeries grenser, hvor mesteparten av angrepene har vært rettet mot militære installasjoner. Etter 2006, da GSPC offisielt ble innlemmet som en del av al-Qaidas globale nettverk har det blitt en signifikant endring i bevegelsens strategi. Endringer i taktikk og mål for aksjonene

---

¹⁸⁹ Evan Kohlmann 2007:21, “Two Decades of Jihad in Algeria: the GIA, the GSPC, and Al-Qaida”, *NEFA Foundation*

tyder på at de har adoptert al-Qaidas global strategi og retorikk.¹⁹⁰ Mens GSPC tidligere fokuserte sine aksjoner eksplisitt mot den ”nære fienden”, har de nå også forflyttet seg utenfor landets grenser og til den internasjonale arena og erklært Frankrike og USA som sine fiender, dermed støtter de opp under al-Qaidas globale kamp mot den ”fjerne fienden:

“In 2005, the group stated that- although it still sought an Islamic state in Algeria – France was responsible for supporting the apostate Algerian regime, and therefore France, would be now the group’s primary target. This declaration directly mirrors Usama bin Laden’s insistence that al-Qa’ida should focus on attacking Western powers rather than local regimes.”¹⁹¹

Siden 2006 da al-Qaida offentliggjorde den formelle fusjonen med GSPC og fram til 2008, har al-Qaida i Det islamske Maghreb gjennomført minst 11 store aksjoner.¹⁹² De har bestått av en serie spektakulære selvmordsaksjoner, angrep på utenlandske turister, vestlige selskaper som opererer i Algerie, samt kidnappinger av algeriske borgere som har tilknytning til regimet.¹⁹³ I tillegg angrep de militære installasjoner i Nouakchott, Mauritania.¹⁹⁴

Nedenfor viser jeg kort til noen av de store aksjonene al-Qaida i Det islamske Maghreb har utført siden 2006:

- 11 December 2006 – GSPC elements attacked employees of Brown Root and Condor, a joint venture of KBR and Algeria’s Condor Energy, killing an Algerian and injuring several Americans.
- 3 March 2006 – AQIM attacked Russian employees of a natural gas contractor, killing one Russian and three Algerians.
- 11 April 2007 – three suicide bombers targeted the prime Minister’s office and a police station in Bab Ezzouar in Algiers.
- 8 September 2007 – A suicide truck bomb targeted a Coast Guard barracks in Dellys, approximately 100 kilometres east of Algiers.
- 21 September 2007 – A suicide bomber targeted a convoy of foreign workers employed by a French company near Lakhdaria.

---

¹⁹⁰ Guido Steinberg & Isabelle Werenfels 2007, “Between the ‘Near’ and the ‘Far’ enemy: Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. *Mediterranean Politics*, Vol. 12, no. 3, 407-413

¹⁹¹ Lianne Kennedy Boudali 2007:2-3, “The GSPC: Newest Franchise in al-Qa’ida’s Global Jihad”- The North Africa Project. *The Combating Terrorism Center*

¹⁹² Jean-Luc Marret 2008, “Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: A “Glocal” Organization”, *Studies in Conflict and Terrorism*

¹⁹³ Andrew Hansen 2008. ”al-Qaeda in the Islamic Maghreb (aka Salafist Group for Preaching and Combat)”, *Council for Foreign Relation*

¹⁹⁴ Andrew Black 2008, “Al-Qaeda in the Islamic Maghreb Projects Regional Force.” *Terrorism Focus, Volume 5, Issue 12*

- 11 December 2007 – Twin suicide truck bombs targeted the Algerian Constitutional Council and the United Nations building, housing the UNDP in Algiers.
- 29 January 2008 – The Thenia police station was targeted by a suicide attack (truck) east of Algiers.
- 24 July 2008 – A suicide bomber on a motorcycle targeted a military vehicle near Lakhdaria.
- 3 August 2008 – A suicide car bomb near a police station in Tizi Ouzou left 25 people injured, including 21 civilian and four police officers.
- 20 August 2008 – Two car bomb attacks in eastern Algeria killed at least 12 people: one bomb detonated near the military headquarters in Bouira, while the primary attack was directed at employees of SNC-Lavalin, a Canadian engineering firm.¹⁹⁵

Det som er bemerkelsesverdig ved aksjonene til al-Qaida i Det islamske Maghreb er bruken av en ny taktikk som var uvanlig i Algerie før 2006; synkroniserte bilbomber og selvmordsaksjoner. Dette tyder på at al-Qaida i Nord-Afrika ikke kun har skiftet til retorikk som tilsvarer al-Qaidas globale syn, men også deres angrepsstrategier. Før 2006, gjennomførte gruppen stort sett ulike typer geriljaangrep mot militære mål. De søkte tilflukt i fjellområder og opererte sjelden i de store byene. Etter at GSPC sluttet seg til al-Qaida i 2006 og endret navn, har de i økende grad konsentrert angrepene sine mot hovedstaden, der målene er ”soft targets”, i første rekke; mål som representerer det algeriske regimet og mot det internasjonale nærværet i Alger. Disse målene er erklært legitime i tråd med måten søsterbevegelsene i Saudi-Arabia og Irak legitimerer sine mål. I den første store operasjonen etter at GSPC skiftet navn, ble sju bilbomber detonert samtidig utenfor politiets hovedkvarter i det nordlige Algerie den 13. februar 2007.¹⁹⁶

I april 2007, ble 33 mennesker drept av tre selvmordsaksjoner utført synkronisert i hovedstaden, og 27. juli ble 8 mennesker drept av en selvmordsaksjon rettet mot en militærinstallasjon i landet. Det er verdt å merke seg at denne al-Qaida inspirerte taktikken fortsatte gjennom hele 2007 og nådde sitt høydepunkt 11. desember 2007, da al-Qaida i Nord-Afrika angrep FN-bygningen og den algeriske regjeringens fasiliteter i hovedstaden Alger og drepte 42 mennesker, blant dem 17 FN-ansatte, og skadet 158 sivile.¹⁹⁷ Angrepet på FN-bygningen i Alger er av stor symbolsk betydning for al-Qaida i Nord-Afrika. FN blir sett på

¹⁹⁵ Anneli Botha 2008, ”Suicide Attacks in Algeria: Al-Qaeda in the land of the Islamic Maghreb (AQLIM)”, *Real Instituto Elcano*

¹⁹⁶ David H. Gray and Erik Stockham 2008, ”Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: the evolution from Algerian Islamism to transnational terror”, *African Journal of Political Science and International Relations Vol. 2 (4)*, pp 091-097

¹⁹⁷ Joseph Kirschke 2008, ”AQIM: The North African Franchise”, *World Politics Review*

som symbolet på den vestlige internasjonale orden kontrollert av USA og dermed et viktig mål i al-Qaidas globale krig mot Vesten. Al-Qaida i Det islamske Maghrebs angrep mot FN-institusjonen kan sees i sammenheng med gruppens ønske om å innta den internasjonale arena og støtte opp under bin Ladens kamp mot Vesten. På samme måte, når de i februar 2008, angrep den israelske ambassaden i Nouakchott, Mauritania. Dette og angrepet på FN beviste for alvor hvordan al-Qaida i Det islamske Maghreb har forflyttet sine operasjoner over grensene og nå inkluderer hele den nordafrikanske regionen. Dermed har de tatt steget fra å være en lokal til å bli en regional aktør, med internasjonal agenda. En annen ting som er verdt å merke seg, er hvordan al-Qaida i Det islamske Maghreb har adoptert strategien med å angripe og skade vestlige økonomiske interesser, slik al-Qaida også gjør i Saudi-Arabia og Irak. Som følge av dette har bevegelsen legitimert alle utenlandske ansatte innenfor olje- og gasssektoren som mål og har gitt ordre til alle sivile om å holde seg unna slike anlegg av hensyn til deres sikkerhet. Utenlandske oljeselskaper representerer derfor et ideelt angrepsmål for al-Qaida i Nord-Afrika, noe de beviste da de 3. mars 2006 angrep og drepte russiske oljearbeidere, og igjen 11. desember 2006 da de angrep en bilkolonne bestående av ansatte fra det amerikanske oljeselskapet Halliburton, og drepte og skadet flere amerikanske borgere. Disse angrepene viser al-Qaida i Nord-Afrikas nye globale fokus på korsfarerne – og kampen mot Vesten og deres økonomiske interesser:¹⁹⁸

"Allah... has guided a group of mujahideen in executing an operation that targeted crusaders working for the American company Brown & Root - Condor in Bouchaoui, on the road between Algiers and Zeralda..... [T]his operation is a modest gift that we offer to our Muslim brothers who are suffering from the misfortunes of the new Crusade that is targeting Islam and its sanctuaries. We say to them: your brothers from among the grandsons of Tariq bin Ziyad will never be satisfied until the crusaders and their agents are expelled. We also take this opportunity to renew our call to all the Muslims of Algeria to stay away from the interests of the infidels if they wish to avoid being inadvertently harmed while mixing with the infidels who have been targeted."

Al-Qaida i Det islamske Maghreb vil trolig øke sine forsøk på å angripe vestlige mål i regionen, spesielt alle internasjonale selskaper assosiert med erkefiendene USA eller Frankrike. Samtidig vil bevegelsen fortsette sin kamp som de oppfatter er til det gode for den globale jihad, men i det området bevegelsen kjenner best, nemlig Nord-Afrika.

---

¹⁹⁸ Evan Kohlmann 2006, "GSPC Claims Credit for Terror Attack on Western Contractors in Algeria" *COUNTERTERRORISM BLOG*. Lastet ned fra: http://counterterrorismblog.org/2006/12/gspc_claims_credit_for_terror.php. (26. Mars 2009)

6 Analyse – Al-Qaida og de tre teoriene

Som teoretisk rammeverk for denne oppgaven har jeg valgt å bruke tre forskjellige teorier innenfor teorien om sosiale bevegelser: teorien om nye sosiale bevegelser, teorien om ressursmobilisering og teorien om kulturelle rammer. Jeg har valgt å bruke denne tilnærmingen fordi teorier om sosiale bevegelser etter min mening er både en velegnet og en relevant tilnærming som vi kan bruke for å analysere hvordan radikale islamistiske terrorist bevegelser som al-Qaida, kan forene seg, mobilisere seg, øke sine ressurser og utføre angrep mot vestlige mål. I første avsnitt 6.1 kommer jeg til å anvende teorien om nye sosiale bevegelser på al-Qaida med den hensikt å gi en forklaring på hvorfor Osama bin Ladens bevegelse oppstod, og på hvilken bakgrunn bevegelse oppstod. Her kommer jeg derfor til å anvende de seks viktige hovedelementer innenfor teorien om sosiale bevegelser som Stephen Vertigans og Philip W. Sutton mener er nødvendige å implementere i radikale islamistiske bevegelser, dersom man ønsker å forstå deres oppvekst og utvikling på lik linje med andre sekulære sosiale bevegelser. Videre i avsnitt 6.2 kommer jeg til å anvende teorien om ressursmobilisering eksplisitt på de tre al-Qaida filialene som ble opprettet i Midtøsten og Nord-Afrika. Ved å anvende teorien om ressursmobilisering kan vi få en forståelse på hvordan al-Qaida filialene oppstod i regionen. For å forstå hvordan al-Qaida(ene) oppstod i Midtøsten og Nord-Afrika bruker jeg derfor mer spesifikt de tre sentrale begrepene innenfor teorien om ressursmobilisering: politisk mulighetsstruktur, mobiliseringsstruktur og rammeprosesser. Disse tre viktige begrepene kan gi oss en nærmere forklaring på de forskjellige bakenforliggende årsakene til hvordan disse filialene kunne etablere seg i regionene og avslutningsvis i avsnittet kommer jeg til å ha et kort komparativt sammenligning mellom de ulike gruppene hvor jeg påpeker likhetene og ulikhetene som finnes mellom dem. I det tredje avsnittet 6.3 kommer teorien om kulturelle rammer til å anvendes for å gi en kort forklaring på hvordan al-Qaida og de tre filialenes kollektive handlinger legitimeres og inspireres og på hvilken bakgrunn dette gjøres.

6.1 Teorien om nye sosiale bevegelser anvendt på al-Qaida

Innenfor den radikale islamistiske bevegelsen, har al-Qaida blitt kjent for å støtte og fremme vold med den hensikt å få til revolusjonære forandringer i Midtøsten, og er for tiden den mest fremtredende organisasjonen innenfor denne delen av islamisme. Vi kan derfor skille mellom al-Qaidas metoder og mål fra de mer moderate og populære islamistiske bevegelsene som for eksempel Det muslimske brorskapet i Egypt. Al-Qaidas fremtredende stilling i området, og

dets evne til å tiltrekke seg medieoppmerksomhet, overforenklet media reportasjer og en del regjeringer, har bidratt til en lettfattelig misforståelse om at radikal islam er al-Qaida, som deretter blir holdt ansvarlig for alle handlinger som blir utført av islamsk terrorisme. Ved å trekke inn teorier om sosiale bevegelser og teoriens begreper, spesielt de seks hovedelementene som kjennetegner teorien om nye sosiale bevegelser, kan hjelpe oss å få en bedre forståelse av al-Qaidas oppvekst og utvikling på samme måte som sekulære ny sosiale bevegelser.

Framveksten av al-Qaida bevegelsen kan spores tilbake til den sovjetiske invasjonen av Afghanistan og den påfølgende krigen. Siden den sovjetiske tilbaketrekkingen i 1989 har al-Qaida forsøkt å overvinne splittelsene som finnes innen islam med den hensikt å forsyne den islamske verden med en internasjonal hær - en global fortropp av hellige krigere som skal være i stand til å forsvare det muslimske ummaet mot all undertrykkelse. Etter krigens slutt i 1989, reiste de såkalte "afghan-arabere" tilbake til sine hjemland. Den kamperfaringen de fikk under den sovjetiske krigføringen og de bånd som ble knyttet i leirene ble senere fundamentet i al-Qaidas verdensomspennende nettverk før 11. september 2001. Mange av de såkalte afghan-arabere dro tilbake til land som var under sekulære eller religiøse regimer som ble ansett som høyt korrupte, og som førte til at mange av de som hadde vært i Afghanistan ble raskt desillusjonerte, og dette førte til at de forsterket sin radikale fortolkning av islam som de hadde fått inkorporert fra krigen mot sovjetkrigen og startet sin religiøse jihad i hjemlandet sitt.

Denne radikale religiøse fortolkningen av verden har etter kommunismens fall blitt mer betydelig i dagens politiske landskap, og representerer én mulig struktur for en postindustriell politikk.

Al-Qaida, Non-material and postmaterial politics

Nye sosiale bevegelser representerer det nye postindustrielle samfunnet og avsettelsen av klassebaserte sosiale bevegelser, hvor de nye sosiale bevegelsene gjenspeiler postindustriell økning av postmateriale verdier og mål knyttet til kvalitet framfor kvantitet. Mens ideologiske sett, reflektere al-Qaidas røtter en intern internasjonal koalisjon som kan spores tilbake til den økende militante framveksten av radikale islamistiske tenkere tidlig på 1900-tallet. Et utvalg av både ideologiske og organisatoriske strømninger, som Sayyid Qutb, Abdallah Azzam, wahhabistisk islamistisk ideologi og det muslimske brorskapets organisasjonelle struktur, har

blitt ført sammen i en unik sammensmelting av al-Qaida. Det ideologiske perspektivet al-Qaida opererer fra er begrunnet ut fra tidligere radikale islamistiske tenkning, som de har tilpasset dagens politiske hendelser, og som gir al-Qaida et rammeverk for hvordan bevegelsen skal forholde seg til den økonomiske, politiske, sosiale, kulturelle og rettslige sfæren. Her er det viktig å påpeke at til forskjell fra sekulære sosiale bevegelser, er al-Qaidas verdensomspennende jihad ikke motivert av materialistiske gevinster, slik mange forskere har hevdet. Bin Laden har kategorisk avvist denne forklaringen:

“They [Western commentators and secularists in the Arab world] claim that this blessed awakening and the people reverting to Islam are due to economic factors. This is not so. It is rather a grace from Allah, a desire to embrace the religion of Allah.... During the days of jihad, thousands of young men who were well of financially left the Arabian Peninsula and other areas and joined the fighting.... We believe that this is the call we have to answer regardless of our financial capabilities”¹⁹⁹

Ayman al-Zawahiri har også avvist den vestlige forklaringen og påpeker at de islamske verdiene islamistene besitter, overstiger materielle interesser og personlig lojalitet ved å vise til at de:

“have abandoned their families, country, wealth, studies, and jobs in search of jihad arenas for the sake of Allah”²⁰⁰

Vi kan likevel ikke se bort fra at framveksten av den radikale islamistiske bevegelsen henger sammen med de kulturelle, sosiale og politiske endringer som går sammen med den økonomiske globaliseringen. Radikal islam kan tolkes som en reaksjon og et svar på de utfordringer den nye verdensordningen innebærer. At radikal islam vinner oppslutning blant grupper med røtter i de sosiale elitene, er heller ikke overraskende ut fra erfaringer med nasjonalistiske grupper i for eksempel europeisk historie.

Radical Islamic Constituencies

Nye sosiale bevegelsers hovedkjerne består av den nye middelklassen, altså de som er ansatt i velferds- og utdanningssektoren. Dette kan vi også se hos al-Qaidas hovedkjerne. Al-Qaidas sentralkommando bestod også av høyt utdannede medlemmer, og som kom fra den øvre middelklassen som for eksempel Osama bin Laden og Ayman al-Zawahiri. I tillegg var ikke

---

¹⁹⁹ Thomas Hegghammer 2002a, “Dokumentasjon om al-Qaida – intervjuer, kommunike og andre primærkilder, 1990-2002”, *FFI Rapport 2002/01393*

²⁰⁰ Ayman al-Zawahiri 2001:61, “Knights under the Prophet’s Banner”

al-Qaida en organisasjon med økonomiske vanskeligheter. Som følge av den amerikanske invasjonen av Afghanistan og Irak, har flere aktører som har røtter i de sosiale og økonomiske elitene i den muslimske verden bidratt med betydelig økonomisk støtte til al-Qaida og dens støttespillere. På det operasjonelle nivået i bevegelsen finner vi et al-Qaida som er avhengige av kunnskapsrike, velutdannede og dyktige medarbeidere, som har evne til kommunikasjon, teknologiske, administrative og organisatoriske kunnskaper som er helt avgjørende for dens globale kamp. Samtidig ser vi at al-Qaidas trekker til seg medlemmer med forskjellig etnisk bakgrunn. Mange av dem er arabere, tyrkere, afghanere, pakistanere og tsjetsjenere. De kommer fra forskjellige bevegelser, men alle har en ting til felles, nemlig islam og den jihadistiske ideologien. Denne store spredningen har i virkeligheten styrket al-Qaida som en tilpasningsdyktig og fleksibel bevegelse, ettersom den ikke er bundet til en spesifikk homogen gruppe eller område.

Organization: fluid networks

Selv om nye sosiale bevegelser er mangfoldige, har forskere registrert fremveksten av en relativt nye type sosiale bevegelser preget av løse nettverk tilkøplinger, og en anti-hierarkiske strukturer. På samme måte opererer også al-Qaida. Som følge av den amerikanske invasjonen av Afghanistan i 2001, falt al-Qaida mer eller mindre sammen. Den USA-ledede invasjonen fjernet det som i høy grad holdt al-Qaida sammen, nemlig territoriet og treningsfasilitetene som ble bygget opp i de årene al-Qaida opererte fritt i Afghanistan. I tillegg har bevegelsen mistet de fleste respekterte geistlige sjeikene som hadde religiøs legitimitet til å fungere som ideologer for hele den globale jihad-bevegelsen. Etter 11. september har mange av dem enten blitt fengslet eller satt i husarrest. Al-Qaidas lederskap ble som følge av invasjonen også kraftig svekket etter at flere av deres ledere enten ble drept eller tatt til fange av amerikanske og allierte styrker. Som et resultat av den amerikanske invasjonen har det etter 2001 oppstått en ekstrem kompleks og løst forbundet ideologisk bevegelse, som består av aktører med til dels forskjellige politiske og strategiske prioriteringer. Her deler de en anti-amerikanisme og en sterk vilje til å gjennomføre massedrapsaksjoner mot vestlige mål. Dette viser oss et al-Qaida som er en fleksibel og tilpasningsdyktig enhet, som i dag eksisterer mer som ideologi eller konsept enn som en identifiserbar enhetlig organisasjon, og som i helhet er flattere, mer lineær og organisatorisk nettverksbasert. Dette har ført til at det i dag finnes flere al-Qaida(er) som for eksempel al-Qaida i Saudi-Arabia, Irak og Nord-Afrika, og ikke lenger kun én organisasjon med dette navnet slik det var før 2001. Som et resultat har dette ført til at al-Qaida har oppfostret en ny andre-generasjons ledere, samtidig tillot deres celler å bli ledet på

lavere nivåer, uanhengige av sentralkommandoen, til forskjell fra det som var før 2001 og til slutt har den gjenværende ledelsen, deriblant bin Laden og al-Zawahiri forandret sine posisjoner fra å være militære ledere til å bli åndelige og symbolske veiledere for fremtidige jihadistbevegelser

Use of Symbolic Violence

Nye sosiale bevegelser har varierte symbolske handlinger, men det mest slående elementet innenfor disse symbolske handlingene er bruk av direkte aksjoner gjennom en ikke-voldelig tilnærming, hvor det å protestere fredelig ble selve symbolet for nye sosiale bevegelsers forsøk på å få til en kulturell endring i stedet for å forsøke å ta den politiske makten. Her er det annerledes når det gjelder al-Qaida og den radikale islamske bevegelsen. Det som er verdt å merke seg med al-Qaida, er bevegelsens bruk av direkte aksjoner mot nøye utvalgte mål, med den hensikt å formidle en "symbolsk" melding som gjenspeiler deres tolkning av radikal islam. Mange av al-Qaidas aksjoner har rettet seg mot mål som er av høy symbolsk verdi. Målene har blant annet bestått av hoteller, internasjonale oljeselskaper, religiøse institusjoner, militære og sivile komplekser, utenlandske ambassader og FN-institusjoner. Disse angrepene har bidratt til at al-Qaida har fått en global mediedekning som har ført til økt støtte og inspirasjon for lignende angrep fra andre islamistiske bevegelser. Radikale islamistiske bevegelser som al-Qaida har derfor valgt en taktikk med å angripe symbolske mål, og ved å angripe slike mål, er de i stand til å sende klare symbolske uttalelser til den vestlige befolkningen. Eksempelvis er angrepene i Madrid (2004) og London (2005). Al-Qaidas måte å velge de symbolske målene viser at de har en sofistikert forståelse av hvor mye påvirkningskraft dagens medier har i den vestlige verden, og ut fra denne forståelsen har de klart å utnytte dette til sin fordel i en stor skala.

The Goals of Islamic Militancy

Etter at bin Laden returnerte tilbake til Afghanistan i 1996 har al-Qaida utviklet seg til å bli en mer internasjonalistisk militant bevegelse, med det formålet å fortsette sin globale krig mot både Vesten og de korrupte regimene i Midtøsten. Al-Qaida har to overordnede mål som står høyt i bevegelsen: den første går ut på å forene de militante islamistiske bevegelsene til en pan-islamistisk revolusjonær bevegelse under al-Qaidas ledelse og for det andre å jage bort ikke-muslimsk innflytelse fra islamske regioner og land. I begynnelsen av 90-tallet fokuserte bin Laden seg på Saudi-Arabias regime som han mente var korrupt og beskyttet kun amerikanske og israelske interesser i området. Men på midten av 90-tallet forandret bin Laden

fokuset fra den nære fienden til den fjerne fienden, som omhandlet USA og Vesten. Her mente al-Qaida at Vesten var den viktigste og største hinderet for beskyttelsen av det muslimske ummaet og opprettelsen av et islamsk kalifat, og derfor er det viktig å konfrontere Vesten militært gjennom jihad. Gjennom å uskadeliggjøre Vesten, vil det ikke ta langt tid før de korrupte arabiske regimene i området ble styrtet og erstattet av et islamsk kalifat. Ut fra en slik tankegangen erklærte al-Qaida verdensomspennende jihad mot USA og Vesten.

Radical Islamic Identities

Det som gjør al-Qaida og andre globale jihadister så forskjellige fra andre sosioevolusjonære eller nasjonalistiske/separatistiske militante islamister og mer globale enn dem, er for det første at Vesten med USA i spissen blir framhevet som den primære hovedfienden til islam. Derfor ser de seg selv i en verdensomspennende konfrontasjon med USA og Vesten, som de mener er nødvendig for å beskytte det muslimske umma. Deres terror er derfor begrunnet med at de er i en global forsvarskamp mot islams ytre fiender. Den islamske verden står ovenfor en militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land ledet av "den store satan" USA, og derfor kreves det umiddelbare forsvarstiltak. Her identifiserer de seg selv i et pan-islamistisk perspektiv hvor de forener seg under en og samme fane for å forsvare alle de muslimske territoriene samtidig, hvor følelsen av å tilhøre en fortropp som skal føre en global kamp for å danne et islamsk kalifat står sterkt forankret i deres identitet som en jihadistisk bevegelse og i deres doktrine om global jihad.

6.2 Teorien om ressursmobilisering anvendt på de tre al-Qaida filialene

Al-Qaida i Saudi-Arabia

Som en forklaring på hvordan det var mulig for en bevegelse som al-Qaida å utvikle- og etablere seg i Saudi-Arabia fra 2002 uten å bli oppdaget av saudiske eller amerikanske etterretningstjenester, vil jeg vise til teorier om sosiale bevegelser. Som jeg skrev i avsnitt 2.1.2, er ressursmobiliseringsteorien primært opptatt av hvordan sosiale bevegelser oppstår. For å forstå hvordan al-Qaida på Den arabiske Halvøy oppstod bruker vi mer spesifikt de tre sentrale begrepene innenfor teorier om ressursmobilisering: politisk mulighetsstruktur, mobiliseringsstruktur og rammeprosesser.

Fire faktorer forklarer hvordan al-Qaida i Saudi-Arabia kunne oppstå: de to første faktorene er knyttet til den politiske mulighetsstrukturen, den tredje knyttes til mobiliseringsstrukturen og tilgjengeligheten av ressurser, mens den fjerde og siste faktoren settes i sammenheng med

rammeprosesser; For det første, lå årsaken til at det var mulig for al-Qaida å etablere seg, i den saudiarabiske sikkerhetstjenestens svake posisjon og dets evne til å konfrontere terrorisme mellom 2000 og 2003. Saudi-Arabia hadde begrenset erfaring når det gjaldt antiterrorisme operasjoner og manglet avanserte etterretnings analyser på den tiden. En annen del av sikkerhetstjenestens problem var dets holdning: visse elementer innenfor sikkerhetsdepartementet nektet å erkjenne alvoret i trusselen de jihadistiske bevegelsene utgjorde i Saudi-Arabia.²⁰¹ Men myndighetenes desidert største problem og svakhet har vært sikkerhetsstyrkenes mangel på operativ kompetanse, samt fraværet av en konfronterende politikultur i landet. Saudi-Arabia har ikke hatt den konfronterende og påtrengende politikulturen som er nødvendig for å bekjempe terror.²⁰² Det er viktig å huske på at Saudi-Arabia ikke er en politistat på lik linje med andre Midtøsten-land som Egypt og Syria. Sosial konservatisme i landet har redusert behovet for en konfronterende politikultur og derfor bærer kulturen i landet preg av det saudiske samfunnets sterke respekt for den private sfære. Det å sparke inn dører og løfte kvinners slør var noe saudisk politi ikke hadde erfaring med før i 2003, da al-Qaida for alvor utgjorde en sikkerhetsrisiko i landet. At det ikke fantes en konfronterende politikultur i landet, representerte for al-Qaida ledelsen en formidabel politisk mulighet til å etablere seg i fred uten å bli oppdaget. Den andre politiske mulighetsfaktoren som spilte rolle i etableringen av al-Qaida, var den internasjonale politiske utviklingen mellom 2001 og 2003.²⁰³ Etablering av Guantanamo basen i januar 2002, tilspissingen av den israelsk-palestinske konflikten og spesielt slaget ved Jenin 2002 og opptrappingen til Irak-krigen sent i 2002, produserte nye symboler for muslimsk lidelse, som bidro til at den jihadistiske retorikken fikk støtte i den muslimske verden og spesielt blant Saudi-Arabias religiøse befolkning. Disse hendelsene spilte avgjørende faktorer som forenklet al-Qaidas arbeid med å etablere en hemmelig organisasjon i landet. Den tredje faktoren var al-Qaidas evne til mobilisering i Saudi-Arabia. De sterke tilstrømninger tidlig i 2002 av stort antall veltrente og høyt radikaliserede militante saudiere var nok til å utgjøre den kritiske massen som trengs for en effektiv kollektiv handling. I tillegg hadde al-Qaida i løpet av hele 2002 jobbet med rekruttering, våpeninnsamling, bygging av tilfluktssteder og opprettelse av treningsleirer, som var nødvendige faktorer for al-Qaidas mobilisering i Saudi-Arabia. Den fjerde og siste faktoren; al-Qaida legitimerte sin eksistens og sine angrep ved å spille på den økende anti-amerikansk, anti-vestlig følelsen blant saudiske borgere, gjennom å rettferdiggjøre sine

---

²⁰¹ Thomas Hegghammer 2008. "Islamist violence and regime stability in Saudi Arabia", *International Affairs* 84:4, 701-715

²⁰² Ibid

²⁰³ Ibid

handlinger som en defensiv reaksjon på USAs aggresjon i den muslimske verden. Her spilte de på den pan-islamistiske følelsen som står så sterkt i det saudiske samfunnet. Gjennom å overføre sin forståelsesramme til den saudiske befolkningen, klarte al-Qaida å overbevise saudierne at dette var en pan-islamistiske kamp mot den fjerne fienden, og derfor hadde de den nødvendige støtten som trengs for å overleve som en organisasjon i landet. Alle disse faktorene utgjorde sammen fundamentet som gjorde det mulig for al-Qaida å etablere seg.

Al-Qaida i Irak

På samme måte som med al-Qaida i Saudi-Arabia vil teorier om sosiale bevegelser gi oss en bedre forståelse for hvordan al-Qaida i Irak oppstod. Ved bruk av de tre sentrale begrepene: politisk mulighetsstruktur, mobiliseringsstruktur og rammeprosesser innenfor teorien om ressursmobilisering kan vi forklare de forskjellige bakenforliggende årsakene til hvordan al-Qaida ble etablert. Flere faktor som jeg skal gå gjennom her spiller avgjørende roller i hvordan al-Qaida kunne oppstå i Irak. Før jeg begynner, er det viktig å forstå at i teorier om sosiale bevegelser, spesielt i avsnittet om ressursmobilisering påpekes det at det finnes flere dimensjoner²⁰⁴ som er nødvendige å ha og som derfor utgjør som forklaringsnøkler til både ”timing” og framveksten av bevegelser, samt hvilken form de tar. Dersom vi legger Irak innenfor disse dimensjonene, kan vi se at teorier om sosiale bevegelser passer al-Qaida i Irak. Årsakene til dette ligger for det første i at før 2003 var det politiske systemet i Irak lukket, det var forbeholdt baathister, dermed fantes det ikke noen politiske muligheter for noen andre enn de som allerede var tilknyttet regimet kunne delta politisk. I tillegg var det stabilitet blant elite-sammensetningene som underbygger det politiske regimet, hvor eliteallianser var sterkt utbredt i det politiske landskapet i landet, men det viktigste av alt og som gjorde det umulig for religiøse bevegelser som for eksempel al-Qaida å oppstå i Irak før 2003 var de sterkt militariserte institusjonene som gjorde det mulig for Saddam Husseins regime å undertrykke og knuse enhver opposisjon i landet. Dersom vi ser på Irak etter den amerikansk-ledede invasjonen i 2003, kan vi se at dimensjonene ikke lenger er tilstedet, det vil si at fraværet av en irakisk stat, eliteallianser og et fraværende politisk system, representerte for al-Qaida en formidabel politiske mulighet til å etablere seg i Irak. Den andre politiske mulighetsfaktoren som også spilte rolle i etableringen av al-Qaida og som faktiske bidrog sterkt til prosessen, var den amerikansk-ledede invasjonen og okkupasjonen av Irak. Krigen og okkupasjonen skapte effektive symboler på muslimenes lidelser. Store militære sammenstøt og amerikanske krigsforbrytelser som slaget i Falluja (2004) og torturbildene fra Abu Ghraib fengselet ble sett

---

²⁰⁴ De forskjellige dimensjonen finnes i kap 2.2.1

på som kraftfulle uttrykk for undertrykkelsen av muslimer, og som bidro til at al-Qaida fikk utbredt støtte fra den sunni-muslimske befolkningen i Irak og dermed forenklet etableringen av organisasjonen i landet. For det tredje, når det gjelder al-Qaidas mobilisering i Irak, ser vi at de allerede i 2002 forberedte seg til den amerikanske invasjonen, og startet mobilisering, rekruttering og trening av unge muslimske menn, fra både de kurdiske områdene i nord og fra resten av landet. Al-Qaidas mobilisering var på sitt høyeste når amerikanerne offisielt ble en okkupasjonsmakt 9. april 2003. Det at Irak ble okkupert var i seg selv nok til at mange irakere sluttet seg til motstandskampen og al-Qaida i Irak og derfor utgjorde den kritiske massen som trengs for en effektiv kollektiv handling. At Abu Musab al-Zarqawi valgte å forene seg med al-Qaida, kan samtidig sees på bakgrunn av et ønske å ha en kontinuerlig tilgang til al-Qaidas finansielle- og rekrutterings base. For det fjerde, har al-Qaida i Irak som ser på seg selv som en global jihadist bevegelse legitimert sine handlingsrammer i Irak ved at de ser på landet som den viktigste fronten mot USA og Vesten. På samme måte som sin søsterbevegelse i Saudi-Arabia spiller også al-Qaida i Irak på den pan-islamistiske følelsen. Ved å konstruere forståelsesrammen sin ut fra et religiøst perspektiv har al-Qaida i Irak klart å overbevise sunni muslimene i landet at Irak er den siste skanse i forsvaret mot USAs inntog i regionen og derfor står som den endelige og avgjørende kampen mellom korsfarerne og muslimene. En seier for muslimene vil resultere til en islamsk stat som danner utgangspunktet for et nytt kalifat, mens et tap vil føre til en amerikansk-sionistisk dominert Midtøsten. Ved å spille på den pan-islamistiske kampen mot den fjerne fienden, har al-Qaida i Irak vært en rekrutteringsmagnet for iraker og andre jihadister og har derfor funnet den nødvendige støtten blant den irakiske befolkningen for å fortsette utviklingen av organisasjonen i landet.

Al-Qaida i Nord-Afrika

Spørsmålet som må spørres her er hvordan al-Qaida i Det islamske Maghreb kunne etablere seg i en slik formidabel og avansert infrastruktur i en autoritær stat som Algerie? For å kunne gi svar på spørsmålet må vi ta i bruk teorier om sosiale bevegelser, spesifikt teorien om ressursmobilisering og dets tre sentrale begreper: politisk mulighetsstruktur, mobiliseringsstruktur og rammeprosesser. Ved bruk av begrepene kan flere betydningsfulle faktorer gi oss svar på hvordan al-Qaida i Det islamske Maghreb kunne etableres. For det første er det viktig å påpeke at al-Qaidas etablering i Nord-Afrika er annerledes enn søsterbevegelsene i henholdsvis Saudi-Arabia og Irak. Grunnen til dette ligger i at det allerede eksisterte en organisasjon (GSPC) i Algerie som hadde en klar kommando-, kontroll-, og kommunikasjonsstruktur. Derfor så ikke al-Qaida det som nødvendig å sende sine menn til

Algerie for å etablere en jihadistbevegelse ettersom det allerede eksisterte en organisasjon som hadde samme ideologisk og religiøs bakgrunn. Ut fra et slikt perspektivet anså al-Qaida dette som en politisk mulighet til å alliere seg ideologisk og militært med Salafistgruppen for forkynnelse og kamp (GSPC) for å fortsette den globale kampen mot Vesten fra den nordafrikanske regionen. For det andre; det at det pågår krig mellom det sekulære vestligstøttede regimet på den ene siden og islamistene på den andre siden representerte også for al-Qaida en politisk mulighet til å forene seg med GSPC som en felles organisasjon i kampen mot regimet og sine støttespillere som de anser som frafalne og opprette en islamsk stat som strekker seg over den nordafrikanske regionen. Når det gjelder den tredje faktoren, al-Qaidas mobilisering i Nord-Afrika, har mobiliseringen av enkeltpersoner eller grupper under GSPC vært mye lavere ettersom dette ble sett på som en sosioevolusjonær kamp om statsmakten mot et korrump og depotisk regime. Men som følge av alliansen mellom GSPC og al-Qaida, og adopsjonen av en internasjonalt jihadistisk agenda, har mobiliseringen og rekrutteringen av unge menn økt kraftig de siste årene ettersom de nå har en pan-islamistisk følelse av å kjempe i en større sammenheng enn tidligere. Dette kan sees i sammenheng med de mange spektakulære og hyppige angrepene som al-Qaida har tatt ansvaret for i og utenfor landet. I tillegg har mobiliseringen av den kritiske massen som trengs for en effektiv kollektiv handling, blitt godt hjulpet fram av internasjonale politiske hendelser mellom 2006 og 2009. Krigen mellom Israel og Hizbollah i 2006, den pågående okkupasjonen av Irak og nylig Gaza-krigen i 2009, har alle produsert nye og virkningsfulle symboler på Vestens undertrykkelse av den islamske verden, og derfor begrunner al-Qaida mobiliseringen i Nord-Afrika ut fra at de er i en global forsvarskamp mot den angloamerikanske korsfareralliansen. For det fjerde har al-Qaida i Nord-Afrika konstruert sin forståelsesramme ut fra et religiøst pan-islamistisk perspektiv. Ved å overbevise den islamske verden at de står ovenfor en militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land ledet av USA, har de klart å legitimere sine aksjoner og sin eksistens i Nord-Afrika på samme måte som søsterbevegelsene har gjort i Saudi-Arabia og Irak, ved å påpeke at de er i en verdensomspennende konfrontasjon med USA og Vesten, som de mener er nødvendig for å beskytte det muslimske umma.

6.2.1 Et komparativt perspektiv på de tre al-Qaida filialene

Når det gjelder de tre gruppene finner vi en del likheter mellom dem som samsvarer med hverandre. For det første så finner vi at i alle de tre gruppene så legitimerer de sin eksistens ved å påpeke at dette er en global forsvarskamp mellom islam på den ene siden og USA og

den vestlige verden på den andre siden. Altså legitimerer de sine aksjoner ut fra et pan-islamistisk perspektiv. For det andre spiller de internasjonale politiske utviklingene en stor rolle i utviklingen av alle de tre bevegelsene. For eksempel finner vi at hos al-Qaida i Saudi-Arabia, så spilte invasjonen av Afghanistan 2001, etableringen av Guantanamo basen og opptrappingen til Irak-krigen sent i 2002 hovedrollen for deres etablering. På samme måte finner vi at invasjonen og okkupasjonen av Irak i 2003 var hovedfaktoren bak al-Qaidas etablering i landet, mens hovedfaktoren bak etableringen av al-Qaida i Nord-Afrika var de politiske hendelsene mellom 2006 og 2009. Vi finner at ut fra disse sterke symbolene på muslimsk undertrykkelse som følge av den internasjonale politiske utviklingen, gjorde det lettere for bevegelsene å etablere seg som de eneste legitime islamistiske motstandsbevegelsene i Midtøsten og Nord-Afrika. Men den viktigste likhetene mellom gruppene er at alle de tre filialene har sverget troskap til bin Laden og al-Qaidas verdensomspennende jihad med det formålet å etablere et islamsk kalifat. Men det finnes også ulikheter mellom bevegelsene i hvordan og hvorfor de oppstod. For eksempel kan vi se at al-Qaida i Saudi-Arabia oppstod ikke som følge av en borgerkrig eller en ekstern invasjon, men heller på grunn av at al-Qaida så på den amerikanske nærværet i landet som en symbolsk ”okkupasjon” og at den saudiske kongefamilien var derfor blitt frafalne ettersom de tillot en amerikansk tilværelse i landet, og derfor måtte det en forandring i landet for å ”befri” landet fra disse to fiendene. Mens i Irak er det annerledes, her ble al-Qaida etablert som følge av den amerikansk-ledede invasjon og okkupasjon av Irak, et land som tidligere var hovedsete for det islamske kalifatet, og derfor ble sett på som den siste skanse i forsvaret mot USAs inntog i regionen og det landet hvor den endelige og avgjørende kampen mellom muslimene og Vesten vil bli utkjempet. Og til sist ser vi at al-Qaida i Nord-Afrika er annerledes enn sine søsterbevegelser fordi det allerede eksisterte en organisasjon i Algerie (GSPC) som utkjempet en blodig borgerkrig mot den algeriske regimet og som hadde en klar kommando-, kontroll-, og kommunikasjonsstruktur og derfor var det bare for al-Qaida å forene seg med GSPC og fortsette den globale krigen fra Nord-Afrika med ett nytt navn. Her trengtes det ikke av al-Qaida å sende sine menn for å etablere en jihadistisk bevegelse, slik det måtte gjøres i Saudi-Arabia og Irak, her lå alt til rette for al-Qaida.

6.3 Teorien om kulturelle rammer anvendt på al-Qaida

Ved å ta i bruk teorien om kulturelle rammer kan vi si noe om hvordan al-Qaida klarer å legitimere og inspirere til kollektiv handling. Som teorien om kulturelle rammer forteller oss, er det ikke mulig å utføre kollektiv handling uten et handlingssystem hvor de aktivt

konstruerer mening som i sin tur danner grunnlaget for persepsjonen og dermed ulike reaksjoner ovenfor omverden, og derfor trenger al-Qaida en handlingsramme som de kan utforme og benytte når de skal legitimere kollektiv handling.

Handlingsrammen al-Qaida har benyttet for å legitimere sin kollektive handlinger har vært gjennom et religiøst perspektiv. Som vi kan se i oppgaven har al-Qaida helt siden den sovjetiske tilbaketrekkingen fra Afghanistan i 1989 til i dag rettferdiggjort både sin eksistens som en bevegelse og sine aksjoner mot USA og Vesten ut fra et religiøst perspektiv, noe som har vært suksessfullt for al-Qaidas videre eksistens som en såkalt islamistisk motstandsbevegelse. Den ideologiske diskursen til al-Qaida er karakterisert av en retorikk som beskriver forholdet mellom Vesten og den muslimske verden som en eksistensiell konflikt, hvor Vesten med USA i spissen blir fremhevet som de primære hovedfienden mot islam og det muslimske ummaet. Her rettferdiggjøres denne fremhevingen ved å vise til at USA har ført en angrepskrig helt siden 1945, USAs krigføring og sanksjoner mot den irakiske befolkningen, dets betingelsesløse støtte til Israel og Vestens okkupasjon av de hellige stedene på den arabiske halvøyen. Ut fra disse kriteriene argumenterer al-Qaida at den islamske verden står ovenfor en militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land ledet av USA, og derfor er det påkrevd for muslimene å føre en global forsvarskamp mot islams ytre fiender, gjennom en defensiv jihad for å beskytte seg selv, sin tro, og den islamske verden mot de nye såkalte korsfarerne. Her har al-Qaida klart å overbevise den islamske verden at de er en pan-islamistisk bevegelse, som har som sitt mål å forene alle islamistiske bevegelser under en og samme islamske fane, med den hensikt å forsvare det muslimske umma, og kjempe overalt hvor islam er under angrep fra korsfarerne.

Det samme kan vi også registrere hos de tre al-Qaida filialene som opererer i Midtøsten og Nord-Afrika. Her har de også konstruert sin forståelsesramme ut fra et religiøst pan-islamistisk perspektiv hvor de her påpeker at de er i en verdensomspennende konfrontasjon med USA og Vesten, hvor en seier for muslimene vil resultere til en islamsk stat som danner utgangspunktet for et nytt kalifat, mens et tap vil føre til en amerikansk-sionistisk dominert Midtøsten. Ved å utforme en slik handlingsramme har både al-Qaida og de tre filialene fått den islamske verdens troverdighet og legitimitet på en måte ingen andre islamistiske bevegelser noen gang har fått. Og dette benytter al-Qaida seg av til sin fordel i en stor skala.

7 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg tatt for meg følgende problemstilling: ”Hva er al-Qaidas strategi i Midtøsten og Nord-Afrika etter 11. september 2001?” Gjennom å belyse problemstillingen ut fra al-Qaidas ståsted, har vi fått et innblikk i organisasjonens strategiske perspektiv.

Den transnasjonale radikale islamske bevegelsen og dens verdensomspennende nettverk utgjør en utfordring for studier av sosiale bevegelser. Spørsmålet blir om den radikale islamske bevegelsen kan bli analysert ved hjelp av teorier og begreper fra teorier om sosiale bevegelser? Al-Qaida bevegelsen organiserer seg på måter ikke så ulikt sekulære nye sosiale bevegelser, og er fleksibel nok til å tilpasse seg endrede situasjoner og nasjonale steder. Sine forbindelser til dens verdensomspennende nettverk er ikke fundamentalt forskjellig fra nettverk som utgjør en del av nye sosiale bevegelser, selv om de nødvendigvis opererer mer hemmelig enn de fleste sosiale bevegelser vi finner i dag. Al-Qaidas kritikk av den amerikansk-dominerte internasjonale orden bærer likheter til den anti-globaliserings mobilisering som finnes i Vesten, samtidig sin planlegging av direkte symbolske aksjoner og bruken av moderne informasjons teknologi kommer på høyde med veletablerte men ikke-voldelige sekulære nye sosiale bevegelser. Men i motsetning til mange nye sosiale bevegelser er den radikale islamske bevegelsen med al-Qaida i spissen ikke selvbegrensende, men jobber aktivt for transformasjonen av globale sosiale relasjoner.

Al-Qaida bør derfor studeres som en del av en større radikal islamsk bevegelse. Dette betyr ikke at den radikale islamske bevegelsen er tett organisert eller konsekvent opptrer samlet. Snarere er det bare et løst organisert nettverk som er koblet sammen av en felles ideologisk standpunkt og identifisering av en felles fiende. Den religiøse orienteringen av al-Qaida har ført til å holde bevegelsen utenfor studier av sosiale bevegelser, som sterkt antyder at utviklingen av den sistnevnte har primært vært gjennom analyse av sekulære sosiale bevegelser. Men ved å bringe noen av de sentrale elementene i teorien om nye sosiale bevegelser og implementerer dem i den radikale islamske bevegelsen får vi fått et bedre forklaringspotensial til deres fremvekst og utvikling som et alternativt til dagens forklaringer av al-Qaida som en kaldblodig radikal islamistisk terrorist organisasjon.

Først og fremst startet jeg med å belyse den ideologiske retningen al-Qaida tilhører, og her kom jeg fram til at al-Qaidas ideologi er en versjon av det som kalles ”salafi-jihadisme”, det vil si at de oppfatter seg selv som en global jihadistbevegelse, med det formålet å beskytte den islamske verden gjennom bruk av alle tilgjengelige midler mot de nære (de lokale regimene)

og fjerne (USA og Vesten) fiendene. Dette er en blanding av Sayyid Qutb og Abdullah Azzams ideologiske doktriner. Deretter gikk jeg videre gjennom al-Qaidas oppvekst fra 1989 til i dag. Her kom jeg også fram til at al-Qaida som bevegelse har gjennomgått betydelige forandringer siden 11. september og den amerikansk-ledede "Operation Enduring Freedom". Som en jihadistbevegelse, forandret al-Qaida seg fra å være en strukturert hierarkisk organisasjon med klare kommando-, kontroll-, og kommunikasjonsstrukturer, til å bli en mer fragmentert, desentralisert og en ideologisk basert bevegelse. Som en del av denne transformeringen kom jeg fram til at dette var en del av al-Qaidas langsiktig strategi for regionen. Allerede før 11. september angrepene hadde al-Qaida lagt fram en langsiktig strategi som gikk over syv planlagte faser som var tilkopleet en tidsplan som skulle vare fram til år 2020:

- Fase 1: Vekkelsen
- Fase 2: Åpne øynene
- Fase 3: Utvikling og Stå oppreist
- Fase 4: Stadium for gjenvinne vitalitet og i posisjon av styrke til å foreta endringer
- Fase 5: Å erklære den islamske staten
- Fase 6: Total konfrontasjon, og
- Fase 7: Absolutt seier.

Fase 1 og fase 2 av planen har allerede blitt gjennomført av al-Qaida. Fase 1 gikk ut på å angripe USA, og 11. september angrepet var startskuddet for dette. Fase 2 av den langsiktig strategien gikk ut på å forandre organisasjonen til en verdensomspennende ideologisk bevegelse, noe som ble også implementert, godt hjulpet av Operation Enduring Freedom. Når det gjelder hvorvidt de resterende fem fasene blir gjennomført, må dette sees i en annen sammenheng nå som al-Qaida bevegelsen har gjennomgått en forandring. Som følge av al-Qaidas transformering til en ideologisk plattform, har det kommet fram tre forskjellige al-Qaida filialer i Midtøsten og Nord-Afrika: Al-Qaida i Saudi-Arabia-, Irak-, og Nord-Afrika, som alle på en eller annen måte har tatt over moderbevegelsens langsiktige strategi, i tillegg til å ha sine egne lokale strategier i deres respektive områder. Disse tre forskjellige franchisene er løselig kopleet til en sentral ideologisk base (bin Laden og Ayman al-Zawahiri), hvor de jobber for samme mål, men er allikevel uavhengige av hverandre. Det som er verdt å merke seg ved disse bevegelsene er de store likhetene vi finner i deres strategier.

Både hos al-Qaida i Saudi-Arabia, Irak og Nord-Afrika står opprettelsen av kalifatet sterkt forankret i strategien deres og det er ut fra et slikt perspektiv at de legitimerer sin eksistens. Samtidig ser de på Vesten som den absolutte fienden den islamske verden står overfor og må derfor bekjempes gjennom bruk av alle tilgjengelige midler. Angrepene mot FN-institusjonene i Irak og Nord-Afrika kan sees på som klare bevis på at de har utpekt Vesten som sin hovedfiende og dermed er et legitimt angrepsmål. Dette tyder også på at deres ideologi er en versjon av salafi-jihadisme på lik linje som moderbevegelsen i Afghanistan. Videre ser vi at de lokale bevegelsene har tatt steget fra å være lokale til å bli regionale og internasjonale aktører, noe som tyder på at de har tatt steget til fase 3 i den langsiktige strategien som moderbevegelsen al-Qaida la fram. I denne fasen kan vi se hvordan al-Qaida i Irak og Nord-Afrika har fokusert noen av sine aksjoner i de landene som grenser dem, for å øke sin legitimitet som en verdensomspennende bevegelse som tar sikte på å beskytte den islamske verden. Blant annet kan vi se hvordan al-Qaida i Irak har angrepet mål i Jordan, Tyrkia og Israel, mens sin søsterbevegelse i Nord-Afrika har angrepet mål i blant annet Mauritania. Når det gjelder fase 4, kan vi med sikkerhet si at alle de tre bevegelsene har implementert den godt i deres aksjoner. Al-Qaida i Saudi-Arabia, Irak og Nord-Afrika har alle adoptert strategien med å angripe og skade vestlige økonomiske interesser i den hensikt å svekke Vestens økonomiske og politiske støtte og innflytelse til de arabiske regimene, gjennom blant annet å angripe oljeinstallasjoner og -forsyninger som Vesten er økonomisk avhengig av. Når det gjelder fase 5 i den langsiktige planen, som går ut på å erklære og opprette en islamsk stat, har kun al-Qaida i Irak implementert den fasen, da de 15. oktober 2006 erklærte sammen med sine støttespillere i Irak, at de hadde opprettet en uavhengig sunni stat i de nordvestlige og sentrale provinsene i landet - "Den islamske staten Irak". Etter min mening så har al-Qaida i Irak forhastet seg med denne beslutningen. For det første er staten så ung at den ikke kan ha så stor innvirkning for Midtøsten ennå. For det andre så er Irak fortsatt okkupert av amerikanerne og for det tredje har ikke den islamske staten i Irak fått den nødvendige erkjennelsen fra Osama bin Laden og Ayman al-Zawahiri, eller fra sine to andre søsterbevegelser i området.

Men på et generelt grunnlag kan vi se at de tre forskjellige al-Qaida har kommet langt i sine strategier for Midtøsten og Nord-Afrika, noe som tyder på at vi ikke har sett alt av al-Qaida ennå. Det gjenstår fortsatt to andre faser, som helt sikkert vil forandre hele det politiske kartet i Midtøsten og resten av verden dersom al-Qaida filialene velger å implementere dem, noe som helt sikkert kommer til å skje i nær framtid.

Litteraturliste

Al-Zawahiri, Ayman (2001), "Knights under the Prophet's Banner". Lastet ned fra: http://tawhed.110mb.com/books/knights_under_the_prophet_banner_english.pdf (02. April 2009).

Anonym (2003), "Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver [på arabisk]". Lastet ned fra: http://www.mil.no/multimedia/archive/00038/jihad_Iraq_Hopes_38063a.pdf (19. April 2009).

Anonymous (2003), "Through our Enemies' eyes," *Brassey's, Inc. Washington, D.C.*

Atwan, Abdel Bari (2006), "The secret history of Al-Qa'ida", *SAQI, London.*

Bergen, Peter L. (2002), "Hellig krig – Osama Bin Ladens hemmelig nettverk" *N.W. DAMM & SØN.*

Black, Andrew (2008), "Al-Qaeda in the Islamic Maghreb Projects Regional Force", *Terrorism Focus, Volume 5, Issue 12.*

Borum, Randy & Gelles, Michael (2005), "Al-Qaeda's operational evolution: Behavioral and Organizational Perspectives", *Behavioral Sciences and the Law, nr 23, 467-483*

Botha, Anneli (2008), "Suicide Attacks in Algeria: Al-Qaeda in the land of the Islamic Maghreb (AQLIM)", *Real Instituto Elcano.*

Boudali, Lianne Kennedy (2007), "The GSPC: Newest Franchise in al-Qa'ida's Global Jihad – The North African Project", *The Combating Terror Center.*

Brekke, Torkel (2004), "Kains barn: religion og vold fra Det gamle testamentet til 11. september", *Humanistforlaget, Oslo.*

Burke, Jason (2004), "Al-Qaeda – the true story of radical Islam", *Penguin Books, London.*

Burke, Jason, "Think Again: Al Qaeda", *Foreign Policy (Mai/Juni 2004).*

Cordesman, Anthony H. & Obaid, Nawaf (2005), "Al-Qaeda in Saudi Arabia: Asymmetric Threats and Islamist Extremists", *Center for Strategic and International Studies.*

Dani, Mario (1992), "The concept of social Movement", *Sociology Review 40(1):1-25*

Della Porta, Donatella & Dani, Mario (2006), "Social Movements. An Introduction", *Malden, Mass: Blackwell. 2.utgave*

Frontline,” A Biography of Osama Bin Laden”, Lastet ned fra:
<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/bio.htm>.

Gerges, Fawaz (2005),”The Far Enemy”, *Cambridge University Press, New York*.

Gray, David H. & Stockham, Erik (2008),”Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: the evolution from Algerian Islamism to transnational terror”, *African Journal of political Science and International Relations Vol. 2(4)*, pp: 097-097.

Grønmo, Sigmund (2004), ”Samfunnsvitenskapelige metoder”, *Fagbokforlaget, Bergen*

Gunaratna, Rohan (2002),”Inside Al-Qaeda – Global Network of Terror”, *Hurst & Company, London*.

Hafez, Mohammed M. (2007),”Suicide bombers in Iraq: the strategy and ideology of Martyrdom”, *Washington, D.C.: U.S. Institute of Peace Press*

Hansen, Andrew (2008),”al-Qaeda in the Islamic Maghreb (aka Salafist Group for Preaching and Combat)”, *Council for Foreign Relations*

Hassan, Hamdi A. (2004),”Al-Qaeda: The background of the Pursuit for Global Jihad”, *Almqvist & Wiksell, Stockholm*

Hegghammer, Thomas (2002a), ”Dokumentasjon om al-Qaida – intervjuer, kommunike og andre primærkilder, 1990-2002”, *FFI Rapport 2002/01393*

Hegghammer, Thomas (2002b), ”Al-Qaida etter Afghanistan”, *Det norske Atlanterhavskomite, kortinfo nr 12*

Hegghammer, Thomas (2004), ”Betraktninger om al-Qaidas Ideologiske utvikling”, *FFI/NOTAT – 2004/00811*

Hegghammer, Thomas (2005a),”Al-Qaida statements 2003-2004 – A compilation of translated texts by Usama bin Ladin og Ayman al-Zawahiri”, *FFI RAPPORT 2005/01428*

Hegghammer, Thomas (2005b),” Irak og global jihadisme”, *Internasjonal Politikk Nr 4, 63. årgang, NUPI*

Hegghammer, Thomas (2005c), ”En oversikt over islamistiske terroristgrupper”, i Bjørn Erik Rasch (red), ”Islamistisk terrorisme”, *Abstrakt forlag AS, Oslo*

Hegghammer, Thomas (2007), ”Al-Qaidas rekruttskoler”, *Norsk Militært Tidsskrift*

Hegghammer, Thomas (2008), "Islamist violence and regime stability in Saudi Arabia", *International Affairs* 84:4, 701-715

Hellestveit, Cecilie (2005), "Jihad-doktriner og politisk vold", i Bjørn Erik Rasch (red), "Islamistisk terrorisme", *Abstrakt forlag AS, Oslo*

Hellevik, Ottar (2002), "Forskningsmetode i Sosiologi og Statsvitenskap", *Universitetsforlaget, Oslo*

Hoffman, Bruce (2004), "The Changing Face of Al Qaeda and the Global war on Terrorism", *Studies in conflict & Terrorism*, 27

Hoffman, Bruce (2006), "Combating Al Qaeda and the Militant Islamic Threat", *Rand Corporation*

Holme, Ida Magne og Solvang, Bernt Krohn (1996), "Metodevalg og metodebruk", *TANO, Oslo*

Hunt, Emily (2007), "Islamist Terrorism in Northwestern Africa: A 'Thorn in the Neck' of the United States?" *Washington Institute for Near East Policy, February*

Hussein, Fouad (2005), "الزرقاوي الجيل الثاني للقاعدة": (Al-Zarqawi... The Second Generation of Al-Qaida"): Lastet ned fra: http://alkernee.files.wordpress.com/2007/01/the_second_generation.doc (08. Januar 2009).

Kepel, Gilles (2002), "Jihad – The Trail of Political Islam", *The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts*

Kirschke, Joseph (2008), "AQIM: The North African Franchise", *World Politics Review*

Knutsen, Torbjørn (2003), "Blodspor", *Cappelen Akademisk Forlag, Oslo*

Kohlmann, Evan (2006), "GSPC Claims Credit for terror Attack on Western Contractors in Algeria", *COUNTERTERRORISM BLOG*: Lastet ned fra: http://counterterrorismblog.org/2006/12/gspc_claims_credit_for_terror.php (26. Mars 2009)

Kohlmann, Evan (2007), "Two Decades of Jihad in Algeria: the GIA, the GSPC, and Al-Qaida", *NEFA Foundation*

Kolås, Åshild (2005), "Militant islamisme og 'legitim vold'", *Babylon, Tidsskrift om Midt-Østen og Nord-Afrika Vol 3. NR 2*

MacAdam, Doug, McCarthy, John D., Zald, Mayer N. (1996), "Comparative perspectives on social movements", *Cambridge: University Press*

- Marret, Jean-Luc (2008),” Al-Qaeda in the Islamic Maghreb. A ‘Glocal’ Organization”, *Studies in Conflict and Terrorism*
- Nance, Malcolm W. (2007),” The terrorists of Iraq: Inside the strategy and tactics of the Iraq Insurgency”, *BookSurge Publishing*
- Patton, Peter (2004),”Saudi Arabia: Al-Qaeda’s Rebellion Inside the Kingdom”, *Center for Policing Terrorism*
- Pavlova, Elena (2005),” Al-Qaeda in the Arabian Peninsula: A new Constellation of Militants”, *RSIS Commentaries No. 4*
- Rabasa, Angel m.fl (2006),”Beyond al-Qaeda, Part 1: The Global Jihadist Movement”, *Rand Corporation*
- Raphaeli, Nimrod (2002),”Ayman Muhammad Rab’ Al-Zawahiri: The Making of an Arch-Terrorist”, *Terrorism and Political Violence, 14:4, 1-22*
- Repstad, Pål (1998),”Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag”, *Universitetsforlaget, Oslo*
- Riedel, Bruce (2007),” The Return of the Knights: al-Qaeda and the Fruits of Middle East Disorder”, *Survival, 49:3,107*
- Simon, Steven and Benjamin, Daniel (2001),”The Terror”, *Survival, 43:4, 5-18*
- Steinberg, Guido & Werenfels, Isabelle (2007),”Between the ‘Near’ and ‘Far’ enemy: Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”, *Mediterranean Politics, Vol. 12, no. 3, 407-413*
- Stokke, Kristian (1993),”Politisk geografi”, *Tano Aschehoug*
- Tarrow, Sidney (1992),”Mentalities, Political Cultures, and Collective Action Frames: Constructing Meanings through Action”, i Aldon D., Morris og Carol McClurg Mueller (eds.),”Frontiers in Social Movement Theory”, *London: Yale University Press*
- Tønnesen, Truls,”Internasjonal terrorisme i kjølvannet av Irak-konflikten”, *OMS, oktober 2006*
- Vertigans, Stephen & Sutton, Philip W. (2009),”Militant Islam: a sociology of characteristic, causes and consequences”, *London: Routledge*
- Vogt, Kari (2005a), ”Islam – tradisjon, fundamentalisme og reform”, *Cappelen, Oslo*

Vogt, Kari (2005b), "Hva er politisk islam?", i Bjørn Erik Rasch (red), "Islamistisk terrorisme", *Abstrakt forlag AS, Oslo*

Wiktorowicz, Quinton (2004), "Islamic Activism: A Social Movement Theory Approach", *Bloomington Ind, Indiana University Press*

Zayyat, Montasser (2004), "The road to al-Qaeda: The story of Bin Laden's right-hand man", *Pluto Press, London*

"al-Qaeda Targeting Guidance – Vol.0 Thursday, 1 Apr 2004", *Intel Center*, Lastet ned fra: <http://www.asisonline.org/newsroom/aq.pdf>. (16. Mars 2009).